NICOLAE STRÂMBEANU (n. 1956) a dansat la grădiniță cazacioc şi a recitat din autori consacrați: George Lesnea, Marcel Breslaşu, Eugen Frunză, Verónica Porumbacu, Dan Deşliu. După ce a jurat credință Partidului la mormântul eroinei Ocskó Terezia, a fost pionier fruntaş la învățătură, apoi utecist, licean şi student derbedeu.
De meserie inginer (după unii bun - trecut prin doctorat, cercetare ştiințifică şi ceva carieră universitară), dar de vocație cu totul altceva.
Amator de chefuri apelpisite, de poezie şi curios la vieți trecute, prezente şi viitoare, s-a trezit într-o bună zi scriind pentru prieteni. Mai târziu, pentru el însuşi. Şi, în cele din urmă, pentru toată lumea. La vârsta rutinei depline şi a dorului de pensie a binemeritat un debut cu valuri multe, atât în Marea Oceanică (Evanghelia după Araña, 2004), cât şi în lumea criticii avizate (premiul de debut al revistei România literară, 2005).
SCRIERI: Evanghelia după Araña, Humanitas, 2004, Scrisoarea pe care nu o vei citi niciodată, Humanitas, 2006.
Tumul de Apă este scris special pentru colecția „Cartea de pe noptieră" şi cititorii ei.

Nicolae Slrâmbeanu
Turnul de Apă
roman
HUMANITAS
BUCUREŞTI

Colecție îngrijită de
IOANA PÂRVULESCU
Coperta colecției
ANGELA ROTARU
Coperta
IONUȚ BROŞTIANU
Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
STRÂMBEANU, NICOLAE
Turnul de Apă / Nicolae Strâmbeanu. - Bucureşti:
Humanitas, 2008
ISBN 978-973-50-l966-2
821.135.l-31

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas .ro
Comenzi CARTE PRIN POŞTĂ: tel. 021/311 23 30,
fax 021/313 50 35, C.P.C.E. — CP 14, Bucureşti
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

— LUMEA E PLINĂ DE BUBE ca o pâine rău frământată, Licențiatule! Bunăoară, cetatea asta nu are nume. Ungurii îi spun Temesvăr, nemții Temeschburg, turcii Demişvar sau Guldembeihar, iar Regele Roman de la Viena, Civitas Themesiensis. Stau de vorbă cu tine de fiecare dată când Aldana mă trimite la palisade. Mlaştina sapă, lemnul putrezeşte în grabă, şi cine să-l cătrănească? Mi s-a spus că, în urmă cu ani, contele Petrovic a năimit valahi pentru vreo patru sute de buți cu păcură din țara lor, dar mangosiții s-au făcut pulbere pe drum. Neam fără frică de Dumnezeu. Oricât i-a căutat să-i belească pe urmă, a rămas cu buzele umflate. Iar eu trag pe nări miasmele smârcului, socotind cum se poate drege blestemata de palisadă şi mă încearcă dorul de Ubanque, vântul de miazăzi, pe care indienii bogotâs m-au învățat să-l primesc cu gura deschisă, fiindcă aduce noroc, sănătate şi fericire...

Aici însă, balta bolboroseşte ca să-mi arunce în nas putoare. Pielea arde sub săgețile țânțarilor, iar urechile au prins a deosebi broscoii după glas, întocmai ca pe propriii ciraci. Totul pute. Gândurile se năclăiesc în credința că ne risipim zadarnic în răspărul Prințului Turcesc. Şi încă bag mâna

în foc pentru destui dintre cei ce s-au vânzolit pe-aproape, nemți, unguri ori de alte nații, care bat temenele blestemaților cu scăfârliile înfășate. Ori cântă în struna lui Martinuzzi Ragusanul, ceea ce e tot aia. Ăst popă țucă semiluna în dosul crucii, iar Bunul Dumnezeu se perpelește ce pocinog a săvârșit când i-a îndesat pe cap pălăria de cardinal.

Nu-i vorbă, astfel de pușlamale am mai întâlnit de-a lungul și de-a latul lumii. Aș putea să-l uit pe Fray Domingo Las Casas, văr bun cu luminatul Bartolomé care-a dat istoriile Indiilor, aducând din condei blestemățiile de pe-acolo? Iar dacă Fray Bartolomé umblă desculț, abia acoperit de rantie și trage la Rai prin posturi aspre, haimanaua de Domingo va înfunda fără doar și poate Purgatoriul. Ori ocna Preaputernicului nostru Senior și împărat don Carlos.

— Jur pe Crucea Mântuirii! Din cei cinșpe ducați puși de fiecare, voi ridica o sfântă biserică la Sevilla, în Arenal! Așa vom pomeni binecuvântarea Fecioarei din ziua când am purces către aste locuri cu gândul de a smulge necredinței puzderia de idolatri... Dar am să mă întorc la voi ca într-o țară de creștini. Și am să dau socoteală până la ultimul maravedí căpitanilor și soldaților de cum am împlinit menirea mea și a noastră, adică a tuturor! - ne zisese la Santa Fé de Bogotá.

Părea că răspândește dreapta lumină a lui Dumnezeu mai ceva decât semețul farol de pe stâncile de la San Lúcar de Barrameda, unde caraulele întețesc noaptea foc strașnic.

Urmarea? Blestematul nu s-a îndurat nici măcar de-un altar, din cele pișate de câini pe la

răspântii. L-am găsit la Napoli, în Regatul celor Două Sicilii, într-o speluncă rău famată, unde urla că fusese jecmănit cu zaruri măsluite. Cam aşa s-au prăpădit vreo şaişpe mii de ducaţi, başca rantia de călugăr, lăsată plocon hangiului în locul socotelilor pentru odaie, mâncare şi băutură. Drept e, apucasem să-l bănuiesc de cum coboram Rio Grande Magdalena. Abia târâse la brigantină sacii cu aur, dar se certa cu tine, Licenţiatule, să-l despăgubeşti pentru o gloabă ce-i murise de vreo doi ani. La urmă, i-ai plătit-o, deşi se ştia că potlogarul o umflase de la un prăpădit de friguri în selva. Că aşa-i viaţa: unul trage să nu moară, altul puia i se scoală...

— Hei, hidalgo! Ai căzut pe gânduri? Cred că Aldana şi Castelluvio mi te-au lăudat pe nas!... Bântui pe-aici de vreo lună, fără să te fi învrednicit cu ceva. Vrei să speli putina, ori să ne vinzi?!...

Răcnea Găbor Perenyi, căpitanul. A dracului naţia lui de bezmetici! Ţara au dat-o acum un sfert de veac, se închină unui rege şi unui împărat creştin, cu toate că se află cu toţii în puterea Prinţului Turcesc, dar umblă ţanţoşi, ca şi cum, pe lângă penele de la pălărie, ar avea fiecare şi câte una înfiptă în cur!

— Mă bănuiţi de pomană, înălţime, deşi aţi spus un adevăr. Iscusinţa mea în a face şi desface metereze nu vă e de folos domniei voastre ori preacinstitului conte Losonczy! - am răspuns cu plecăciune, abia stăpânindu-mă să nu-l gâdil la beregată. N-avem piatră şi nici bani pentru a o rândui, am auzit de-atâtea ori. Socotesc însă că putem rezema valul cu pari şi rogojini, între care să batem pământ galben... Ferească Dumnezeu

să vină ploi cum au fost în primăvară. Dacă se ridică apa, toată munca e în zadar...
Perenyi se scarpină în barbă înciudat. Mărturisesc că o rupea bine pe castiliană, semn desluşit de ucenicie în cetele Preaputernicului nostru împărat la luarea Milanului şi a Firenzei.
— Şi altfel nu se poate? - se răsti el din nou.
— Mă tem că n-avem de ales.
— Pe seară, mă cauţi la Casa Căpitanilor. Ne vom înfăţişa contelui Losonczy, să-i împărtăşeşti bucuria asta.
Privindu-l cum se depărta, mi-am amintit de contele Petrovic. In seara când mântuise de urcat boarfele în rădvane, strigase ridicându-se în şa:
— Am să rănesc până la moarte în grajdul celui care va ţine cetatea vreme de trei ani!
Duse de vânt peste mlaştini, vorbele astea se întorceau mereu cu foşnetul trestiilor. Şi mă înfiorau precum adierea unui cimitir.
La vreun an după ce părăsiserăm Santa Marta, apucasem iar osânda tăietorilor de selva. Munca era ucigător de aspră, căci abia înaintam şapte-opt sute de stânjeni pe zi, din pricina învălmăşelii de trunchiuri, liane şi ierburi, care făceau hăţişul de pe Rio de la Magdalena un Iad nepătruns...
Era în vremea când ai făgăduit, Licenţiatule, moartea oricui va fi îndrăznit să ologească ori să omoare vreun cal, aşa că o treime din hidalgos dăduse în primire de foame ori se pierduse, nădăjduind să se întoarcă. Amarnică amăgire! Nici unul măcar n-a ajuns să mai vadă Marea Oceanică, rătăciţi în selva, ce creştea cu repeziciune pe urmele noastre, sfâşiaţi de sălbăticiuni ori luaţi la ochi cu sarbacanele de indienii tamalemques...

Din porunca ta, deschizătorii de drum, ca şi cei din urmă sau de pe lături schimbaseră platoşele pe saci plini cu iarbă, în care săgeata otrăvită ori muşcătura şarpelui se oprea fără să vatăme.
Se făcea atunci o dimineaţă devreme, când soarele abia apuca să ridice aburii pădurii. Vântul foşnea în ramuri, întocmai ca acum prin trestii, iar eu îi simţeam răsuflarea zbicindu-mi apa de pe trup. Am tresărit la gândul că zilele îmi sunt numărate. Atunci, l-am auzit undeva, în stânga, pe Heredia ţipând şi l-am văzut ducându-şi mâna la gât şi prăbuşindu-se. Apoi, m-am pişat pe mine şi n-am mai ştiut nimic.
Mi-am venit în fire abia după două săptămâni. Am aflat că, din optsprezece, eu singur biruisem moartea. Şi asta numai prin voia Bunului Dumnezeu şi a lui Fray Pedro Zambrano, binecuvântată-i fie amintirea. El mi-a curăţat rana cu un cuţit înroşit, trecându-l de multe ori spre a zădărnici spasmul sucului veninos. Ăsta e primul şi cel mai mare rău. Apoi, mi-a măcinat în rană silitră şi a îndesat-o cât a putut, rugându-se cu ardoare Fecioarei să mă ocrotească...
Dar strădania lui n-ar fi slujit la nimic dacă, în acele zile, ai noştri n-ar fi luat Tora, pustiind-o de afurisiţii indieni. Astfel, cât am zăcut, am avut parte de un adăpost uscat, ferit de orice adiere. La urmă, după ce în toată vremea nu pusesem nimic în gură, Fray Pedro mi-a îngăduit câteva linguri de supă, fiindcă acolo, în sfârşit, hambarele gemeau de bucate şi uliţele de orătănii.
Când spun orătănii, nu vă gândiţi la păsăretul din coteţele de-acasă. Ci la nişte guzgani pe care

muierile îi belesc cu îndemânare şi-i fierb în apă împreună cu boabe de porumb ori buruieni aromate, sau de-a dreptul în ulei de palmier, izbutind astfel să-ţi pună sub nas nişte bucate straşnice...
Pe seară, m-am înfăţişat în Palanca Mică, la Casa Căpitanilor. Se strânseseră acolo o mulţime de fanfaroni de-ai lui Seredy, Forgăch şi Perenyi, dar şi mulţi de-ai noştri, în frunte cu don Berna) Aldana, fraţii Gaspardo şi don Diego Mendoza. Lipsea însă contele Losonczy, plecat în acea zi la Lippa pentru nişte învârteli cu vite. în capul mesei îi aşezaseră pe Lukăcs Szekely şi pe Răfael Podmaniczky, numiţi de regele Fernando de la Viena căpitani generali ai cetăţii, alături de conte.
Casa Căpitanilor? Hm! Pretutindeni, în Castilia şi Aragon, locurile astea de adunare se află sub porunca vreunui preaputernic senior, ce are în grijă curăţenia, armele de tot felul, precum şi simbriile instructorilor, aleşi dintre bătrâni meşteri ai războiului. Ei ţin sub mână mulţimea fârţângăilor de neam, spre a-i dăscăli în mânuirea spadei, halebardei sau flintei, dar mai ales în arta luptei de aproape şi de departe, ca şi în ridicarea sau spargerea meterezelor. Şi încă în multe învăţături ce schimbă un puştan temător până şi la ridicatul fustelor într-un hidalgo demn de numele familiei sale, ca şi al seniorului în umbra căruia se află.
Aici însă, în răsărit, casele astea nu se osebesc de speluncile unde eşti jecmănit cu taraţii, uşurat de pungă în vreo încăierare ticluită, ori îmbătat cu vinuri fără frică de Dumnezeu. Nespus încă, zişii căpitani băşesc şi râgâie, scuipă şi borăsc sub masă drept la câinii săturaţi în ăst chip şi se trag

cu târfele în văzul tuturor, fiindu-le mai mult
decât îngăduit un astfel de lucru.
Chiar în acea seară, când urmau hotărâri pentru întregul ținut, destui inşi zăceau răsturnați de băutură, căci tocmai se aduseseră butii din dealurile de la Temesrekăs. Nu mi-a fost greu să înțeleg că nefericiții unguri aflați în slujba lui don Fernando, Regele Roman de la Viena, erau mai-marii cetăților de margine de la Fonlak, Csanăd, Becskerek şi Becse, despre care se spunea că-şi beau mințile din pricina dorului de țara pierdută.
— Hei! Domnilor! se făcu auzit Szekely.
Lăsați larma şi cupele pentru mai încolo!... Blestematul de Socologlu face pod peste Tîsza, la Petervărad, cu gând să se dea la noi!... Preacinstitul Balogh de Becskerek are ştire că necurații se aştern la drum cu o groază de akîngi, azapi şi gazii.
Greu înțelegeam aste spuse. De când mă tocmisem în solda lui don Diego Mendoza, deprinsesem ceva din graiul unguresc, dar îl rosteam ca dracul din pricina prea multor vorbe în care limba mi se împulica, de ziceai că goleam o mulțime de bărdace din cele tocmai pomenite.
îmi era însă lesne să desluşesc urmarea venirii armelor, în fruntea cărora fusese pus Sokolovic turcitul, begul Beogradului.
Tras de surtuc şi bine înghiontit, se ridică preacinstitul Balogh, abia amintindu-şi unde şi de ce se află:
— Căpitani, vă spun că a venit vremea să...
— Mai goleşti o stacană! Ha, ha, ha!
Din pricina mahmurelii, Lorincz Balogh nu păru să guste astfel de glumă.
— Teamă mi-e că vom avea nevoie de vin destul spre a ne face curaj în fața lui Socologlu.

Oamenii mei din Pancsova îmi trimit ştire că la Beograd au aşezat tabără atât Aii, paşa de Buda, cât şi Ulama, paşa de Bosnia... împreună cu Socologlu adună vreo sută de mii de oşteni! Şi-acum vă întreb, căpitani: ce le punem împotrivă? Şi cât trebuie să ne fie norocul spre a scăpa din astă primejdie?

Se lăsase liniştea. Intr-un târziu, Podmaniczky îndrăzni cu jumătate de gură:

— Am ştire de scrisoarea pe care Regele Roman a trimis-o Preasfinției Sale cardinalului Martinuzzi, la Weissenburg. Zice Majestatea Sa acolo că, împreună cu generalul Castaldo, a gândit apărarea cetății noastre şi a Banatului în întregime. Şi că împrejurările nu sunt chiar atât de vitrege. Eu însumi am încredințarea că turcilor nu le va fi lesne să ajungă aici. A plouat tot anul, mlaştina e sus şi, cum ştiți, a acoperit parte din drumuri. Apoi, oastea de care a vorbit onorabilul Balogh nu-i cine ştie ce. Lui Socologlu îi lipsesc sipahiii şi yeni-țerii, iar restul e o adunătură de tâlhari, nărăviți la jaful pe fugă. Pe deasupra, n-au eznafi să le aştearnă calea peste surpături şi smârcuri...

— Tot sunt de patruzeci de ori mai mulți! - stărui Balogh, trăgându-şi nasul cu obidă. Numai cu praştiile ne spulberă, fără să apucăm a zice Doamne-ajută!... Cât despre bunul Rege Roman, dați-mi voie să-mi pun nădejde cât osânditul în ştreangul de deasupra... La Becskerek abia adun o sută de nebuni puşi mereu pe zurbă. N-au văzut sfanț de-o juma' de an şi numai eu ştiu din ce le încropesc merindele.

— Gologanii făgăduiți de regele Ferdinand sunt pe drum! - minți pentru a mia oară Szekely,

fără să-i crape obrazul de ruşine. Iar contele Losonczy a promis că până atunci va împărți de la sine parte din simbrii...
Se iscă un amestec de râs cu înjurături grozave, adunând de-a valma regi şi conți cu tropăituri şi lovituri de stacane goale în mese.
Cei mai stârniți erau ai noştri, cu don Aldana în frunte. De când călcaserăm în acest ținut blestemat, nu pipăiserăm măcar un sole din cei cinci sute de florini făgăduiți fiecăruia. încă aveam ştire că mai-marii noştri beau şi mâncau pe veresie, de ajunseseră şi ei de râsul bucilor celor nărăvite la preacurvit.
Pe când larma părea să se schimbe în încăierare, apăru în uşă contele. La vederea lui, tuturor li se muiară gura şi brațele, de ziceai că se preschimbaseră într-o cinstită trapeză de măicuțe, înaintea cinei din Vinerea Mare.
Contele păşi în mijlocul încăperii, apoi aruncă înspre masă un sac plăcut zornăitor.
— Bună vă fie seara, nobilii mei domni! Aveți simbriile voastre şi ale oamenilor de sub poruncă pentru o bună bucată de vreme. Porniți împărțeala chiar acum! De mai aud pe vreunul murmurând, pe Dumnezeul meu, îi rup capul ca la muscă!...
Aşa ne-ai amenințat şi tu, Licențiatule, când, cu lacrimi în ochi, apucaserăm să punem în frigare câinele ce ne urmase din Tora până unde valea Magdalenei se îngustase, că brigantinele rămăseseră în urmă, iar caii se poticneau mereu. Rația fiecăruia abia ajungea la treizeci de boabe de porumb, iar Fray Antonio gâtuise animalul, hohotind Te Deum laudamus, în vreme ce noi toți plângeam ca după un apropiat al nostru. Ticăloşiți de nevoi, cu pletele şi bărbile năclăite, cu

zdrențele abia acoperindu-ne goliciunea, am înfulecat şi piele, şi mațe, şi oase. Altfel am fi ajuns să ne mâncăm între noi, cum am încredințarea că au făcut destui cu muribunzii veniți până acolo să-şi împlinească soarta.

N-am să le rostesc nicicând numele. Bunul Dumnezeu ne-a măsurat credința, jertfind câte zece pentru fiecare dintre cei ce-am izbutit să punem piciorul în binecuvântata vale Gri ta.

Şi nu-i aşa, Licențiatule? Celor ce străbat Iadul viața nu li se măsoară în răsuflări sacadate, ci în clipele care le taie răsuflarea.

DIN TURNUL DE APĂ, cetatea mi se înfăţişa ca un fluture aşezat pe mătasea-broaştei. Stăruinţa Prinţului Turcesc de a pune gabja pe locul cu pricina îmi arăta că adunătura de lemne, piatră şi pământ preţăluia destul, împreună cu cele două oraşe, Palanca Mare şi Palanca Mică, pe care le înconjura. Intre ele, aşezat pe un alt ostrov, întărit cu metereze din stâncă, se afla castelul contelui.

Toate patru ostroavele, dacă-l pun la socoteală şi pe acela unde mă cocoţasem în turn, sunt înconjurate de meandrele a două râuri, Bega şi Temeschburg, atât de mocirloase şi pline de stufărişuri, încât nu pot fi străbătute cu barca, necum cu pasul ori calul. Iar miasmele dătătoare de molime repezi, nisipurile mişcătoare, ca şi ţânţarii neostoiţi pot desăvârşi în scurtă vreme lucrarea morţii.

De-asta se fălea Losonczy că o mână de oameni ar fi ţinut în loc armate întregi. Mai ales că bombardele abia se lăsau aduse la cinci sute de paşi, de unde izbiturile lor fac cât băşinile după o porţie bună de păsat.

Şi totuşi, priveam Palanca Mare şi îmi ziceam că acolo aş fi început baterea cetăţii. Balta e îngustă

şi primul val de pământ subţire, încropit rău şi mâncat toată vremea de apă. Nespus că, după căderea lui, palisada însăşi, pentru care mă luasem în gură cu Perenyi, era atât de şubredă, încât cu patru-cinci falcoane aş fi culcat-o în mai puţin de o săptămână. Odată căzută palanca şi oamenii morţi ori risipiţi, nici castelul, nici cealaltă parte a cetăţii nu vor fi avut zile.
Am întors privirea către răsărit. Turnul în care mă aflam se vădea şi mai lipsit de apărare. Dinspre Temesrekăs, ostroavele se scufundau la orice pas, dar pe maluri, în pădurile de stejar şi fag, se găsea prăpăd de lemne. Un pod se va fi ridicat cam tot în vremea căderii Palancei Mari, atât din pricina ferelii de bătaia bombardelor din palance, cât mai ales pentru că toţi vor fi fost pe partea cealaltă, să ţină în loc puhoiul.
Luarea turnului n-ar fi păgubit pomparea apei, fiindcă cetatea era plină de puţuri. Ar fi îngăduit însă urcarea unui tun-două, cu pulbere destulă spre a-i vârî în pat lui Losonczy câte un potop de bolovani la fiecare sfert de ceas.
Ehei, Licenţiatule, ce n-aş fi dat să fi fost la Tamalemque, alături de Fray Benito Balcera! Cred că habar n-ai cum, în mai puţin de zece ani de la plecarea noastră, împieliţatul a mutat oraşul de vreo patru ori. Adică după fiecare bâză cu regidorii Preasfintei noastre Majestăţi.
Pricina era sporirea fără obraz a alcabalei, ori scornirea unor dări neruşinate. La astfel de ticăloşii, cei ce stau la adăpost spre a băga pe alţii în faţă se dovedesc neîntrecuţi. Iar oamenii o duceau greu, căci abia aveau snagă să-şi ridice câte un bordei, nutrind zadarnic nădejdea că o aşezare

astfel încropită putea să dăinuie. Şi fiecare înălța ziduri şi apuca să lucreze pământul după cum îl tăia capul, urmând munca păianjenului, ce se iroseşte smulgând miracolul supraviețuirii din propriile măruntaie.

Deseori, Fray Benito nu mai avea loc în suflet pentru spovedanii. Atunci cobora clopotele din turla bisericii, le punea pe catâr laolaltă cu icoanele aduse din Santiago de Compostela şi pornea cale de câteva zile, spre a le atârna în vreun copac şi a-L sluji pe Dumnezeu cât mai aproape de El. Iar lumea venea acolo ca să aibă unde să se închine şi la cine să se împărtăşească, ridicând mai întâi colibe, apoi case, bordeie şi biserică, împărțind pământ şi semănându-l, după cum scrie în Sfintele Scripturi că trebuie să fi făcut cei desprinşi din coasta lui Adam.

Aşa s-a mutat Tamalemque, mai întâi aproape de vărsarea lui Rio Grande Magdalena, apoi pe dealurile de la Mompos, deasupra pampasului primei aşezări şi, în cele din urmă, în câmpia Chíngale, unde era destul pământ roditor. Şi, de fiecare dată, samsarii Casei de Contratación şi ai Curții rămâneau să crape de foame, de ciudă ori sub săgețile din sarbacane...

Aproape de Dumnezeu mă simțeam şi eu la fereastra turnului. Ce n-aş fi dat să fi putut muta cetatea în vârful unei coline, măcar ca la Mompos! Şi pe urmă să-i umplu beciurile cu merinde, pulbere şi ghiulele mari cât țâțele balaoacheşelor de la munte, ce-şi zic valahe şi nu fac nazuri când e vorba să se împreune cu noi pentru cât de puțin.

M-am înfățişat în acea după-amiază mohorâtă căpitanului meu, don Diego Mendoza:

— înălţimea Voastră, cer să ieşim în faţa lui don Bernal Aldana, ca apoi să-l întâmpinăm pe contele Losonczy cu o jalobă.
— Da' la ce-ţi trebuie? - ridică el capul de pe masă, spre a mă ţintui cu privirea tulbure.
Abia când şi-a săltat cizma pentru o gură de vin, am băgat de seamă că don Diego era încălţat la un singur picior. De prisos să spun deci că palavrele despre Palanca Mare şi Turnul de Apă i se părură fără noimă. Cum era însă plin de harţag, se răsti iarăşi:
—Te bâlbâi, Represa! Noi înşine am bătut valurile de pământ pe toată lungimea de la Poarta Lippei. Ori nu ţi-ai făcut treaba, de-ţi ceri gârbaciul pe spinare?!
— înălţime! - am stăruit eu. Apa strică lucrarea mai iute decât suntem în stare s-o dregem.
— Du-te cât vezi cu ochii! - îmi arătă uşa, aplecându-se iar după cizma cu vin. îi datorez bani lui Aldana şi nu face să dau nas cu el.
Pe căpitanul nostru general l-am găsit în spelunca Trompeţilor, încrâncenat la un joc de tarot. Bătea cărţile împreună cu don Alfonso Perez, Simon Forgâch şi Gâbor Perenyi, cam fără folos. Chiar în faţa mea împinse către unguri o sumă bunicică. Pocalele păreau pline, astfel încât am bănuit că mă băgăm ca musca în curul calului.
— Ia spune! Mendoza te-a trimis să-mi strici cheful?... Pleacă, prietene! Du-te cu Dumnezeu, cât nu învrednicesc asupra ta vreun necaz să-mi rupă sufletul!
Forgâch însă, deşi pricepea din aste vorbe mai puţin decât din susurul pisatului în ţărână, ciuli urechea. îi spuse lui Perenyi pe ungureşte:
— Ce vrea ăsta?

— Pare să ştie cum vor aşeza turcii asediul - dădu căpitanul cărţile la tăiat. Şi, pe legea mea, nu vorbeşte prostii, mai adăugă el, ca şi cum ar fi fost la mijloc niscai măscări.
— Şi ce vrea? - stărui Forgăch.
— Să fie scos la întâmpinarea contelui.
— Bine. Mâine, către prânzul cel mic, trebuie să-i aduc lui Losonczy zece cai de la Kisbecskerek. Vrea să iasă cu suită în faţa generalului Castaldo când vine la Lippa, săptămâna viitoare. E un prilej dacă, aşa cum zici, spaniolul se pricepe la cetăţi.
— Facă-se voia ta, preacinstite domn, i-am răspuns în ungureşte.
— Uite piaza! - fluieră subţire Aldana. Ia şterge-o de-aici! îmi aduci ghinion! Ori, dacă vrei să-mi spurci privirea, pune un florin pe cartea asta!
M-am îndepărtat cu o plecăciune mai adâncă decât s-ar fi cuvenit. Nici deprinderile, nici faptele mele nu se ridicau la strălucirea găitanelor, panaşelor şi dantelelor acelor seniori, în solda cărora mă împinsese nevoia.
Şi iarăşi îl urmam pe Jeronimo de Inza, pus de tine, Licenţiatule, mai-mare peste tăietorii de selva. Din pământ, se ridicau aburi otrăvitori, pricinuind mai întâi proastă dispoziţie, apoi boli fără leac. Apa curgea de pe frunze chiar şi atunci când nu ploua. Din picături, luau naştere fire albe ca sămânţa bărbatului, care pătrundeau în oameni fără ca ei să fi avut vreo rană. Aşa apuca pe dinăuntru un vierme ce devora carnea şi creştea cât mătărânga taurului în preajma vacilor. Iar oamenii înnebuneau de durere şi adesea îşi luau viaţa.
M-am simţit bătut pe spate şi am dus mâna la junghier. Am auzit însă un glas cunoscut cândva, vorbindu-mi într-o castiliană destul de ponosită:

— Prin ce gură din Iad scuipat Satana, blestematule? Ori turnat la mine baliverne că tu chivernisit la Nueva Granada? Să crească buboi la pulă, ăsta Antonio Represa, in carne es oase!...
Pe Tyukody îl cunoscusem la Firenze, cu mai bine de douăzeci de ani în urmă. Serviserăm sub flamurile Glorioasei noastre Majestăți don Carlos şi, cum vinul toscan era mult, iar noi nu ne dădeam în lături de la nimic, ne-am împrietenit la toartă. încăpuse între noi o roşcovană pe care o împărțeam în partuze îndrăcite. Şi, cu toate că o bănuiam jidoavcă sau tocmai de aia, îl avea pe dracul între buci şi se rupea între noi de apucam rugăciuni din inimă ca Dumnezeu să aducă sfârşitul lumii mai aproape.
Adesea, la vremea asediului, care ținuse vreo zece luni, îmi povestea cum i se risipise averea, pământuri, sate, oameni şi case de negoț, după ce Prințul Turcesc îi bătuse la curul gol, le omorâse regele şi intrase călare în catedrala din Buda, înfigând tuiurile în altare. Şi tremura de ciudă când amintea cum poruncise Muhteşem să fie sparte sfintele statui, icoanele date cu căcat, iar dalele scoase, spre a fi cioplite altele cu puzderie de cruci, ce vor fi fost călcate mereu, de cum vor fi intrat în geamie...
Ne-am îmbrățişat, apoi ne-am făcut loc la masă, răsturnând câțiva pişați pe ei.
— Ce vânt te-aduce, tartore? - am dat din meliță, după ce-am golit cupele dintr-un singur țuc.
— Săturat de Martinuzzi! Nemernicul frate la Prințul Turcesc. Acum unelteşte să dea la el ce rămas din țara meu. Aşa că trecut la condotier Castaldour, venim lui de hac. Da' asta altă treabă. Aici sunt cu scrisoare de la general pentru conte

Losonczy... Tu cum ajuns la cestălalt capăt de pământ? Ştiam la tine lângă unul, licențiat ceva, prin Lumea Nouă. Dus buhul la voi. Zice proştii dați gologani deazvârlita. Turnați vin pe cap es la curvele zecchini printre buci!...

Am zâmbit amar, cum rânjea şi el când povestea despre spulberarea agoniselii multor seniori de-ai lui, la căderea Budei.

îmi zicea pe atunci că se trage din stirpea lui Cilii, ce-ar fi putut ajunge rege al Ungariei, după moartea lui Hunyadi, Fortissimus Athleta Christi. Fusese însă răpus într-o încăierare, chipurile din prea multă băutură, de fiul cel mare al regentului. Pricina, țin minte, fusese alta. Contele Cilii îl sprijinea cu bani pe Joannes de Caffa, în încercarea de a aduce biserica răsăriteană, schismatică, alături de dreapta noastră credință, prin buna înțelegere dintre Sfântul Părinte şi patriarhul lor. în cele din urmă, blasfemia s-a dovedit zadarnică. Trapezunt şi Mangop, unde îşi aveau ereticii sălaşul, căzură în mâinile Prințului Turcesc, iar taica Joannes şi ai lui s-au risipit ca pleava în vânt...

Am golit iarăşi pocalul dintr-o singură suflare şi i-am spus:

— Bulangiii ne pizmuiesc pentru aurul cu care ne-am căpătuit. Hm, vezi bine cum număr mărunt pentru cupele astea cu vin. Dacă am adus gologani cu nemiluita peste Marea Oceanică, s-a întrebat vreunul cât a costat asta în vieți? Nu erau indienii vrăjmaşi să ne înfioreze, ci foamea, bolile şi capcanele pădurii celei mai spurcate din lume. în fața lor, prea puțin face curajul. Teama de-a pieri acolo unde nu rămâne nici amintirea te mână înainte... Am răzbătut pentru că ne-am hrănit cu ziua de mâine, mai ales după ce rămăşițele

zilelor s-au făcut deznădejde. Să urci ani pădu-
rea muntoasă, cu simțurile mai ascuțite ca ale fia-
relor care pândesc, te face să nu-ți pese nici de
tine. Prin asta, am străbătut Iadul, cum ai spus,
dar am urcat la Dumnezeu, căci numai credința
ne-a deschis calea. Și nu atât către aur, care, ade-
vărat, a venit, ci către noi înşine... Am plecat din
Santa Marta mai mulți de o mie cinci sute, dar
de închinat Fecioarei, la Santa Fe de Bogota, am
apucat o sută şaizeci şi trei...

Dis-de-dimineață, am ieşit cu Tyukody în fața
contelui.

— Și tu? Ai neobrăzarea să mi te proțăpeşti
aici, fără vreunul din căpitanii tăi?... Cunoşti
poruncile? Ori osândele la încălcarea lor? - mă
iscodi Losonczy, când încheiase de citit scrisoa-
rea lui Castaldo.

I-am împărtăşit în puține vorbe temerile mele.
Contele s-a întunecat la față şi mi-a răcnit ca unui
slugoi ce freacă tingirile la cuhnie, prins cu o
ciozvârtă şterpelită:

— Vezi-ți lungul nasului, hidalgo! Crezi că nu
ştim toate astea? Cunoaştem însă şi altele, pe care
un prost ca brie n-are cum să le înțeleagă. Ia spune,
cât i-ar trebui lui Socologlu să stea în mocirlă sub
loviturile bombardelor, ca să ia aminte asemenea
slăbiciuni? Eşti aici de opt luni şi abia azi ai văzut
ce ştim încă din vremea regentului Hunyadi. Ori
a contelui Păi Kinizsi, care a ridicat valurile din
Palanca Mare, pe vremea bunicului meu... Şi de
atunci cine a luat cetatea? Nimeni!...

— înălțimea Voastră! - am stăruit eu. Asediul
poate ține un an sau mai mult. E bine să ne bizuim
pe poveşti liniştitoare, când au căzut Belgrad,
Bucla şi alte cetăți mai tari?

— Vorbeşti aiurea, omule! - răcni el. Habar n-ai că turcii nu se bat iarna! Că un prinţ de-al lor din vechime a dat dezlegare oştenilor pe orice câmp de bătaie de la Demeter până la dezgheţul lui martie. Să tot adune ei armată la Petervărad. De cutezi să-mi mai ieşi în cale, pun să te biciuiască! Mântuirea ta a fost contele Tyukody, cu care mă cunosc din pruncie!...

PLOUA DE PARCĂ TOȚI HERUVIMII şi-ar fi scuturat puțulicile peste viața mea amărâtă. De la încercările tocmai povestite, nu-mi mai păsa de nimic. Căzusem într-un fel de lingoare ce nu putea să-mi aducă lucruri bune şi blestemam ziua când îl urmasem, la Napoli, pe don Diego Mendoza.

Asta, pentru că-l cunoscusem cândva pe tai-că-său, aninat apoi din porunca lui Magallanes de catargul caravelei Trinidad, după ce pusese de-o răzmeriță în Bahia de San Juliân, nădăjduind întoarcerea navelor din acea călătorie în jurul lumii, ce-a fost şi s-a scris acum vreo treizeci de ani.

Aurul nostru, Licențiatule, se dusese pe apa sâmbetei. Al dracului cum scapă printre degete, dacă e să-l cheltuieşti printre străini!

Te lăsasem beat mort într-o speluncă. Mustă-țile în furculiță, ca şi barba ta răvăşită păstrau mirosul selvei abia călcate de picior creştin şi n-aveau cum să treacă nebăgate în seamă. Căță-rat pe bănci, răcneai chinurile prin care ne croi-serăm drum, dar nu erai în stare decât să işti râsul. Ori înjurăturile. Şi, cum nu te mai asculta nimeni,

te dădeai jos amărât şi băteai cu cana goală în masă:

— Suntem proscrişi, Toni. Pe Dumnezeu, unde am greşit?

încercasem a te desluşi, dar izbutisem numai să te aprind până la a trage pumnalul. Şi totuşi, străbătuserăm Lumea Nouă în întregime. Şi Lumea Veche alţi şapte ani, împărţind aur, femei, vin, surghiun.

Napoli se umpluse de vagabonzi de-ai noştri, ca şi cum se rupseseră baierele Castiliei, Aragonului şi Asturiilor. Şi dacă, mai întâi, toţi făceau pe seniorii ori dădeau cu gologanii de-a azvârlită, mulţi apucau pe urmă meşteşugul cerşetoriei, despre care se ştie cât de buri frate este cu ticăloşia.

Aşa s-a întâmplat ca oraşul, plin de serenade cândva, să se prefacă într-un păienjeniş de răspântii unde pândeau mutre prea puţin prietenoase. îmi amintesc chiar şi vorbe atunci născocite în italiană. De pildă, pentru ridicarea cinstitelor mantii de pe umerii unor gură-cască, ei apucaseră să spună acaparare, amestecând două cuvinte, capa şi volare.

Cu puţin înainte de a te părăsi, optsprezece catalani şi aragonezi îşi aflaseră moartea într-o încăierare nestăvilită de gărzile regelui. Şi totuşi, nu frica de învălmăşeli mă făcuse să-mi iau câmpii. Ci faptul că, regăsindu-l pe Las Casas, te-ai înhăitat cu el, în loc să-i iei gâtul...

Amintirile mi se întorceau în cuget cum se întoarce în gură vinul prost băut din belşug. Crupele cailor scoteau aburi iuţi ca fiinţa selvei. Am oftat şi mi-am văzut de drum, căci toată încrâncenarea aceea părea trăită doar în închipuire.

Curând, avea să se întunece. Nădăjduiam să trec poarta Csanâdului, iar preacinstitul Nagy să fi găsit vreme pentru încălzirea vreunei vedre de vin, să ne îmblânzim umezeala din oase.
Pe acea cale deloc plăcută ne mânase Aldana, din porunca lui Losonczy. Contele îi vârâse în cap că era nevoie de câțiva oameni încercați în daraverile hărțuielilor, să îngroape niște buți cu pulbere sub podul lui Socologlu de la Petervârad.
— Şi vezi, nu-l uita pe limbut! adăugase el, arătând, pe de-o parte, cât de lesne era a duce treaba la capăt, iar pe de alta, cât mă apropiase de inima lui.
Am încropit astfel o poteră, având în frunte pe Juan Bomemica şi alături pe câțiva de-ai noştri. Ne însoțeau doi haiduci sârbi, Milorad şi Dragan, precum şi un valah, Cândea, ce s-ar fi tras din stirpea contelui Pâl Kinizsi, sau Pavel Chinezu, cum îi plăcea să spună că-l cheamă.
Aminteau şi sârbii de acel faimos conte care stăpânise Civitas Themesiensis în urmă cu vreo jumătate de veac. Ba chiar povesteau că era atât de aprig, încât, dibuind niscai trădători la cel de-al doilea asediu al Belgradului, poruncise să-i adune într-o temniță, ca să le dea în fiecare zi pe câte unul la proțap. Iar celui din urmă îi tăiase mâinile, picioarele şi abia la urmă, după vreun ceas, capul.
Iar Cândea, urmaşul lui, adeverise totul făcând semnul crucii şi spusese, înfiorat de amintirea unui atât de vestit luptător:
— Asta-i nimic. Să-l fi văzut pe Câmpul Pâinii, la Orăştie, unde se dusese cu mulți flăcăi alături de Petru al Moldaviei, împotriva spurcaților. Până la urmă, rămaseră pe-acolo jumătate din purtă-

torii de turbane, başca vreo trei paşale cu unul
şi două tuiuri. Ca să nu-l pomenesc pe Aloisio
Gritti, ragusanul, pe care nenorociții voiau să-l
proțăpească în fruntea Ardealului...
Şi, mântuind o treabă atât de grea, cneazul
Pavel a poruncit o masă lungă de douăzeci de
stânjeni din stârvurile turcilor. Apoi, au întins
ştergare albe şi a cerut bucate şi vin din belşug
pentru toată oastea lui, ca să prăznuiască după
cum se cuvine.
Când chiolhanul era în toi, apucaseră să cânte,
care din gură, care din fluier sau solz de peşte,
care bătând dubele ori scuturând armele peste
scuturi. Atunci, cneazul, în veci fie lăudat, a
trântit cupa, a apucat zdravăn în dinți un turc
mort şi alți doi în brațe, a urcat pe masa aia şi
a jucat vreme destulă în uralele voinicilor pe care
îi dusese la izbândă...
Ploaia îmi bătea în coif, că abia auzeam caii
ori vorbele celor dinaintea şi din urma mea. Sim-
țeam în străfunduri stingerea zilei de toamnă şi
amarul acelui capăt de lume, cu nații greu de
înțeles în sălbăticia lor, ca indienii de prin selva
ori de pe platourile înalte.
Vedeam în zare, dincolo de plaiurile văii Grita,
cetatea lui El Dorado, cu întărituri înalte, pline
cu plăcuțe de aur. In adierile serii, ele se ating
şi cântă imnuri idolilor astfel slujiți de toți, cu
mic, cu mare. Şi preoții, despre care n-ai cum să
ştii dacă sunt blestemați ori sfinți, se scaldă în
apa unui lac ca smaraldul, apoi îşi presară pe fețe
pulbere de aur, cum îl primenesc şi îl acoperă
în întregime pe împăratul lor...
Am tresărit. Un glas răguşit cerea ridicarea
porții Csanâdului. De bună seamă, ațipisem în

şa pe când încetase ploaia. Un fanai dădea mai mult fum decât lumină şi ne însoţi descălecatul în preajma stănoagei, de care se ţinea preacinstitul Nagy, îngăimând printre sughiţuri:

— Am pus să pregătească bogrâcsos şi vin cald... Să iertaţi, buni oaspeţi, dacă masa e săracă. Gaziii şi akîngii abia se îndură a lăsa bieţilor oameni sufletele. Ai mei, câţi sunt, trag foame. Se amăgesc seara cu o cupă de vin, ca să adoarmă repede. Nu pot mărturisi Bunului Dumnezeu cum şi cu cine voi ţine cetatea chiar de-ar veni două-trei sute de neferi... Domniile Voastre mâncaţi şi hodiniţi. Şeicile sunt pregătite pe malul Marosului. După socoteala mea, vă trebuie trei zile să coborâţi Tisza la Petervârad şi să mântuiţi treaba ce-o aveţi. Pentru izbândă mă rog în genunchi, din tot sufletul...

Mărturisesc, ardoarea preacinstitului castelan abia ne-a făcut să pupăm pocalele. Şi nici de mâncare nu ne-am prea atins, socotind că le era mai de folos acelor oameni, deveniţi cei mai primejduiţi apărători ai creştinătăţii.

După un somn iepuresc, am coborât butoaiele cu pulbere în şeici. Acoperite cu crengi, cele trei stromvorturi păreau trunchiuri rătăcitoare pe ape. Ne-a binecuvântat un popă, apoi am vâslit în mijlocul curentului, spre a ne lăsa prin ceaţa deasă în voia lui.

Socoteala era lesne. Aveam să plutim până sub podul lui Socologlu. Ajunşi acolo la vremea când cel mai vajnic străjer picoteşte, vom fi atârnat buţile. Vom fi aprins fitiluri îmbibate în salpetru, ce-ar fi ars în ramuri străpunse, anume pregătite. Asta ne-ar fi îngăduit să ne îndepărtăm către vărsarea râului în Donau, căci bubu-

iturile vor fi urmat ca la vreo trei sferturi de
ceas. Apoi, ne vom fi lăsat pe fluviu până în-
tr-un loc numit de valahi Cazane, primejdios
foarte din pricina tumultului apei, sau până la
cetatea Orschowa, de unde aveam scrisoare cu
pecetea contelui să luăm cai şi merinde spre a
ne înturna la Temeschburg.
Planul era simplu şi nu se putea să dăm greş.
De obicei, învârtelile astea răsuflă după îndelungi
puneri la cale, căci, cu cât mai pritocite, cu atât
se dovedesc mai de căcat.
Rareori însă curg întâmplările după voie şi
nădejde. Bunul Dumnezeu ne împarte în deştepţi
şi tâmpiţi, dar adesea mintea multă face aidoma
bâtei la carul cu oale. De-asta, cât eram de hârşiţi
în daraverile luptei, nimănui nu i-a dat prin minte
că şi tăiaţii-împrejur puteau fi la fel de încercaţi.
De pomană trecuseră prin ascuţiş naţie după
naţie, călcând în picioare atâta creştinătate?
Şi dacă ne-am închipuit că, răi fiind, sunt şi
proşti, ne-am înşelat amarnic. înaintea podului,
am nimerit lanţuri puse de-a curmezişul la o palmă
deasupra apei, de care atârnaseră clopote şi clo-
poţei ce sunau cu dangăte, clinchete şi hohote,
întocmai ca la sfârşitul lumii. Iar bombardele fuse-
seră meşteşugit aşezate pe maluri, încât lăsau
câţiva stânjeni între bătăi, fie şi în beznă adâncă.
Toate şeicile s-au dus dracului şi, plesnind
pulberea înainte de a ajunge podul, Dumnezeu
ne-a mai îngăduit doar pe Bornemica şi pe mine.
Mărturisesc adevărul. La prima limbă de clopot,
m-am azvârlit în apă şi asta mi-a fost scăparea.
Purtat de curent pe sub al treilea rând de lan-
ţuri, m-am atârnat de un picior al podului, până
la contenirea canonadei.

in preajma zorilor, am ieşit la Donau. Două zile şi tot atâtea nopţi am stat pitulaţi acolo. Turcii răscoleau smârcurile asmuţind câinii, departe însă de locul în care ne înfundaserăm.
Cât am dospit în stufăriş, am avut vreme a blestema minţile scurte ale contelui şi căpitanilor. Se ştia bine cum, cu un veac în urmă, la căderea Constantiniei, Mehmet însuşi folosise acelaşi vicleşug închizând Cornul de Aur, spre a-i împiedica pe bieţii creştini să-şi afle izbăvirea pe calea apei. Ori pe geno vezi să le sară în ajutor cu galerele.
Cu băgare de seamă, străbătând mlaştină, păpuriş sau răgălii, am luat cursul Temeschburgului şi, după alte trei zile, am nimerit Becskerekul atât de ponosiţi, încât preacinstitului Balogh i-au dat lacrimile.
Călit ani prin selva, deşi mâncasem rădăcini de papură şi vreo câţiva peştişori prinşi cu cămaşa de zale, fusesem în stare să-l port în cârcă pe Bornemica, care căzuse şi vorbea în dodii.
La poarta acelui castel prăpădit, m-am bucurat la fel ca în ziua când, după ce ploaia ne silise să străbatem mai multe săptămâni prin apă până la brâu pădurea, ieşiserăm pe tăpşanele cu râuri limpezi, din primele ridicaturi ale cordilierei.
Acolo şi atunci ne lungiserăm în iarbă spre a ne trage câtimea din suflete ce ne rămăsese.
S-a întâmplat să coboare Lázaro Fonte, Marcos Céspedes şi Antonio Olíala, trimişi în faţă de tine, Licenţiatule, înainte cu atâta vreme, că ne luaserăm gândul să-i mai vedem. Iar ei veneau veseli, ne strigau pe fiecare şi ne arătau câteva smaralde într-o batistă, şi o alta, plină cu sare.

Să fi fost ziua cea mai fericită din viaţa mea? Cine ştie. Pot spune cu mâna pe inimă că despărţirea de Corazon La Reina a fost cea mai tristă. Corazon abia împlinise paisprezece ani când Dumnezeu mi-a îngăduit să-i răpesc fecioria. Era vremea la care apucasem croitul stihurilor, din înţelesuri şi vorbe ce scapără adevărul împreună cu ţinerea de minte. Sub ulmi, Corazon asculta ceasuri în şir baladele mele, lacrimi, şi suflet, şi iubire cum nu cred să fi trăit alţii, deşi asemenea poveşti mi s-au spus mereu...

Când m-am întors în Lezuza, murise de ani buni în mănăstirea Sântei Virgen din Tenerife, la o asemenea depărtare de casă, încât o uitaseră toţi. Am găsit într-un sertar ultimul sonet închinat ei. Era atât de slab, încât mi-a fost ruşine de mine însumi. Şi totuşi, am plâns ca un copil.

Aşa dăduse Bunul Dumnezeu, să nu ne naştem sub aceeaşi stea. Tac-su umbla să mă scopească, iar eu m-am pierdut pe calea fugii, spre a-mi plăti păcatul cu toată viaţa.

Am călcat pe lacrimile ei întreg drumul până la Rabida, între Paloş şi Moguer, cu gând s-o răpesc din temniţa carmelitelor. N-a fost să fie. Până să ung vreo măicuţă cu punga de reali strânşi de ai mei pentru o sfoară de pământ, Corazon La Reina fu înveşmântată în pânză de sac, tunsă şi trimisă peste Marea Oceanică, la Santa Cruz.

Bezmetic, am rătăcit când la Paloş, când la San Lucar de Barrameda, nădăjduind vreo caravelă gata de plecare. Venise toamna. Marea se închisese până în primăvară sub privirile mele deznădăjduite, iar gologanii pentru care am fost blestemat de tata s-au topit cu tristeţe.

într-o zi, la venirea iernii, am auzit tamburina recrutorului ce avea să mă ducă în tabăra de la Firenze a Preaputernicului nostru Senior şi împărat...
Ani buni mi-au trebuit să apuc Santa Cruz de Tenerife. Şi încă destulă stăruinţă pentru a o scoate pe Corazon de sub oblăduirea maicilor. Dar ea n-a vrut să mă mai ştie...
Atunci ne-am întâlnit, Licenţiatule. Ne-am plăcut de la prima vedere şi ne-am înhăitat. întâi de toate, ne lega La Mancha, căci erai născut în Tormelloso, aproape de satul meu. Studiaseşi dreptul la Salamanca, pe unde mă flendurasem şi eu, fără putinţa de a începe vreo carieră cumsecade. Şi, mai ales, te dovedeai aprig la scris balade, la serenadele închinate donelor, ca şi în mânuirea ascuţişurilor de tot felul.
Prin grija unor rubedenii, la Santa Cruz ocupai un scaun de avocatură. Le apărai într-o pricină cu nişte boiangii care le aduseseră în faţa proveditorilor pentru niscai văpseluri călpuite în aşa hal, încât stricaseră o groază de marfă.
— Auzi? Decât să ne încurcăm în căcaturi avocăţeşti, mai bine punem de-o păruială cu măicuţele. Tu te alegi cu iubita, eu cu ceva odoare. Fii încredinţat, n-am să uit nici punga unde să pot vărsa obolul sărăntocilor - m-ai lămurit când îţi cerusem a pleda în speţa ce mă adusese acolo. Ca să nu lungesc vorba, a ieşit o lucrătură de toată pleasna. Corazon La Reina nici nu vru să mă vadă şi cu atât mai puţin să mă urmeze, cum am spus.
Ţie însă îţi luase Ehxmnezeu minţile. Cu vreun ceas înaintea zorilor, te-ai dus după cutia milei. Ai avut ghinion. Tocmai când săreai zidul mănăs-

tirii într-o uliță dosnică, ai dat peste oamenii Sântei Hermandad, ba chiar te-ai încăierat cu ei. Ai scăpat azvârlind cutia cu gologani şi pentru că, înainte de a te deda la fapte, îți trăseseşi un turban cu feregea ca maurii din Fez sau de aiurea, ce bântuie prin partea locului mai al naibii decât vremea rea.

Zile la rând, alguacilii şi regidorii Frăției au bătut speluncile, piețele şi ulițele, dând zăvozilor să miroasă o bucată de mantie retezată cu spada în învălmăşeală. Şi, cum între timp elocința ta în fața judelui se dovedi la fel de măiastră, ducându-ți rubedeniile la vâslele galerei pentru destui ani, ne-am trezit la fel de hăituiți pe cât eram de nedespărțiți.

Şi zău de-am fi avut vreo cale a izbăvirii printre veri şi cumnați, alguacili şi oameni ai Sântei Hermandad, dacă nu s-ar fi întâmplat, în acele zile, ridicarea ancorelor flotei lui don Pedro Fernandez de Lugo către îndepărtata Santa Marta de Darîen.

— O sută de reali fieştecare şi vă fac scăpați! rânjise Admirai de Toda Armada, citind dintr-o aruncătură de ochi hramul ce-l purtam, ca şi suma ce ne atârna în pungile de la brâu...

Nici n-am văzut bine porțile Temeschburgului, că ne-am trezit înconjurați de o ceată de unguri. Pe Bornemica l-au lăsat cu Dumnezeu, însă pe mine m-au legat între cai spre a mă fugări pe ulițele Palancei Mici şi, de acolo, peste podul castelului.

— Ai să dai seamă, nenorocitule! - îmi strigase Miklos Băthory, atingându-mă adânc, ca din nebăgare de seamă, cu pintenul în coaste.

Până să pricep ceva, m-au înfăţişat contelui Losonczy şi unei adunări de căpitani ai cetăţii. Şi, tot ca din întâmplare, de faţă nu era nici unul dintre spanioli.
— Ei, hidalgo! Iţi bate clopotul în dungă! - mustăci Losonczy când mă văzu la picioarele lui. Am dovezi că te tragi dintr-o stirpe a necredinţei, acolo, în ţara ta. Şi de-asta nu va fi greu să-ţi smulgem pricina din care ai cruţat podul lui Socologlu şi mi-ai omorât oamenii. La beci cu el!
In bezna temniţei, m-a străfulgerat adevărul: Tyukody singur ştia că un bunic al meu fusese morisc, convertit însă la dreapta credinţă înaintea căderii Granadei.
Am zâmbit cu tristeţe. Trădarea unui prieten de-o viaţă nu mă mira. Chipurile, de partea condotierului Castaldo, Tyukody rămăsese al lui Martinuzzi şi, prin el, al Prinţului Turcesc.
Din acea clipă, am ştiut că vom fi dat faţă cu Socologlu înainte de venirea iernii. Şi am fost pe deplin încredinţat: tot ce-i spusesem lui Losonczy despre cum putea fi luată cetatea ştiau sangeac-beii şi kazalele beglerbegului, până la cea din urmă orta ce va fi venit să ia Civitas Themesiensis din mâinile noastre.

APROAPE DOUĂ SĂPTĂMÂNI am dospit în beciul castelului, plin de guzgani.

La Santa Marta, Licențiatule, apucaseşi slujba de escribano publico. Stropeai cu lacrimi din cană ofurile prea puțin ştiutorilor de carte către ibovnicele din frumoasa España. Iar eu îmi luasem meşteşugul deprins la Napoli când, după căderea Firenzei, mă întrebam ce caut prin partea locului, ca şi prin viață.

într-o seară, mâneam o jumătate din ultimul real. De cealaltă parte a mesei, s-a aşezat un savoiard zâmbitor, pe lângă care zilele treceau mai nepăsătoare decât pe lângă mine. Purta pe umăr un şobolan cenuşiu, ce mă iscodea cu privirea ca şi cum ar fi vrut să ştie dacă îi sunt prieten. Nu-i eram, dar i-am devenit. O singură cupă de vin mi-a aşezat în față Balthazar Cacciatore, ca să-l urmez vreun an prin satele celor Două Sicilii, câştigând destul în hula lumii. Şi-am învățat ca nimeni altul să întind lațuri prin hambare, ori în beciuri, ori pe câmpuri, trăgându-mi traiul din sunătorii pentru prinderea guzganilor, hârciogilor şi popândăilor, ca şi din grâul cules de prin ascunzători.

Nu fără caznă, am ajuns eu însumi îmblânzitor de şobolani, trecându-i prin ciubărul unde se mâncau unii pe alţii. Şi, cu toate că râdeai, Licenţiatule, cu mâna pe mătărângă să nu te scape pisatul în nădragi, ţi-am arătat cum cloţanul cu pricina făcea gologani cât o sută de răvaşe de-ale tale. Nu e maestro sau stăpân de caravelă să dea mai puţin de opt ducaţi, că mântuieşte cât ai clipi puzderia de rozătoare din adâncurile navei. Deşi singur fiind, blestemat şi ocolit de prostime, greu te poţi despărţi de biata fiinţă, după ce-ai împărţit cu ea tainul şi culcuşul, berechetul şi necazurile...

Teamă nu-mi era în temniţa lui Losonczy.

Nici contele, nici vreun altul n-ar fi îndrăznit să şi-i pună în cap pe ai noştri pentru mărturia unuia singur, care nici nu se mai învârtea prin partea locului.

îmi venea însă în minte povestea unui răzvrătit pe nume Dozsa. Auzisem cum ridicase oameni şi arme împotriva regelui de la Buda, cu vreo zece ani mai devreme să-i calce Prinţul Turcesc. Răzmeriţa fusese înăbuşită acolo, sub zidurile Temeschburgului, pe care nefericitul încercase zadarnic să le spargă.

Prinţul Zâpolya, venit cu oastea transilvană în ajutorul asediaţilor, izbutise să-i înconjoare pe răsculaţi şi, belind destui dintre ei, să pună laba pe Dozsa şi pe căpitanii lui.

Celui dintâi i-au plăsmuit un tron şi o coroană din fier înroşite în foc. în vreme ce-l ridicaseră în scaun, cu coroana pe frunte, i-au smuls carnea cu nişte cleşti, spre a-i ferici căpeteniile nu mult altfel decât Pâl Kinizsi pe trădătorii de la Belgrad. Ori eu însumi pe bunii mei şobolani.

Aldafia, Villandrada, Castelluvio şi Mendoza nu mă vor fi lăsat acelor unguri atât de răzbunători. Dar nu se putea să nu cuget la soarta zisului Dozsa, ca şi a răzvrătiţilor, în număr de şaptesprezece mii, spânzuraţi tot atunci de-a lungul drumului Lippei...
Am auzit zăvoarele şi un glas prea puţin prietenos:
— Ieşi, hidalgo, eşti liber! Mulţumeşte lui Dumnezeu şi contelui! Ori turcilor, că s-au urnit încoace cu toată puterea!
Degrabă am fost înfăţişat, urduros şi în zdrenţe, fraţilor Gaspardo şi lui don Bernal Aldana, căpitanul nostru general. Era dimineaţă şi roua nu apucase să se zvânte. Un vânt aproape înfrigurat punea valuri pe bălţi, iar stufărişul foşnea uscat.
— E jale, recunoscu Gaspardo cel Bătrân. Socologlu a umflat cetăţile de margine. Spurcatul ăla de pers, Ulama-beg, ne-a luat în mai puţin de o săptămână Csanăd, Egres, Fonlak şi Zădorlak. Kurnber-paşa Nagylak, iar Ahmed-paşa, zis Mihaloglu, Csâla. Suntem la mijloc şi e limpede: în zece zile, îi avem la porţi.
— Păi spunea contele că toamna îi face să stea lângă foc. Că un prinţ de-al lor din vechime...
— Dă-l dracului de prost! Sau crezi că mie şi cinstiţilor seniori, aici de faţă, nu ne-a împuiat capul cu scorneli... De ce s-a dus ţara lor? Din trufie şi prea puţină cunoaştere! Iar contele ăsta e mai tâmpit ca toţi. M-am săturat până peste cap! L-am trimis pe Morientes cu jalobă către Regele Roman de la Viena. Am cerut să-i dea un picior în cur, iar în loc să ni-l trimită pe Sforza Pallavicini, condotierul. Şi-aşa se trage cu târfele

cine ştie pe unde, că-l cunosc bine - mă lămuri don Aldana.
— Nădăjduiesc să ajungă degrabă. Altfel noi şi care dintre unguri n-or da bir cu fugiţii avem firave nădejdi să ţinem cetatea - făcu Mendoza cu glas plângăreţ.
— Tu ce-ai de spus, Represa? - i-o tăie căpitanul general.
— Sunt de ridicat patru bombarde mari în Turnul de Apă. Să-i oprim la depărtare pe yerliii ce-ar aduce trunchiuri pentru poditul mlaştinii. Apoi rânduim celelalte guri de foc pe zidurile de apus şi miazănoapte ale Palancei Mari. Fără doar şi poate, de-acolo vor începe să bată întăriturile. In Palanca Mică e destul ca senioria voastră, căpitane general, împreună cu don Alfonso Perez şi don Gaspar Castelluvio, să ţineţi malurile apei cu toţi călăreţii. Astfel, turcii nu vor putea închide încercuirea peste mlaştină.
— Aşa am gândit şi noi - întări Aldana. Ia oameni de la Villandrada. Rupeţi podurile dinspre Becskerek şi Csanăd. Ai trei zile pentru asta! Nu uita stăvilarele. Stricaţi-le!
Am alcătuit două cete, una de nemţi şi una din oamenii noştri. Apoi, ne-am înarmat cu topoare, căngi, sape şi hârleţe, alături de cinstiţii Balogh de Becskerek şi Nagy de Csanăd. Cunoşteau prea bine drumurile ca să fie lăsaţi la o parte. Asta, deşi Balogh îşi purta mâna dreaptă într-o eşarfă, că îl izbise un glonţ rătăcit, între cotiera de oţel şi zale. De-abia îl urcasem pe cal, dar omul, deşi gemea de durere, aruncase printre dinţi alături de cele mai grozave înjurături:

— Să stau ca o pulă belită? Peste putinţă! Mergem în calea lor, şi, cu asta, basta.
Drumul Csanâdului nu ne purta noroc.
— Ne-am pomenit cu ortacii pe noi - zicea Nagy. Şi, decât să ne fi risipit degeaba, am socotit că era de folos să ieşim printr-o spărtură a zidului. Aşa ne-am pierdut prin stufărişurile dintre Maros şi Aranka. Hăţişurile sunt încă prea verzi ca oamenii lui Satan să le poată arde... Pe urmă, cu ce să-i fi ţinut în loc? Şi cu cine?
Astfel luaserăm şi noi Velez, Jacatativa şi Jusagasuga din mâinile indienilor junzas. Dar cel mai mult ne fericise cetatea Nemocona, unde junzas scoteau sare din ocne. Aproape îi uitaserăm gustul şi duceam mare lipsă de ea.
— La vreo cinci-şase zile după ce-aţi plecat împreună cu Bornemica, am primit veste că turcii se mişcă înspre Becskerekul meu - întări şi încercatul Lorincz Balogh. Am purces înaintea lor să fărâmăm, tot aşa, punţile... De-aia vă spun: nu vă faceţi nădejdi că vom izbuti să-i ţinem în loc. Haita necredinţei vine cu zece mii de podari şi cu tot ce le trebuie pentru meşteşugul lor. Jumătate roboteşte înainte, aşternând drumul grindă cu grindă, iar cealaltă jumătate vine din urmă, desfăcându-l. Şi totul se petrece cu atâta iuţeală, încât Socologlu şi beliţii lui înaintează cu aproape o leghe pe zi...
De sorocul Adormirii Sfintei Fecioare, ne-am spovedit la îndemnul tău, Licenţiatule, şi ne-am împărtăşit cu devoţiune. Apoi, am dat fuga să-l prădăm pe Zache, la Tunza. Auziserăm că ascundea aur şi smaralde şi, rugându-ne înainte, parcă ne înţeleserăm cu Dumnezeu să nu scăpăm jaful din mâini.

— Am făcut tot ce-am putut - povestea Balogh, gemând din pricina braţului beteag. Cu cei trei sute de oameni ai mei, m-am apucat să le încurc socotelile, dar n-am izbutit. Când am dat năvală asupra podarilor, încredinţaţi că n-au cum să-i păzească dinspre părţile rmaştinii, ne-au întâmpinat cu o ploaie de gloanţe. Iar akîngii au descălecat spre a ne lua urma prin plauri. Am pierdut vreo sută dintre ai mei, morţi, prinşi sau răniţi, dar nu-mi fac nădejdi să fi scăpat vreunul. Mai-mare peste eznafii podari e unul, Satîrgi-bei, căruia tare-i plac scăfârliile retezate, spre a le purta în suliţe... Nu-mi cade el în labe? Am de gând să-i tai o mână şi să-l bat cu ea până moare!...

Amestecat între amintirile mele şi faptele lor, trecuserăm de Ujvăr şi de primul stăvilar. Socotiserăm spartul cât mai de departe, cu toate că simţeam deşertăciunea încercărilor. Iar amintirile din Nueva Granada, ce mi se întorceau în minte ca şi cum abia le trăiam, nu-mi arătau nimic bun. Aproape că nu-i auzeam pe cei din jurul meu. Tropotul înfundat al cailor îmi suna precum în iarba din platourile înalte, iar vorbele nemţilor mi-i aduceau înainte când pe Nicolâs de Federmann, când pe fraţii Ambrosio şi Enrique Ehinger.

Şi vedeam iarăşi săgeata care-i străpunsese gâtul nefericitului Ambrosio. Şi pe el îl vedeam scuipând sânge amestecat cu înjurături şi bale, pe când veninul îi umila gâtul. O săptămână agonizase spre a-şi lepăda sufletul, iar chinurile fuseseră atât de mari, că, deşi îl uram, mi se rupea inima...

Asemenea gânduri se mtind ca aripile păsării nemiloase, sub care se întunecă zarea. Aşa trec

oamenii hotarele lumii atunci când ostenesc. Iar seara îmi intra în oase şi purta împăcarea ce nu mi-o ştiam.
Un bogota îmi spunea pe când urcam deasupra norilor, către mereu căutata cetate a lui El Dorado:
— Teme-te de somn! Cei ce ostenesc nu se vor trezi niciodată...
Ne-am oprit între nişte bălți în care săreau ciortanii, clipocind de dorul năvoadelor. Pe onorabilul Balogh îl scuturau frigurile, fără să ştim dacă era din pricina rănii sau din prea multa viață petrecută în mlaştină. Până să-l întindem pe un pat din papură, am ciulit urechile, apoi am făcut celorlalți semn să se piardă într-o parte şi-n cealaltă a drumului. Un simț încercat de prea multe ori în selva îmi arăta pe-aproape oameni şi animale.
Am potrivit pulberea, câlții şi gloanțele în flinte, rugându-ne Bunului Dumnezeu să nu fie mulți. Pe urmă, am pregătit fitilurile şi am aprins iasca.
Simțiră în nas iz de sfarog cei ce se apropiau? Ori, deprinşi cu mlaştina precum nenorocitul de mine cu selva, să ne fi ghicit prin stufărişuri? S-a auzit un glas strigând în română, limba pământenilor, după câte mi s-a spus cândva. Şi de altfel mult asemănătoare cu catalana ori cu graiul napolitanilor:
— Nu trageți!
Apoi, un altul a adăugat pe ungureşte, la fel de stâlcit cum vorbeam şi eu:
— Oameni buni! încredințăm la voi şi Dumnezeu!

I-am văzut, dar tot nu ne-am descoperit, de teama vreunei lucrături. Erau trei sărmani. Mânau din urmă câteva oi lățoase. Am făcut semn nemților să le închidă calea din urmă, în vreme ce eu şi ai mei, dimpreună cu Nagy le-am ieşit în față.
— Ii ştiu. Sunt valahi şi sârbi din Szentpeter - zise acesta, scuipând iasca să se stingă. Ce-i cu voi departe de moşie? Aveți zapiscă de la jupan Tihomer, ori te pomeneşti că v-ați nărăvit la oi pe bărbile voastre pline de păduchi?
— Jupan Tihomer murit, înălțime! Osândiții pus foc Sânpetru pentru ieşit la Mureş, apucat râu în sus. Uite tot ce scăpat din urgie. Neveste făcut curve şi copii dus cu ei...
— Vi i-au luat pentru oastea de yeni-ceri...
— Mai rău decât luat viața! Spurce apucături, pidosnici! Şi duşmani mie şi vouă...
— Ia zi! - o tăie Nagy. Adevereşti că vrăjmaşii urcă pe Maros?
— Jur cu suflet spovedit şi împărtăşit! - zise cel ce părea mai isteț.
— Şi voi? - îşi aspri glasul ungurul.
— Jurăm pe Dumnezeu! - răspunseră ei în română.
— Trebuie să ne întoarcem, Represa. Socologlu a luat-o către Lippa. La dracu' podurile şi drumul, nu-i de folos să le stricăm! Dacă ne-ajută Dumnezeu, prin aste locuri îi dăm cale, împreună cu toți netrebnicii.
I-am lăsat pe valahi în plata Domnului. Nu ghiciserăm nici de data asta gândurile lui Socologlu, deşi era la mintea găinii: decât să fi pus cale prin mlaştină, lesne îi venea să urce pe Marus până la Lippa şi, la urmă, să vină asupra Temeschburgului pe drum tare.

Se întunecase de-a binelea când, răstindu-ne la caraule, au coborât podul. Ne-am înfățișat de îndată lui don Bernal Aldaña şi, încă înainte de primul strigăt al cocoşilor, cinstitului căpitan Andrăs Bâthory, pus comite chiar în acea zi în locul lui Losonczy, printr-o scrisoare a Regelui Roman.

Aflaseră cu toții planul lui Socologlu, dar ştiau mai mult decât noi. Blestematul rămăsese la Becs-kerek, ca să păzească venirea dinspre Austria a vreunei oştiri creştine şi trimisese către Lippa şaptezeci de mii de bezmetici, în frunte cu Ulama, paşa de Bosnia.

— Bine gândit Nagyúr! - încheie Bâthory. Nu ştiu zău ce ajutor să-i dăm lui Forgách ca să țină Lippa. Scriem iarăşi bunului rege Fernando şi lui Martinuzzi la Gyulafehérvár. Drumul către Csanăd nu trebuie însă părăduit. Rămânem cu necurații în preajmă şi, cum n-au de ales, vor bate zidurile de-acolo, dar şi de-aici, ca să nu moară de foame. Iar asta nu ne vine lesne...

Am trecut în Palanca Mare şi am urcat zidul lângă Turnul Sângeriu. M-am aşezat pe lespedea dintre două creneluri. Nu-mi era somn şi mă simțeam mai singur ca oricând. Am dat cep la ploscă, am gâlgâit îndelung şi m-am lăsat mângâiat de Ubanque, vântul cel bun, care adia peste baltă ca răsuflarea lui Corazón în pragul dimineții.

Mi s-a arătat atunci chipeşul Lázaro Fonte, floarea căpitanilor Castiliei, de care, ori ce-ai spune, Licențiatule, nu-ți era drag.

Lăsându-se cu fața la pământ, era gata să culeagă din goana calului o floare cu dinții, ca, o clipă mai târziu, să o aşeze între sânii unei done, fără s-o atingă. Şi nu ştiu una la Toledo,

la Madrid sau aiurea care să nu fi dat ochii peste cap, ascunzându-şi roşeaţa în dosul evantaiului ori păstrând floarea între ţâţe, să se veştejească de dorul lui...

Socotesc că asta te-a îndârjit. îl pizmuiai şi-ai tras nădejde că se va prăpădi în hăţişurile selvei. Şi nu pot să nu-mi amintesc: la Cuenca de Cordillera, când ne bucuram de mâna de smaralde din batista lui, ca şi de sarea adusă de Cespedes ori de OUala, tu singur nu l-ai îmbrăţişat. Altfel, de ce, Licenţiatule, să fi vrut a-i lua viaţa ca ticălosului de Gordo, hoţ de pături şi indience?...

Pe Juan Gordo l-a scăpat curul. Atârna un chintal şi a rupt funia... Noi am subţiat-o, ca să-ţi amintim cum, din vechime, aşa e osânditul salvat de Dumnezeu. Chiar dacă s-a acoperit cu scârna unor fapte atât de ticăloase, că până şi mă-sa l-ar fi lepădat la umblătoare, încă nenăscut.

— Fonte a jefuit smaralde şi aur! Să mărturisească! Să spună cum a ascuns totul spre a ocoli alcabala Preaputernicului nostru Senior şi împărat! - răcneai cu ochii bulbucaţi.

Fiecare făceam asta, dar mai ales tu, Licenţiatule! Iar treaba cu jaful, aurul şi smaraldele era prea de tot nelămurită ca să-i tragi sacul pe cap, înaintea spânzurătorii.

Am ştiut adevărul. Şi, cu cât te întărâtai, cu atât era el mai vădit. Din care pricină am ieşit în faţă făgăduind osânda, vrednică a fi căzut pe capul lui numai din porunca Sacrei Sale Majestăţi. Şi când ţi-am văzut groaza din priviri, aidoma cu aceea a unui lup hăituit, am avut încredinţarea că până şi prietenia noastră, întărită prin

furtişaguri şi pehlivanii, ori prin tractire şi spelunci, ori pe seama fraierilor, va pieri. Dar l-am scăpat pe Lázaro Fonte.

— Să fie dus la Pasca! Are de dat socoteală lui Bogotá! - te-ai tras atunci înapoi, căci, după capul tău, regele din Cajamarca tot i-ar fi făcut felul.

Eu însumi, împreună cu Gallego şi Castellanos, l-am însoţit acolo. L-am băgat într-o colibă, l-am trântit şi l-am cetluit în funii.

Mai bine de o jumătate de an nu s-a mai ştiut nimic. Te vedeam, Licenţiatule, înseninat ca după o ploaie bună, dar am tăinuit totul, ca să nu-ţi răpesc liniştea şi, deopotrivă, să-l las pe Lázaro Fonte cu fericirea lui. Şi astfel, nu vei afla niciodată că don Lázaro şi-o făcuse iubită încă dinainte pe fata lui Bogotá. Că la ea se ducea când îl bănuiai de jaf şi tăinuire. Că Bogotá însuşi, cu toţi ai lui, îl avea la inimă din ziua când bătuse trei din cei mai vajnici indieni la trântă, aruncarea suliţei şi fugă desculţ...

Acum, stau călare pe marginea bălţii şi trag la măsea, ca să te întreb: de ce a dat Lázaro Fonte strălucirea aurului pe aurul din suflete, Licenţiatule? N-a fost mai deştept ca noi?

DACĂ ÎȚI AMINTEȘTI, din Pasca, Lázaro Fonte ne trimisese totuşi vorbă despre venirea lui Federmann. Am pus atunci oameni să-l pândească de-a lungul cărărilor şi le-am împuiat capul bezmeticilor bogotás şi neamurilor din Cajamarca cu primejdiile sosirii unui mâncător de indieni ce nu cunoştea mila. Pricina era belşugul de aur şi smaralde rânduite la un loc şi de fiecare în legea lui.
Apoi, a venit ziua când ne-am trezit față în față. Şi nici acum nu pot spune ce ne-a făcut să coborâm flintele, arbaletele şi lăncile ca să-i lăsăm a se apropia. Starea lor deznădăjduită, poate. Deşi tocmai asta ar fi trebuit să ne îndemne a-i juca în picioare, cum am făcut de-a lungul şi de-a latul Lumii Vechi cu ereticii cărora nu le cruțaserăm nici muierile, nici plozii.
Adevărat grăiesc că noi, în cămăşi de lână, înfăşurați în păturile viu colorate ale indienilor, le apăream ca sfinții din ceruri. Pe când ei, acoperindu-şi ruşinea cu împletituri din ierburi ori arătându-ne de-a dreptul dărabele belite de soare şi ger, abia dacă izbuteau să păşească pe marginea vieții.

Federmarvn însuşi era mai gol şi mai hirsut decât oricare dintre ei, dar purta centironul cu spada şi două pistoale. Cu totul de prisos. Pulberea şi-o prăpădise cine ştie când, de umezeală şi nenoroc. Ori slobozind-o după jivine, ca să-şi astâmpere foamea.
Țin minte cum a căzut în genunchi, urlând printre bale şi muci:
— Eu, Nicolas de Federmann cel Tânăr, din Ulm, m-am îmbarcat acum cinci ani la San Liicar de Barrameda. In numele domnilor Welser, bancherii Majestății Sale, am fost uns căpitan peste o sută douăzeci şi trei de hidalgo, pentru că doi fugiseră cu soldele înainte de plecare, şi încă peste douăzeci şi patru de ocnaşi pemi. I-am trecut pe toți dincoace de Marea Oceanică, în țara Venezuela, a cărei cârmuire a dat-o Majestatea Sa don Carlos numiților Welser, stăpânii noştri...
Trei ani s-au împlinit de când am luat calea pribegiei cu oamenii mei şi încă destui, ca să răzbatem genuni, şi munți, şi văgăuni fără de număr, încercând astfel să părăsim blestemele născocite din răutate de numitul Hohermuth, mai-mare peste Venezuela, ca şi foamea fără cruțare... Supus vă rog, din toate puterile şi în genunchi, să ne lăsați în viață! Făgăduiesc credință, fără vreo plată, afară de blidul în stare să ne țină sufletele amărâte...
Tot astfel apăreau acum în fața noastră vreo două sute de akîngi, scrutându-ne de la depărtarea la care arbaletele, focul culevrinelor ori al flintelor stăteau în cumpănă să-i ajungă.
Ieşiserăm din porunca lui Băthory să găbjim niscai limbi păgâne, dintre deliii porniți la prădat. Şi, strângându-i în butuci, să-i deprindem

la cântări cu glas subțire, mult şi bine, despre oastea lor, cine le sunt tartorii, ce au de gând ori alte taine, ce fac jumătate din arta războiului, dacă nu toată.
Amintesc încă despre cum îl voise noul conte în fruntea noastră pe însuşi Losonczy, lăudându-i iscusința în lupta ascunsă.
— Du-te şi te pişă! - răcnise ungurul înciudat. N-am de gând mai mult decât să-mi apăr pielea!...
Andrăs Bâthory sărea primul când era vorba să belească păgâni. Dar la vremea aceea zăcea zile în şir scuturat de friguri, ori scăldat în sudoare, ori aiurând, fapte pe care de bună seamă nu le ştiuse don Fernando de la Viena când poruncise aspru ridicarea lui în fruntea Banatului de Temeschburg.
De-asta porniserăm către Lippa ca la trei sute de încercați sub mâna lui don Bernal Aldana, gata la orice ar fi adus pagubă necuraților. Zic drept însă, deşi se auzise că turcii aşezaseră asediul împrejurul Lippei, ba chiar că mulți din cetate apucaseră să scrie ce lăsau urmaşilor, nici unul nu-i aşteptaserăm pe spurcați în pădurea de la Bencsek.
— înapoi! - am strigat. Mi-e teamă de vreo lucrătură!
Peter Perenyi, frate cu Găbor, despre care ți-am spus, Licențiatule, că nu mă avea la rânză din pricina palisadelor, trase spada, strivindu-mă sub un rânjet:
— Caci frică, puişor! Suntem mai mulți ca ei, vezi bine.
— Don Bernal! Prieteni! O căutăm cu lumânarea! Simt asta!

Până să-şi dea Aldafia cu părerea, Perenyi cel tânăr, pe care-l mânca în cur ultimul ceas al vieții, zbieră alor lui:
— Arbaletrieri! Cumpăniți armele! La atac, după mine!
Au pornit jumătate din câți eram, căci, în vreme ce ungurii o luaseră la galop, Aldana poruncise:
— Spanioli, pe loc! Cel ce mişcă îşi joacă sufletul!
Găozarii au dat spatele spre a se risipi în codru. Dar, văzându-ne la o parte, întoarseră caii fulgerător tocmai când ceata de unguri aproape îi ajunsese. Izbitura fu de tot crâncenă, iar depărtarea se acoperi într-o clipită de larma armelor, urlete şi gemete ale răniților.
într-un sfert de ceas, Perenyi însuşi, împreună cu destui dintre ei, bătu la poarta Purgatoriului, nădăjduind a înmulți trupa cântăreților din Grădinile Edenului.
Abia atunci când ungurimea cobora dealul în fugă, porunci în sfârşit căpitanul nostru:
— Aprindeți fitilurile! Galop pe trei rânduri!
La o sută de paşi, a strigat din nou:
— în lături, cavaleri!
Față în față cu turcii, am descărcat deodată arbaletele, făcând prăpăd între crestații la mădular. Tot atunci, culevrierii descălecară fulgerător şi sloboziră vreo douăzeci de găluşte din piatră ori fier, măcelărind diavoli şi cai de-a valma. Pierzându-şi turbanele, nefericiții şi-au fluturat grabnic nădragii caraghioşi, lăsând încă destui sub salva cea de pe urmă a flintelor.
Izbânda fusese a noastră, fără doar şi poate.
Asta pentru că Dumnezeu ne scosese înainte o ceată de nărâviți în rele, dar nu şi în mânuirea

armelor de foc. Şi dacă tâmpitul de Perenyi nu s-ar fi aruncat înainte, am fi cruțat destule vieți, spre a le risipi, de va fi fost cu trebuință, într-un fel mai chibzuit.
Am cules răniții şi morții. Plecaserăm din Temeschburg cu treisprezece mai mulți decât ieşeam la socoteală, dar şi turcii se risipiseră care-ncotro cu douăzeci şi şapte mai puțini între cei vii şi cei trimişi în Iad.
încă asupra unuia se găsi un senet al vizirului Haydar-paşa către cardinalul Diavolului, Martinuzzi, mărturisind limpede lucrările lui blestemate în folosul necredinței. Şi spunea acel Haydar despre căderea Lippei iarăşi fără luptă, cu o zi în urmă. întreagă suflarea creştină fugise printr-o surpătură a zidului, pe care ei apucaseră să o şi astupe, după ce luaseră o sută de robi lipsiți de însemnătate. Neputincioşi, beşondri ori muieri balcâze, bune doar la cărat țucale.
Zapisca sfârşea cântând în struna lui Ulama-beg paşa, mai-mare peste trupa ce urcase pe Marus până acolo, cum izbândise asupra creştinătății ce stătea de-acum în cumpănă şi alte scorneli, una mai mincinoasă ca alta.
— în trei zile, îi vom avea la porți - oftase Aldana. Să dea Dumnezeu ploi din belşug şi îngheț târziu, că altfel nimic nu ne scapă. Am rămas două mii fără câteva suflete...
Adusesem legat de şaua calului pe unul dintre prinşi, tot aşa cum îl întorceam pe Bogota la Boca del Monte.
Şapte zile şi tot atâtea nopți căraseră ai lui desagi pline de odoare, ca să le deşerte în peştera cu porți ferecate menită din porunca ta, Licențiatule, drept loc al tezaurului. Ne strălu-

ceau ochii de nesomn şi patimă, căci fiecare îşi socotea în aur clipele vieții ce-aveau să curgă de la acel soroc...
Țin minte cum ne-am îmbrățişat şi cum m-ai pupat prin barba încâlcită, de care atârnau broboane sclipind în lumina făcliilor. Să fi fost sudoare, ori lacrimi?
Ştiu doar că horbota peşterii se umpluse cu atâta bogăție, câtă nu văzuse nimeni la un loc, nici măcar Preaputernicul nostru Senior şi împărat don Carlos. Iar cei ce stăteau afară şi ne auzeau chiuind jucau de bucurie ca la sărbătorile cele mari de acasă. Fără să-l vadă, aurul le aprindea mințile şi le dădea îndrăzneala să cugete la mari răzbunări, odată întorşi în España...
Minunea a durat o noapte. Când a fost să pornim împărțeala, peştera ne arăta o pizdă spână, cu pereți goi şi lut roşu frământat de sandale.
Degeaba ai strigat vorbe grele. Lebiña, Olíala, Aguirre şi Venegas, care păziseră poarta, nu se făceau vinovați. Deşi, la o adică, aşa cum ü bănuiai pe ei, te bănuiam şi noi de vreo boroboață pusă la cale împreună cu Bogotá, ca să ne laşi cu buzele umflate.
Lucrurile s-au limpezit când Juan Venegas a găsit hornul acoperit cu bolovani ce se deschidea în grota cu odoare. Pe-acolo îşi luaseră idolatrii aurul, spre a-l dosi numai ei ştiau unde.
— îl aduc înapoi! - făgăduise cu voce gâtuită Bogotá, sub ploaia de pumni.
Sfântă naivitate! Să credem vorbele unui vrăjmaş, asta numai deznădejdea de a fi scăpat amarul de bogăție ne putea face.
L-am legat de mâini şi de gât, lăsându-ne purtați peste genuni, în înfrigurarea de a prinde

urma fugarilor, socotind că, oricâți ar fi fost, nu le era lesne cu aproape douăzeci de chintale în desagi prin locurile acelea. Abia când s-a aruncat în gol din marginea unui stei am priceput limpede. Nenorocitul ne amăgise cu gând de a-şi pune capăt zilelor, spre a nu sfârşi în ştreang. Aşa ai jurat că se va întâmpla, Licențiatule, de ne vom fi înturnat cu mâinile goale.
N-a avut noroc. L-am adus înapoi la Boca del Monte, fără a-i mai smulge vreun cuvânt. Deseori, îmi apare însă chipul împăcat al lui Bogota. După douăzeci şi una de zile de cazne, a surâs când i-am pus potcoavele înroşite pe tălpi. A întins mâinile într-o parte şi în alta a firii, apoi a deschis gura larg să-l primească pe Ubanque, vântul cel bun, spre a-l ridica în tărâmul neîntoarcerii.
La atâția ani, încerc să cuget cu dreptate: martiriul ăsta, mai grozav decât al oricărui creştin, n-a făcut din el un sfânt?...
— Stăpâne, nu lăsa moare eu. Rob fiu la tine pe viață - îmi şopti prinsul în portugheză, pe când treceam Podul Mare, ce dădea în Poarta Apei de la Temeschburg.
Mai întâi, n-am băgat de seamă, apoi am tresărit. Fiul Satanei alergase întregul drum legat de şa. Nu-l cruțasem. De câte ori se poticnise, îl croisem peste față cu cizma, pintenul sau biciul.
— Eu nu turc, stăpâne! Nici arab. Eu creştin - nădăjduia în rnine, cu sângele şiroindu-i pe față. Ce m-a făcut să mă îndur? Dumnezeu ştie.
In Palanca Mare, i-am spus lui Aldana:
— Pe-ăsta lasă-mi-l, căpitane! Vreau să-mi joace îndrăcit, după cum am să-i cânt.
Aldana a râs câineşte:

— Meşteşug ştii, fără îndoială. In Nueva Granada, ca şi la Santa Marta, indienii o să-şi amintească de voi din tată-n fiu. Vezi, nu-l ologi! Avem nevoie de lepădăturile astea la dregerea întăriturilor, când vom da faţă cu bombardele lui Socologlu.
L-am dus pe nefericit în turnul de la Poarta Cocoşului şi ne-am ferecat în încăperea fugarilor prinşi.
— O privire aiurea şi-ţi tai beregata - l-am încredinţat în portugheză, limbă deprinsă de la mama, încă din pruncie. Zici că nu eşti turc, nici harap. Atunci cum se face că te-am găsit printre akîngi?
— Eu nu akîngi, stăpâne! Eu eznaf-başa roată o sută podari. De fel, meşter caice Duip-Suchutra, care la voi portughezi zice insula Socotra. Tata meu vestit reis Male Molmocana, venit din Malabares. El dus corăbii Vasco da Gama din Malindi la Panjim, care voi de cincizeci de ani pus mâna şi ziceţi Goa...
— De unde ştii portugheza? Desluşeşte grabnic!
—Eu mers cu Rodrigo da Lima şi Fray Abramo la negus Abisinia, acum trei ori zece ani. Copil mers, împreună cu tata... Nume am de la el Mahindra Barmacai... Fray Abramo vorbit mult de Domnul, botezat la mine Pero, după portughez aia rămas la negus din vechime şi chemat Pero Covilhão...
— Şi cum te-ai înhăitat cu necuraţii?... Nu ştiu că eşti creştin, sau ai trecut în tagma lor?
— Nu cerut la mine asta. Acuma zece ani, Kedir capudan-paşa de la sultan dus la galeră. Nu vâslit, dres stricăciuni. Trecut pe urmă Beirut, Mare Interioară, făcut caice pentru el. Acuma trei

ani, ajuns Scutari, unde luat în slujbă Ulama-paşa, ridicat pod lemn peste râu, repede şi bine.
Nu minţea. Când mă întorsesem în España, îmi căzuse în mână Verdadera historia de Fray João da India, terfeloaga ieşită din teasc de nu prea multă vreme. Acolo, Fray Francisco Alvarez povesteşte întâmplările lui Rodrigo da Lima la curtea negusului abisinian. Iar cele ştiute de mine şi povestea lui Mahindra se pupau ca doi amanţi pătimaşi. Pe urmă, cine nu auzise de Kedir-paşa Barba Roja, amiralul întregii flote otomane? L-a mântuit Belzebuth acum şapte ani. Dar cât fusese de boşorog, încă ţinuse căile din Marea Interioară, de nu cuteza creştin să treacă la răsărit de Brindisi.
— Stăpâne, spun la tine adevăr. Beglerbeg asta Ulama-paşa şi Haydar-paşa, şi Kedir-paşa vin Demişvar de şase ori zece mii oameni. Atac mare după împresoară cetatea.... Pe mine luat văzut cum face cale din parte Temesrékás. Acolo dat asalt, după ce podit mlaştina.
— De unde ştii?
— Aseară făcut sfat Ulama-beg. Zis că pornit mâine la ziuă. Eu credincios şi bate Domnul dacă minte...
L-am încuiat pe Mahindra şi-am dat cheile temnicerului:
— Nu-l scăpa din ochi! Orice vezi că încearcă, zdrobeşte-i ţeasta!
— Igen - mormăi ungurul, dar din licărul privirii nu-i dădeam prinsului mai mult de un sfert de ceas după plecarea mea.
— Dacă-l omori fără temei, jur pe Sfânta Fecioară că te sugrum - l-am ameninţat printre dinţi.

— Da' ce atâta pentru un turc amărât?! - făcu zbirul. Ne batem spre a-i trimite pe lumea cealaltă. ..
— Nu pe-ăsta, auzi? Ne e mai de folos viu!
M-am înfățişat în grabă lui Aldana, la hanul Trompeților. Era la masa dintotdeauna, unde bătea cărțile cu don Alfonso Perez, Simon Forgâch şi Găbor Perenyi. Parcă nu lăsaseră jețurile nici o clipită. Iar lui Perenyi nu-i pierise fratele în acea zi.
Le-am împărtăşit cele aflate de la Barmacai şi atunci au adunat cu părere de rău taroții şi gologanii.
— Pe indian lăsați-mi-l! II vreau la palisade.
— Fie! Dar nu-l cruța! Nici ei nu iartă pe nimeni şi-ar fi semn de slăbiciune. Pe legea mea, dacă s-ar afla una ca asta, toată adunătura de paşale, viziri şi alți poponari ar râde şi cu curul de noi - îmi făcu pe plac don Bernal.
In aceeaşi noapte, am luat patruzeci de oameni şi am cărat bombardele mari în Turnul de Apă. Am poruncit apoi zece duzini de ghiulele şi zece butoaie din pulberea cea mai fină. Dintre toți, Mahindra se arăta cel mai sârguincios.
— Ce fel de om eşti? - l-am luat de braț către dimineață.
— Pero nu uită. Tu scăpat şi vorbit cu mai-mari ai tăi nu facă rău. Pero slujit la tine cu tot suflet.
Câte jurăminte strâmbe nu auzisem, Licențiatule! Şi totuşi, Fecioara mi-a trecut prin fața ochilor. Dar am întors repede capul, ca nimeni să nu citească asta.
în zori, am dat roată meterezelor ambelor palance. Peste tot, spaniolii, ungurii, nemții şi târgoveții, de câte nații or fi fost şi ei, cărau arme,

ghiulele şi butoaie cu pulbere. începuse o ploaie măruntă, prilejuind grija de a acoperi praful de puşcă.
—Bun lucru! - făcu Mahindra, amuşinând zarea plumburie. Două zile ține. Ridicat apa şi făcut mlaştină până la brâu. Eznafi podit cu mulți morți. Cetate asta nu cade.
Un zvon străbătu ulițele de la un capăt la altul, însoțit de urale din toate părțile:
— Ați auzit? Generalul Castaldo a pornit de la Graz în sprijinul nostru. Vine cu treizeci de mii de oameni!
Am dat din mână:
— Dumnezeu să ne țină în viață! Decât să ne bucurăm aiurea, ne rugăm Lui ca falnica armată a Regelui Roman să bată pe Socologlu la Theis. Altfel, nu-i vom vedea niciodată. Şi, până una alta, tot singuri suntem...

ZAREA ADUCEA ȚIPETELE meterhanalelor, amestecând clarinete şi oboaie cu răpăitul tumbelechiurilor. Tobele bubuiau ca la venirea Judecății de Apoi. Când şi când, se ridicau peste larmă glasurile muezinilor şi ulemalelor ce purtau Coranul, preamărindu-l pe Allah ori lăudând minunile lui Mohamed.

Şi toate vălureau pe sub poala vântului, la un loc cu miasmele bălții, ca într-o margine de iarmaroc, unde se strâng bețivii la căcare, la pişat ori ca să borască.

Deşi întins în crivatul suferinței, contele porunci foc la butoaiele puse cu o zi înainte sub punțile intrărilor în cetate şi, mai cu seamă, sub întreg Podul Mare de la Poarta Apei. Şi plesniră câte erau, aproape deodată, ca să ne lase la cheremul atât de schimbător al sorții.

La căderea serii, am văzut din Turnul de Apă cum unduia flamura Profetului. Apoi, licărul amenințător al lăncilor. Erau zeci de mii.

— Doamne, nu ne lăsa! - mi-am şters sudoarea de pe frunte, sub privirea întrebătoare a lui Mahindra Barmacai.

I

Ceilalţi, spanioli şi nemţi, nu băgară de seamă ori nici nu mă auziră din pricina spaimei ce le urla în suflete.
Pe la două ceasuri din noapte, podarii bocăneau de zor dinspre Temesrekâs, după cum mărturisise indianul. Am poruncit arbaletrierilor de sub mâna mea să pună foc săgeţilor muiate în catran şi să ia în bătaie girezile de stuf, pe un plaur din acea parte. Când s-a aprins vâlvătaia, am slobozit bombardele.
O clipă mai târziu, îşi făcură vânt stromvorturile dinspre ostrovul castelului şi din Palanca Mică. înaintând până aproape de foc, oamenii de pe ele slobozîră o salvă din flinte, culevrine şi falconetti, semănând nenorocirea printre deliii ce vegheau lucrarea, ca şi printre eznafii ce-o împlineau.
în strigăte de bucurie, avură vreme să încarce iarăşi, ca să dea o salvă încă mai furioasă, trimiţând la Munţii de Pilaf ai lui Allah destui alţi sectanţi uitaţi de fericire.
Gaziii însă n-au ieşit la bătaie, iar podarii lăsaseră lucrul cu totul. Aşa că ai noştri au tras bărcile sub zidurile palancelor şi ale castelului, în nişte intrânduri ferite de vrăjmaşi.
Vitejii fură întâmpinaţi cu îmbrăţişări, de parcă uitaserăm care erau unguri ori venetici, ca şi disputele ce făceau a scapără tăişurile. Burdufurile gâlgâiră, spălând gâtlejurile de sfara stufului aprins, ca şi a pulberii slobozite din plin.
Apoi, până la târziul nopţii de toamnă, se lăsă tăcerea. Cei mai mulţi dormeau, împânzindu-mi amintirile cu sforăituri şi băşini.

— Asta va fi a mea! - murmuram când o zărisem pe Huainamăra, în ținutul pe care-l botezasem Las Barracas Bermejas.
Huainamâra era una dintre acele fecioare care aprind sufletele, căci aerul tremură în jurul lor ca în amiezile toride. îmi părea la fel de frumoasă precum Corazon La Reina, iar ea, simțindu-se privită, se purta cu nepăsarea ce bagă în boală orice bărbat.
Era zdupeşă. Avea carnea fragedă şi țâțele îi tremurau prin cămaşă ca doi pui de iepure. îmi arunca ocheade întrebătoare, iar buzele păreau a rosti chemarea aşteptată de o viață.
Aş fi putut s-o iau cu japca. împreună cu alții, să punem foc satului, să tăiem gătitele rubedeniilor şi să le umflam totul, spre a-i lăsa muritori de foame, pe câți i-ar fi îngăduit Dumnezeu. Dar n-am făcut-o. Şi nu-mi pare rău nici acum. Pentru întâia dată când m-am apropiat, i-am prins în păr o floare de jalisco. Şi am văzut-o mai arătoasă decât madonele din icoane. Ori decât cele de neam din Madrid, pe când le atârnam gherdane de smaralde, iar ele se îmbătau, îndemnându-se una pe alta să-mi toarne vinuri în cap, spre a le suge din mădular, odată cu sămânța... într-o seară, am apărut din pădure în trapul calului. Văzusem pe un pisc o pereche de condori împreunându-se în singurătate. De-asta îmbrățişarea Huainamârei avea mirosul cerului aproape, pe care nu l-am uitat niciodată. Din veşnicia păcatului se iscau licăririle zilei. Iar fericirea era aproape, încât mi-am amintit cum îşi ridica părul Corazon, cu amândouă mâinile, în ținutul tinereții...

Apoi, am tras pe nări fumuri mârşave. Şi visam că Huainamâra mă visa. Cânta şi-şi scutura maracasurile, făcute din tigvele copiilor vrăjmaşilor. Ai lor ştiau că, dacă visezi lumina, câmpul rodeşte şi-ţi dă lumină. Şi, dacă visezi păcatul, câmpul rodeşte şi-ţi dă păcate. Dar eu am văzut aievea coaja oului strălucind ca roua în zori...
Şi Huainamâra cântă la nuntă, după ce Fray Pedro Zambrano o botezase Măria şi ne unise prin voia lui Dumnezeu:
— Sparg oul să te naşti, bărbate al meu! împreună vom trăi şi vom muri. Şi nu vom înceta să ne naştem mereu, pentru că fiecare va muri pentru celălalt...
Aşa călcam ouăle aruncate în calea noastră, ceea ce-mi părea anapoda. Acasă, cu ouă sunt bătuţi neisprăviţii din jugul infamiei ori alţi derbedei, daţi ocării pentru furtişaguri.
Curând, ne-am încins asupra petrecerii. Dădeau pe gât un trăscău din porumb fiert, mestecat în gură şi scuipat în chiupuri cu săptămâni înainte numit chicha,şi Zache, mai-mare peste junzas, şi Zipa, pus de noi în fruntea indienilor bogotăs, şi Zipche, frate cu cel dintâi, urcat de la Jusagasuga, cu multe şi felurite oale zămislite de oamenii lui, vestiţi pentru asta. Până şi ai noştri beau pe rupte, cu săbiile ţinute între genunchi, ca nişte puie uriaşe.
Când toţi căzură în amorţeală, am luat calea unui bordei, anume pregătit pentru acea noapte. Huainamâra îşi lepădă straiele, ca să rămână încinsă numai cu un fir albastru din lână de alpaca. Ne-am aruncat unul asupra celuilalt, lupi hămesiţi, spre a ne înfrupta din făptura vieţii.
Şi am pătruns-o până în adâncurile fiinţei, acolo

unde se naşte însăşi viaţa, acoperindu-ne cu strigăte şi sărutări, cum trebuie să fi făcut Adam şi Eva, spre a fi pedepsiţi pe vecie.
In preajma zilei, Huainamăra s-a strecurat afară să se primenească în pârâul care-şi rostogolea apele nu departe. Am aşteptat-o destul, întrezărindu-i cămaşa albă. Dar, când m-am ridicat din crivatul iubirii s-o aduc în culcuş proaspătă ca răsuflarea dimineţii, am aflat acolo straie atârnate de crengi. Şi am ştiut pentru totdeauna, Licenţiatule, că între noi şi seminţiile lor încape doar ura, fie trecută ea prin faptele lui Lazaro Fonte...
O altă dimineaţă la fel de blestemată târa din cădelniţele cerului fum rece peste un cimitir fără margini. Când apucară dinţii soarelui să-l sfâşie, am văzut că, la adăpostul nopţii, însemnaţii la ştromeleag înconjuraseră cetatea, izbutiseră să aducă bombardele în bătaie şi să le sape locaşuri bine apărate.
O clipă mai târziu, porni canonada. Sub bombardele mele, plesniră în două locuri atât buţile cu pulbere, cât şi abuz-topciii ce îngrijeau de mânuirea lor. Pe dată muşcară din piatra turnului o mulţime de ghiulele, împroşcându-ne cu sfărâmături. Asta încă n-ar fi fost mare lucru, dacă un spurcat de-ai lor n-ar fi dovedit măiestria de a vârî mitralia dintr-un canote prin ambrazuri şi ferestre, omorându-mi doi oameni şi rănind încă destui. Nefericitul Alonso de Ramba aruncă asupra noastră potop de sânge şi chisăliţă de creieri, că-i făcu pe cei abia înţărcaţi să icnească prin bora tură, ca şi cum şi-ar fi dat duhul.
In răgazul dintre lovituri, mă ridicam spre a vedea cum ţin ai noştri Palanca Mare şi, mai cu

seamă, Palanca Mică. De-acolo, calea până la Turnul de Apă se dovedea cu mult mai scurtă decât aş fi vrut.
Stricăciuni suferiseră valurile de pământ şi zidurile dinspre Poarta Lippei. Acolo însă, osânditii pentru rele îndesau trunchiuri, crăci şi bolovani, închizând găurile în fața vreunui atac zorit al yeni-cerilor.
Printre bubuituri şi strigăte, am ghicit larma podarilor, ce luaseră iarăşi lucrarea peste mlaştină. Scuturat de groază, am urlat:
— La bombarde, căcăcioşi! Până pe seară ne umplu ăştia pieile cu paie! Şi-aşa n-or fi bune de nimic!
In inima nopții, meşterii nelegiuitului Ulama ridicaseră din butuci şi puseseră pe roți un scut cât o casă, la adăpostul căruia aşezau podul grindă cu grindă.
Patru ceasuri şi încă patru oameni ne-au trebuit să spulberăm pavăza şi să le zădărnicim treaba, căci, ajutat de Satana, diavolul de la canote ne mă cina ca pentru cârnați. Dar nu apucarăm să ne bucurăm. Deliii împinseră în față altă pavăză, încă mai grozavă decât cea dintâi.
Prin ostroavele cetății, dănțuiau flăcări şi fum de lemn bătrân. Destule ghiulele înroşite luaseră la rând turle şi acoperişuri, semănând prăpădul. Săriră însă oameni cu vedrele, potolind cu apă, nisip şi nămol pârjolul, până când, în ceasurile serii, Dumnezeu se îndură de noi şi porunci baierelor cerului să se rupă.
Noaptea căzu astfel degrabă, încurcând socotelile necuraților. Bombardele, canotele, pivele şi falcoanele tăcură ca la poruncă. Nemernicii dădeau fuga spre a feri buțile cu praf de puşcă

ori ca să astupe cu şomoioage gurile de foc, ştiut fiind că umezeala se preface grabnic în cel mai temut duşman.

Asta ne prilejui nouă, celor aflaţi la adăpost, să punem puia pe ei, încă răvăşindu-i sub ghiulele, arbalete şi flinte.

Pe afurisitul de la canote însă, îl văzusem împingând badoaga în groapă, pe un pod de lemn, şi, oricât bătuserăm acolo, am irosit o groază de pulbere fără a izbuti nimic.

— Lăsăm bombardele să se răcească. La al doilea cântat al cocoşilor, loviţi iarăşi pavăza podarilor! Trageţi rar, da' bine, până dimineaţă ori până o dau înapoi! Nu-i cred atât de nerozi, ca să risipească muncă şi lemn bine strâns în fiare. O pot scoate cu folos după trecerea ploii.

— Pleci, don Represa? Şi cui ne laşi? - făcu Baraxa, de parcă m-ar fi bănuit de gânduri afurisite.

— Vreau să iau un stromvort şi ceva pulbere. Mă duc să le fac de petrecanie celor de la canote. Altfel, vom plânge ca după mama.

— Aşa, singur? - se auzi din întuneric glasul lui Mahindra. Vin cu tine, stăpâne!

— Nici vorbă! - i-am retezat-o.

Printr-un ţipăt doar, m-ar fi trimis în braţele turcilor sau pe lumea cealaltă.

— Nu încredere la tine! Eu jurat degeaba...

Spanioli şi nemţi, câţi nu gemeau din pricina rănilor, apucară să mârâie ca nişte câini asmuţiţi:

— Represa, dă-o pe spaniolă! Pe legea mea, îţi zbor creierii dacă mai unelteşti cu stârpitura asta! - izbucni Sanchez Chiorul. Cât despre izmenarii cu mitralia, du-te, dacă ţi-e dor să fii pus în frigare!...

Prin noroi până la brâu, am trecut în Palanca
Mare, socotind să ajung la spelunca Trompeților.
Lázaro Fonte stătea întins în iarba verde ca smaraldele şi cânta din frunză. Un cântec din Castilia La Vieja, rămas în suflet pentru totdeauna.
II îngânam prin răgăliile bălții, cu hainele pline de apă. Şi, zău, eram fericit. Dacă el apucase nepăsarea iubirii, eu trăisem încă o zi. Iar amândouă trăirile erau la fel de aprinse, încât, aşa cum îmi aminteam cântecul lui, eram încredințat că, pe cealaltă față a lumii, don Lázaro se întreba de soarta mea. Şi, pentru asta, iarăşi n-am să te iert, Licențiatule!
Prin speluncă, trecuseră ghiulele, văduvind-o de băşicile ferestrelor, ba chiar de mese şi bănci. Câteva slugi fărâmaseră de tot lemnăria, cu gând să o bage pe foc, întru desăvârşirea bucatelor. Insă masa lui don Aldaña nu fusese atinsă. Acolo erau el, cu straiele ferfeniță, împreună cu Perényi şi don Alfonso Pérez, ca şi cum nimic nu-i mişcase de luni întregi. Pe Simón Forgách însă, îl mântuise Dumnezeu de grija taroților. După ce ieşise călare, alături de alți înciudați pe moarte, căzuse sub un morman de stârvuri ticăloase, plătind încercarea de a zădărnici săpăturile şi aducerea bombardelor. Astfel, locul lui fu luat de preacinstitul Balogh, ce ținea cărțile cu mâna din eşarfă, spre a le arunca asupra mesei cu cea teafără.
Ploaia le bătea îndrăcit în coifuri şi platoşe, dar ei încropiseră dintr-o mantie un fel de baldachin, sub care fereau o lumânare, cărțile şi cupele cu vin.
— Cu ce te lauzi, Represa?... Nădăjduiesc să ai destui oameni. Nu-mi cere nimic, pentru că n-am de unde să-ți dau!...

— Vreau să pun pe jar câţiva conduri cu vârful în sus. Cu purtători cu tot, ba chiar şi cu bombarde. Pentru asta îmi trebuie barcă şi om la vâsle.
— Nu pari teafăr! Satîrgi-bei abia aşteaptă să-ţi umple dovleacul cu paie. Nădăjduiesc să nu ţi-l văd în zori ridicat în vârful vreunei suliţe!
N-am apucat a-l desluşi pe căpitanul general. In clipa aceea, o bubuitură cutremură noaptea şi ne mână pe toţi către zidul de răsărit al palancei. Ba încă nărăviţii la joc uitaseră sub baldachin cărţile şi mangoţii, lucru altfel de neînchipuit. O pălălaie până la cer lumina tranşeea turcilor întocmai ca în dricul zilei şi încă săreau buţile, aruncând în slavă potop de scântei. Aşa grozăvie nu văzusem decât la luarea Mantuei, când o lovitură meşteşugită desfăcuse turnul pulberăriei în mii de fărâme.
— Ei, prietene Represa, cred că nu-ţi mai fac trebuinţă nici stromvortul, nici omul de la vâsle! - fluieră cu admiraţie don Bernal Aldana.
Printre bubuituri şi lumini de carnaval, răzbăteau strigăte de moarte, amestecate cu porunci aspre. Rapandula cu coasa trecuse la secta lui Mohamed şi se încuscrise de-a binelea cu Ulama-paşa, înfiindu-i o groază de supuşi.
M-am întors de îndată în Turnul de Apă.
— Unde-i indianul? - am întrebat.
Lipsa lui îmi sărise în ochi de cum am urcat treptele.
— Bagă-ţi-l în cur! - dădu din mână Chiorul. Ţi-am spus-o! încrederea în stârpiturile astea e ca şi cum dansezi cu curul gol în faţa pulii. S-a făcut nevăzut acum două ceasuri, când am aţipit toţi...

Nu răcni! După nopți nedormite şi atâta zdroabă încă din zori, ni s-au închis ochii fără să vrem.
—Aşa se moare, tâmpiților! închizând ochii! - am urlat, ridicându-i în picioare. Şi om de veghe? Ne mănâncă ăştia! Ori mai bine vă tai cu mâna mea!
Tocmai când amestecam blesteme, mame, tați, draci şi dumnezei, am auzit un glas din întuneric:
— Supărat la mine, stăpâne? Mers făcut la voi încredere. Pero ştie cum pune asta oameni tunuri, şi pulbere, şi corturi, şi tot. Tu nu vrut ascultat, aşa că văzut singur de treabă... Canote aia, cu topcu, plecat la picioare lui Allah. Şi acolo rămas roage... Eu creştin spus, dar voi înțelege?
Mai negru de funingine decât Sarsailă, dar tot l-am luat în brațe ca pe un prieten. Şi-am mulțumit lui Dumnezeu cu lacrimi că nu mi-a îngăduit să-l prăpădesc pe drum ori în temniță, cum făcusem cu atâția bogotâs, după ce mi-o răpiseră pe Huainamăra.
Mă rog în genunchi Sfintei Fecioare să-mi ierte păcatele săvârşite cu patimă. Am să duc cu mine la Judecata de Apoi privirile acelor oameni pe care îi tăiam spre a-mi răzbuna neputința.
Era ca în clipa când, beat în neştire, am răsturnat ciubărul cu şobolani asupra mea. Cu toate că flămânziseră zile şi auzisem întâmplări grozave cu îmblânzitori mâncați de vii, bietele viețăți dormeau de dimineață pe pieptul şi în jurul meu, arătându-mi încrederea pentru care le-am pedepsit cu moartea până la cea din urmă.
L-am îmbrățişat pe Mahindra Barmacai cu deznădejde. Şi i-am jurat în suflet credință, deşi castilieni şi nemți îmi aruncau priviri pline de pizmă.

Mi-am amintit aproape în aceeaşi clipă de Tyukody. Apoi, cum căzuse acum un veac Constantinia în mâinile Prinţului Turcesc, fiindcă unul dinăuntru deschisese o poartă nepăzită, numită Porta Petra. Oare nouă ce ne ascundea soarta? Şi, dacă îl aveam pe Mahindra, la ei câţi de-alde Tyukody se aciuaseră? Şi care poartă a cetăţii avea să fie dată în lături, pe când unul de încredere va fi tăiat părul lui Samson, întocmai ca ademenitoarea Dalila?
— Chiorule - i-am poruncit lui Sánchez -, rânduieşte straja pentru cât a rămas din noapte! Fiţi cu băgare de seamă la orice mişcare din tranşee!
Am aţipit, cred. Călăream în ţinutul soarelui, căutându-l încă pe acel împărat vestit, pe care preoţii îl scaldă, îl ung cu miruri miraculoase şi-l acoperă cu pulbere de aur. El Dorado avea în mână scrisoarea iscălită de Pedro Colmenero, Hernán Venegas şi Juan Tafúr. O răscumpărasem cu bani grei de la un grămătic al cancelariei Preaputernicului nostru împărat, fără să-ţi dezvălui nimic, Licenţia tule!
Am căutat în ăst chip să pun căluş vorbelor despre sfeteriselile tale şi, mai cu seamă, ale lui frate-tău, Hernán Pérez, căci nu plecam urechea la astfel de basme, deşi acum, la atâta vreme, ele mi se desluşesc adevărate.
Ziceau ăştia trei mâncători de căcat, când încă nici nu aruncaserăm bine ancora la San Lúcar de Barrameda împreună cu Federmann şi Belalcazar, cum tu şi frate-tău băgaserăţi câte o mână lungă în cufărul Majestăţii Sale, pentru vreo zece mii de ducaţi.
Atunci i-aş fi scuipat în gură. Deşi unui orb i-ar fi sărit în ochi straiele cu dantelă, găitane ori

şnururi din aur adevărat, cu care vă pricopsiserăţi. Eu chiar crezusem că gologanii făcuseră cale-ntoarsă la Cajamarca, prin Jerónimo Lebrón, ca să-i scoateţi pe junzas din foametea ce-i secera. Aşa mi-ai jurat.

Drept e, ţoalele din multe cufere le-am băut şi le-am jucat împreună la Lens, când a fost limpede că Preaputernica noastră Majestate nu voia să te vadă. Şi cu atât mai puţin să ne scoată din belele...

Dis-de-dimineaţă, turcii mi-au spulberat moţăiala sub un potop de sfărâmături din ambrazurile turnului. în locul buclucaşului canote, trimis la naiba de indian, aduseseră un falcone gros de zece degete. Trăgea o ghiulea pe ceas, fiindcă trebuia răcit sub piei ude, dar era în stare să pună la pământ şandramaua. Iar pe noi să ne îngroape sub ea.

Zic zău Bunului Dumnezeu că, înainte încă de cea de-a treia lovitură, Perez ieşi din Palanca Mică în fruntea a patru sute dintre cavaleri şi, dându-i pe izmenari cu şalvarii deasupra turbanelor, făcu prăpăd. Asta abătu destul beliţii la pulă ca estimp Villandrada să împingă douăzeci de stromvorturi, pline cu flăcăi de nădejde. Loviră aprig din culevrine, falconetti şi sâneţe, până când în preajma amintitei bombarde nu mai mişcă unul. Apoi, debarcând, o răsturnară, o umplură până în gură cu pulbere şi, punând foc, o sparseră cât ai clipi.

Fapta lor vârî atâta spaimă în necuraţi, încât Villandrada veni înapoi cu chiverniseală şi adăposti bărcile la locurile lor. Şi, când trecură dincoace de ziduri, trântiră de pământ patru nespălaţi, ce urlau din adâncul sufletelor, cerşind îndurare.

Degeaba. îl văzuseră pe Mahindra, temei pentru care, deşi ne-ar fi fost de trebuinţă la astuparea spărturilor din palisade, don Bernal Aldana porunci:
— Urcă-i în turn, Represa, şi pune-le funia de gât!
Am împlinit porunca, zăbovind cât le-a trebuit Chiorului, lui Dante Caputo şi lui Schlessinger să-i despoaie la pielea goală, spre a arunca nişte vedre cu apă. în ştreang, osândiţii se cacă pe ei, astfel încât ar fi puţit mult şi bine sub nasurile noastre. Şi, dacă mirosul de hoit poate fi adulmecat din obişnuinţă, cel de căcat este supărător de moarte.
înainte totuşi, deznădăjduiţii au dat pe goarnă vestea că însuşi Mehmet-paşa Socologlu s-ar fi urnit din tabăra de la Becskerek către Civitas Themesiensis. Asta însă nu le-a salvat vieţile mârşave, iar atârnarea lor de creneluri prilejui o salvă grozavă din tranşee, fără vreo pagubă însemnată.
Pitulat de cu noapte prin stufăriş, se făcu văzut la sfârşitul vânzolelii şi un trimis al generalului Castaldo, pe nume Mihăly Dombay. El ne vesti că, însoţit de condotierii Sforza Pallavicini şi Scipio d'Arco, o luase peste Koros la Nagyvărad şi venea în sprijinul nostru cu douăzeci şi cinci de mii de oşteni.
— Cât le trebuie până aici? - întrebară don Bernal Aldana şi căpitanul Găbor Perenyi.
— Două săptămâni. Au de trecut Marosul la Arad ori undeva către Lippa. Pentru asta, se cere să arunce pod. Iar dacă turcii prind iţele, nu-l vor mântui curând...
— Fii sănătos - se încruntă don Bernal. Socologlu ştie rânduiala. Altfel, de ce să vină peste

mama, Satîrgi-bei, Kumber-paşa şi Ahmed Mihaloglu? Iar două săptămâni ne vor stoarce, chiar de vom ține cetatea.
Când mă hotărâsem să mă întorc în turn spre a rândui străjile, se făcu văzut Istvân Losonczy, pe a cărui mutră se citea, cu greu ascunsă, mulțumirea:
— Nobilul Băthory s-a grăbit la cele veşnice. Aduc mărturie alături de cinstitul Jânos Torok cum i-am mângâiat clipele din urmă. Mi-a lăsat cu limbă de moarte dregătoria ce-am avut-o de la Paia Petrovic, până la numirea lui, prin voia Regelui Roman de la Becs. Iată şi înscrisul! - zise, făcând să treacă un sul din mână în mână.
Deşi cam tremurată, iscălitura părea a contelui Andrăs. Slovele însă le aşternuse altul. Am înțeles deci că acea hârțoagă fusese smulsă muribundului, grăbindu-i sfârşitul. Mârşăvia o săvârşiseră chiar Losonczy, ori Torok, ori amândoi, înăbuşindu-l cu vreo pernă. Nimeni nu zise nimic, iar eu am ridicat cupa în sănătatea vechiului şi noului comite.

SINGURE NE PRISOSEAU gândurile. Merindele nu erau pe sponci, însă demâncarea se drămuia. Cine ştia cât va fi durat împresurarea cetăţii? Ori luarea ei?

Ghiulele aveam din belşug. Şi încă se făureau din pietroaiele ce nu-şi mai găseau rostul în zidurile năruite. Pe când ne veseleam cum îi făcuserăm pe feciorii de târfe să cumpănească în faţa Turnului de Apă, împieliţaţii nu stătuseră de pomană. Târâseră două falcoane cât toate zilele în tranşeea Palancei Mari, le puseseră în bătaie şi apucaseră rar, dar cu temei, să macine valuri de pământ, ziduri şi palisade, fără a avea cu ce le răspunde pe măsură.

Ulama-beg însuşi, căruia se zvonea că Prinţul Turcesc îi făgăduise vilayetul Demişvar, mult mai bogat decât pustiurile pietroase ale Bosniei, jurase să aducă cele mai bune guri de foc ca să deschidă cale iureşului neisprăviţilor înhăitaţi sub treanţa verde a Profetului. De data asta însă, topcjii săpaseră temeinic şi întăriseră ogeacurile cu trunchiuri de stejar. In faţa lor, răsturnaseră harabale de piatră cărate din părţile Lippei, încât lăsau vederii numai cele două guri ale falcoanelor.

Primejdia era neasemuit mai mare decât în partea turnului. Acolo, ne apăra balta, ce punea depărtare, pe când întăritura de pământ era la nici o sută de stânjeni de tranşeea lor. Iar până la zid aveau poate tot pe-atât.
întreaga suflare a cetăţii s-a repezit să îndoape spărturile cu bolovani şi lemne pregătite din vreme pentru astă împrejurare. Din porunca lui Losonczy, ai lor trecură la desfacerea podurilor de pe uliţe, cărând grinzile pe-aproape. Şi desfundară palanca în asemenea hal, încât ni se abureau ochii de putoarea pisatului, asprind chinul fiecărei răsuflări prin praful dărâmăturilor, miasmele bălţii şi fumul bombardelor ori al focului ce mistuia destule case.
Cu un ceas înaintea amurgului, zece mii de tufenci, azapi şi yeni-ceri luară cu asalt Palanca Mică, în partea căreia nu se auzise toată ziua aceea glas de bombardă.
— La illah il Allah! Na Mohammed rasul Allahl* - înaintau ei, într-un vacarm de flinte şi strigăte fanatice.
— Lâfasz a seggedbe!** - le răspundeau cu fitilurile în dinţi ungurii lui Miklos şi Mihaly Bâthory, fraţi ai defunctului conte, ce abia apucase a fi coborât în criptă. Ori ai vajnicilor Seredy şi Dombay, aşezat şi el, de nevoie, de-a curmezişul necredinţei.
— Por Jesus y Măria! Avanti con Diol*** - amestecau ai noştri, ca şi broscanii, sfinţenia fricii cato-

lice cu bubuiturile de falconetti, culevrine şi bombarde, semn că iureşul nu ne găsea ca musca pe căcat.
Pentru o clipită, am avut sub ochi ciubărul cu şobolani ce se devorau unii pe alții. Apoi, am văzut cum săreau în Marea Oceanică guzganii în fața fârtatelui canibal, căci cu tot atâta grabă dădeau înapoi găozarii Profetului, lăsându-şi răniții să geamă şi morții să ne împută şanțurile.
Atunci, don Bernal Aldana porunci ieşirea cavaleriei, iar Poarta Belgradului se deschise la iuțeală. Şi tot atunci, tunând şi fulgerând din înalturi ca în plină vară, Bunul nostru Dumnezeu puse iarăşi o ploaie, că nu vedeam la doi paşi, iar ăsta fu norocul beliților la pulă, dar şi al multora dintre călăreții noştri.
Şi, deopotrivă cu minunea ce-i făcuse pe turci să înceteze cazna de a se apropia de Palanca Mică şi izbirea meterezelor dinspre partea Lippei, se mai întâmplă o minune. Din întuneric, murat până la piele, apăru la Poarta Cocoşului onorabilul căpitan Simon Forgăch. Bătu cu nădejde să i se deschidă şi, de nu şi-ar fi sprijinit pasul şontorog într-o cracă de salcie, oricine ar fi jurat că moartea lui fusese o zvoană menită să semene teama şi dezamăgirea.
Până în zori, povestea lui străbătu întreaga cetate.
— Un akîngi, pe nume Aivaz Suleimanoglu, prins la căderea Szegedului. A slujit la noi patru ani şi, pentru că m-a scos, la o vânătoare, dintre colții unui mistreț, cu doar cuțitul de proțapuri, i-am dăruit libertatea... Deunăzi, abia suflam sub ochii holbați ai morților de-a valma. El m-a găsit şi m-a ascuns într-un lăstăriş de la marginea

taberei. Mi-a dat tainul lui, mi-a oblojit rănile şi m-a întremat destul ca să mă aducă prin ploaia asta până aproape... Cer sus şi tare să-mi fie arătaţi în fiecare zi toţi prinşii. Făgăduiesc în faţa lui Dumnezeu să-l răscumpăr cu o mie de florini, spre a-l feri de osânda robiei ori a morţii...
Cât adevăr era în astă poveste? Nu se va şti niciodată.
La porunca lui Losonczy, au fost aruncaţi în brânci cei ce avuseseră nenorocul ca, din pricina rănilor şi a ploii, să fie uitaţi de kazale pe câmpul de bătaie.
— Cunosc la ei - şopti Mahindra.
Mă însoţise întreaga zi, târând desaga cu bile a culevrinei.
— Aia înalt, lovit cap, Medjid. Iar aia picior rănit, Ilkan. Amândoi buluc-başî yeni-ceri. Şi copii lui Ulama-beg...
— Ce spui? - am tresărit.
Nu-l ascultam. Starea jalnică a celor căzuţi în mâinile noastre mi-i adusese în minte pe don Sebastian de Belalcazar şi ai lui în seara când, la fel ca trupa de borfaşi a lui Federmann, ni se înfăţişaseră la Boca del Monte.
Trecuse o săptămână de la ivirea neamţului, după cum am povestit. Hrana îmbelşugată, ca şi straiele ce le acoperiseră goliciunea îi înzdrăveniseră degrabă. Puseseră în picioare câteva bordeie la marginea aşezării, şi atunci am băgat de seamă: erau o sută şaizeci şi trei, Licenţiatule, nici unul mai mult ori mai puţin de câţi se îndurase Dumnezeu să ne lase şi pe noi între chibchas.
I-am văzut pe străini cum coborau verdele muntelui Cundinamarca, precum un şarpe dintre cei mari, întâlniţi în selva, şi-am priceput că

ne pândea primejdia. Fără vreo poruncă, am dat fuga la arme, să ne pitulăm de-a lungul potecii, iar ei au coborât ca şi cum nu ne-ar fi ştiut acolo. Poate nici nu ne văzuseră. Subțiați de chinuri, abia li se ghiceau mutrele sub coifuri, iar platoşele păreau agățate pe aer, căci pluteau mai mult deasupra potecii, ca moroii.

Mă gândesc că tu, cu pătura-ți roşie, cu panaşul de la cască, refăcut pe Rio Magdalena din aripile unei păsări jacarranda, cu pieptarul şi jambierele de oțel, orbitoare în lumina amurgului, trebuie să le fi apărut mai grozav decât San Jorge înaintea trântei cu balaurul. Şi tot aşa, cu centura şi pistoalele, Federmann, care, mic de statură, aducea, fără doar şi poate, cu un lacheu al tău.

I-am numărat cum au trecut printre noi. Era mâna Tatălui Ceresc. Numai El ar fi putut să ne aducă încă o sută şaizeci şi trei de fârtați, întocmai câți eram noi, ca şi vagabonzii lui Federmann.

Apoi, cunoscându-l pe don Sebastian, ce plecase cu ani în urmă din Santa Marta de Darfen alături de Francisco Pizzaro, am sărit din ascunzătoare să-l îmbrățişez din toată inima. Aşa au făcut toți ai noştri. Nu era unul să nu fi avut între ei vechi prieteni de prin Marea Interioară ori din luptele purtate de Preaputernicul nostru Senior şi împărat la Milano şi Pavia ori printre sectanții lui Mohamed, la Ceuta.

Repede am aflat prăpădul unui munte Cotopaxi. Cum aruncase peste oastea lui Ruminagui foc şi pucioasă, ca să-i înghită pe indieni până la unul. Şi încă de păruiala spaniolilor la împărțirea nemărginitei averi a Marelui Inca, spânzurat ca un tâlhar, cu toate că părăsise idolatria şi se lăsase botezat cu numele Carlos.

Să fi fost blestemul celui din urmă:
— Aveam aur şi argint din belşug. Eu însumi rânduisem peste nouă mii de ducaţi. Argint? Vreo patru sute de mărci. Nici unul nu era mai puţin chivernisit...
Zâmbeam, vezi bine. între chibchas, bogotâs şi junzas, fiecare pusesem deoparte cam de două ori pe atât, dar, auzind povestea, am îngropat adânc aste taine.
— Pornisem în fruntea a două sute de hidalgo şi a cinci mii de răsculaţi araucanas pe urmele lui Ruminaguî, cu gând să-l prind viu. Şi să-l fac să împărtăşească soarta lui fra-su, Atahuallpa, pentru neobrăzarea de a fi ridicat o oaste de nespălaţi împotriva noastră... Cum am spus, n-am mai avut prilejul. Dumnezeu, sătul de idolatrie, a prăbuşit muntele, ucigându-i în mare mila Lui. Drept mulţumire, am înălţat acolo biserică, spre a-L sluji în veci, şi am pus temelia aşezării San Francisco de Quito...
La Cuzco, înnebuniseră de-a binelea. într-o noapte, Pizzaro, porcarul ăla nesuferit din fruntea noastră, i-a sucit gâtul lui don Diego de Almagro. A doua zi, Juanito, fiul lui Almagro, l-a tăiat cu sabia. Cu adevărat i se întunecaseră minţile porcarului după ce-i făcuse de petrecanie lui Atahuallpa. Nu-i ajungeai la nas nici cu prăjina... Apoi, într-o uliţă dosnică, Vaca de Castro i-a înfipt pumnalul în spate lui Juanito. Nunez de Vela, ridicat prin voia tuturor căpitan general, 3-a aruncat în temniţă pe Castro, mai mult pentru a~l pune la adăpost de furia celor din haita lui Almagro. L-a costat viaţa. Gonzalo Pizzaro, unul dintre fraţii nenorocitului, căţărat cu arbaleta într-un copac, i-a străpuns gâtul cu o săgeată. Nici el n-a avut de trăit decât o zi mai mult. Licen-

țiatul Diego La Gasea, pe care nu se poate să nu-l știți, l-a sugrumat cu un curpăn tare și l-a aruncat de-a berbeleacul, pe trepte...
La Gasea n-a mierlit-o. Avea în radă o caravelă cu care și-a luat tălpășița către España, înainte să se dumirească vreunul...
Din ceata de pezevenchi, mai rămăsese doar Fray Domenico Val verde. L-au potopit sub bâte indienii din Puna, în ciuda faptului că se lăsaseră botezați și se rugau lui Dumnezeu atât de frumos, că ne curgeau lacrimile. A fost destul să amintească unul cum îi dăduse crucea la pupat lui Atahuallpa, binecuvântând ștreangul ce-l slobozise din chinurile vieții...
De câte ori îl pomenise cu năduf pe porcar, abia îmi stăvilisem râsul. Belalcazar însuși mânase catârii la edecul din Corría del Rio, pe Guadalquivir, și o tăiase peste Marea Oceanică, după ce omorâse în bătaie unul dintre animale. N-avea cu ce să-l plătească, pentru care îl pândea primejdia de a fi scuipat la jugul infamiei și azvârlit vreo jumătate de an în temnița orașului...
— Așa că pe nimeni nu-l mânca în cur să se întoarcă acolo. Și, cum auzisem că la poalele cordillerei, în partea asta, se întinde împărăția lui El Dorado, am purces din voia Domnului și a tuturor încoace. Opt luni am hălăduit prin pustiuri, mâncându-ne unul după altul caii și, de-o bună bucată de vreme, molfăind curele, ierburi și rădăcini. Dumnezeu a vrut să ne întâlnim. .. Sub mâna ta, Licențiatule, vom face aici o țară pe care numai Paradisul s-o întreacă în frumusețe, bogăție și blândețea oamenilor...
— Ce spui? Ce-i cu turcii ăia? - am întors capul către Mahindra Barmacai.

N-am stat pe gânduri după ce indianul mă lămuri încă o dată. L-am tras deoparte pe don Bernal Aldafia şi i-am şoptit:
— Căpitane, ştiu cum putem ridica asediul!
— Spaima ţi-a răvăşit minţile, Represa! - zâmbi el cu dispreţ. Dar, dacă Dumnezeu te-a apropiat de pildele lui Solomon ca să te lumineze, sunt gata să te ascult. Tot ce-ai îndrugat despre asediul cetăţii s-a adeverit!
I-am arătat cine erau cei doi buluc-başi.
— Lasă-mă la noapte cu Barmacai. Ştie unde e cortul lui Ulama. Vreau să-i făgăduiesc fiii dacă ridică asediul şi-şi trece ortalele dincolo de Csanăd. Curând, yeni-cerii vor părăsi tabăra, căci se apropie sorocul de toamnă al încetării luptei. Apoi, ploaia le-a umplut şanţurile şi-i scaldă până la brâu... Nici pe Socologlu nu-l văd aici, de vreme ce Castaldo, d'Arco şi Pallavicini ţin Marusul şi calea către Lippa.
— Eşti nebun! - făcu Aldana. Am să mă rog din toate puterile să răzbaţi prin marea de tâlhari...
— Doseşte-i pe puii de căţea, fără ştirea lui Losonczy! Mă îndoiesc să nu le facă seama cu ceilalţi prinşi, mâine în zori. Până una-alta, porunceşte să-i descalţe de câte o cizmă şi adu-mi-le.
Din ostrovul Turnului de Apă, am tăiat balta de-a curmezişul. Am pitit luntrea în stuf şi-am luat-o prin mocirlă, străduindu-ne să facem cât mai puţină larmă. Ne ajuta răpăitul ploii, Cel de Sus deşerta vedrele. Am trecut de straja din margine, apoi de-a dreptul pe şleaurile dintre corturi. Tabăra părea pustie, osmanlâii se trăseseră la adăpost ca melcul în carapace. Şi dacă nevinovata creatură se zăvorăşte la venirea frigului, tot aşa izmenarii îşi încopciaseră corturile şi le ridi-

caseră tălpile în fața intrărilor, spre a le feri de puhoaiele din cer şi de pe pământ.
— Aici! - murmură Mahindra, arătându-mi o alcătuire din catifea fleoşcăită.
Cât ai clipi, le-am scăpat de a mai face rele pe caraulele ce păzeau, chipurile, viața beglerbegului. Erau atât de năuciți de cum le bătuse ploaia în coifuri, că n-au zis nici pâs când i-am trimis drept în brațele lui Șeitan, cum îl poreclesc ei pe Talpa Iadului.
Am smuls din pământ lancea cu cozi de cal, zise tuiuri, dar Barmacai mă prinse de mână:
— Stăpâne! Asta patru proşti nu pun ei la socoteală. Asta tui, da. Nu întoarcem vii... Taie aici! - zise, după ce ascultă cu luare-aminte numai el ştia ce.
Am despicat catifeaua şi ne-am trezit față în față cu paşa. Pătruns de frigul umed, se scălda într-un ciubăr cu apă fierbinte.
— Gelem burdal* - strigă Ulama-bei la străjile ce pieriseră de mâna noastră.
Pe când Mahindra punea piedică băieşului şi-l apleca peste cazanul cu apă clocotită, eu trăgeam spada, spre a-i sprijini vârful grațios de marginea ciubărului, la o palmă de obrazul paşalei.
— Dacă mişti, nu scapi! - i-am spus, iar Mahindra îmi tălmăci vorbele.
Am scos de sub platoşă cei doi botfori desperecheați:
— Preacinstitul căpitan Balogh a jurat că le taie purtătorilor câte o mână şi pune călăii să-i bată cu ele până mor.

— Cere-mi ce vrei! - făcu paşa tremurând, de parcă s-ar fi scăldat în potopul de-afară.
— Mâine-dimineață, vei porunci ridicarea armelor. După ce vei fi trecut cu oastea de Csanâd, îți slobozim fiii. Acum, ne laşi să plecăm. Când se crapă de ziuă, trebuie să fim înapoi. Altfel, vor începe cu ei, pe zidul cetății, să nu vă scape nimic din priviri.
I-am aruncat botforii în ciubăr şi am ieşit, urmat de Barmacai, fără să aştept vreun răspuns. Am ajuns cu bine la luntre şi, vâslind temeinic, în cetate. Nimic nu tulburase întunericul potopit de apă, semn că Ulama beglerbegul primise învoiala.
în zori, deşi ploaia se dovedea la fel de sâcâitoare, a putut vedea oricine că bombardele se făcuseră nevăzute. Şiruri de umbre țineau calea lui soare-apune. Eznafii bocăneau la şleaurile gurilor de foc, iar răgetele vitelor mărturiseau chinul de a târî calabalâcurile oştirii prin mocirla de sub burți.
— Represa!... Represa! - mă zgâlțâia Sanchez Chiorul. Pleacă turcii!... I-am învins!
— Dă-i dracului! - am mormăit, şi m-am întors pe partea cealaltă. Hoinăreala în tabăra lor îmi storsese ultimul strop de vlagă.
Abia dacă am apucat să trag ceva aghioase. Don Diego Mendoza, mahmur ca de obicei, mă înțepă în coaste cu vârful cizmei:
— Scoală, trântore! E vremea să le argăsim curii unde şi-o trag cu nesimțire.
Nici el nu ştia mare lucru. Semn că Aldana avea deprinderea să înmormânteze taine. Ori

că-l ura pe Mendoza din pricina beției, care-l apropia de unguri şi-l depărta de noi.
S-a alcătuit o trupă de vreo patru sute de lăncieri şi tot atâția puşcaşi, în frunte cu Villandrada şi Perez. Don Rodrigo porunci deschiderea Porții Csanâdului şi, în răpăitul dobelor, am dat chiote grozave, ce, de bună seamă, i-au făcut să se pişe în şalvari pe ultimii buzuci din tranşeea acelei părți. I-am văzut grăbind dinaintea morții, căci prima salvă de flinte culcă două duzini dintre ei. A fost însă destul ca, la țipetele acestora, grosul celor din urmă tufenci să întoarcă asupra cavalerilor o salvă tot atât de aspră, ucigând la fel de mulți unguri, dar şi câțiva dintre ai noştri.
— înapoi! - urlă Seredy.
într-o clipită, am rămas în dreptul şanțului numai spanioli şi nemți, vădit mai puțini decât buzucii şi azapii, mai ales că destui apucau calea întoarcerii, iar în priviri nu le citeam blândețe. Pe dată ne-am tras şi noi la fereală, îndărătul porților. Şi, în loc să punem foc la cur supuşilor Prințului Turcesc, ne-am încăierat cu ungurii, pentru pricina de a ne fi lăsat la puia belită a tăiaților-împrejur.
în ciuda amenințărilor cu cele mai grozave osânde, nici Losonczy, nici Aldana nu izbutiră să ne potolească până în faptul serii. Atunci, în lumina făcliilor, contele ne arătă dinaintea sa doi inşi fără suflare, apoi răcni:
— Iată la ce duce beția prostiei! Poruncesc aflarea celor ce s-au încăierat primii. îi voi trage la judecată în fața cinstiților căpitani! Şi jur pe mormântul mamei că dimineață se vor legăna în ştreanguri!

Vinovații însă nu fură dovediți, Licențiatule. Lumea e plină de vânzători, ca şi de cumpărători. Dar nicicând un frate cu care ai împărțit acelaşi căpătâi nu poate fi vândut decât dacă nu-L ai pe Dumnezeu. Iar astă taină o ştiau până şi ungurii.

— FEREŞTE, STĂPÂNE AL MEU, de femeia care pute gura, urechile, curul ori picioarele! Şi tot aşa, de bărbat spân sau roşu, ales privire la el pieziş - mă dăscălea Mahindra Barmacai. Mie nu place conte Losonczy, nici asta Mendoza. Unul roşu la păr, ălălalt nu creşte barba, iar chica rar la fir...
— Da' cum e la voi cu preoţii care-şi rad capul, barba şi sprâncenele?
— Aia oameni rău, spus. Bagă cuţit fără clipeşte, apoi închină la demoni cu pioşenie.
Aste trăsnăi ne zburau pe gură când scrutam zările în partea unde apucaseră turcii scalda în noroaie, cât nu-i mai ştiam, de parcă nici nu fuseseră în preajma cetăţii. Vălurind cu stuful, îmi părea un pâlc de călăreţi. Am privit până mi s-au păienjenit ochii. Veneau ori se duceau către marginea firii.
Cum primejdia se iscă din prea puţină desluşire, am coborât în mijlocul celor ce roboteau la punerea podurilor peste uliţe. Numai în ăst chip era cu putinţă ca, mai apoi, să fie aduse carele cu buşteni şi grinzi, piatră şi pământ pentru dregerea zidurilor şi palisadelor, a caselor şi acareturilor fărâmate în vremea asediului.

— Nu sperie aşa! Ce ai? Pero ştie pe întindere apă. Dacă bărcuţe câteva, cum călăreţi văzut, atunci milogi. Ba poate tâlhari. Numa' când părut mult şi mare, fugi de bucluc!
La porunca lui Aldana, s-a alcătuit o poteră din doişpe oameni, ca să vadă cine şi de ce cutreiera ţinutul. Şi pentru că, de la bătaia prilejuită de plecarea ortalelor turceşti, căpitanul nostru general şi cornițele se aveau ca dracul cu paraferna, Losonczy trimise alături vreo douăzeci de unguri, de te umfla râsul cum mergeau cetele una pe lângă alta, înjurându-se printre dinţi. Losonczy părea a fi aflat că-i oploşeam pe fiii beglerbegului, care s-ar fi lăfăit în puf. Şi n-ar fi urlat de spaimă, în adâncul beznei, cum de fapt se întâmpla. Vezi bine, Licenţiatule, cineva băşise pe gură la beţie, dar, fără dovezi la mână, privea la noi cu dragostea lui Belzebuth.
Curând, învălmăşeala de poteri se întoarse, aducând pe voievodul Perasic, acum căpitan de haiduci în oastea lui Castaldo, însoţit de patru valahi din Karansebesch, năimiţi scotocitori înaintea oştirii.
— Turcii s-au tras la Belgrad. Au lăsat în Csanăd vreo două sute de golani, să făgăduiască şerbilor Domniilor Voastre slobozenie şi pământ, dacă intră în ortalele de akîngii. Le vorbesc de simbrie groasă, aşa că nu puţine haimanale s-au momit la ei. Mai rău, unii ce scuipă crucea pun turbanul pe cap şi se leapădă de adevărata credinţă. Am văzut cu ochii noştri... Şi vă aduc încă veste de asemenea lucrări netrebnice în vecinătăţile cetăţilor Becskerek ori Fonlak. Csâla şi Nagylak le-au ridicat din labele lui Satan vestiţii noştri generali Castaldo şi Pallavicini, poruncind pedepsirea oricui se va fi dedat la îndemnuri nesăbuite...

în acea după-amiază, s-a hotărât un corp de şase sute şaizeci de cavaleri care să ia Csanádul şi să-l lase acolo, după rânduială, pe onorabilul Nagy, cu o parte dintre ei. La nici o zi după asta, Perez, Villandrada şi Castelluvio veniră înapoi cu oamenii noştri, arătând că tâlharii Prinţului Turcesc îşi luaseră picioarele la spinare de cum îi văzuseră. In ăst chip, rămăseseră acolo Péter Nagy dimpreună cu toţi ungurii, mulţi dintre ei oameni ai bălţii, ce juraseră să-i facă pe turci una cu smârcul, de-ar fi cutezat a se întoarce.

— Rău lucru! - încheia señor Rodrigo Villandrada. Ulama împreună cu Satîrgi au urmat calea Lippei, cu poruncă să ţină cetatea până la primăvară... Se zice că, de cum se zvântă şleaurile, Prinţul Turcesc însuşi se va urni către Banat şi Temeschburg, spre a-şi înfige tuiurile aici, în metereze...

— Dacă aşa stă scris în ceruri - înălţă don Bernal Aldaña ochii către Dumnezeu -, să ne ţinem cuvântul, cum a făcut şi acest Ulama! Represa, la noapte scoate-i pe labagii către Bencsek şi dă-le drumul! Fă-o aşa, încât ei, tac-su şi tot neamul să ţină minte!...

împuţită socoteală. Eram încredinţat că persanul ascultase porunca lui Socologlu de care îi atârna viaţa. Se putea ca paşa de Belgrad să fi înghiţit fără noduri plecarea ortalelor din preajma cetăţii? Prea aducea cu o înfrângere, ca să nu caute a-l băga pe bei în necaz. Să-şi spele păcatele ori să plătească neputinţa de a duce la izbândă o oaste de douăzeci de ori mai numeroasă decât avea el ştire că ne pitiserăm prin cotloanele din Demişvar.

Plângeam de mila lui şi a flăcăilor ce-aveau de trecut clipe grele, dar mai ales de mila mea. Ce-i va fi împiedicat ca, intrat în mâinile lor, să nu-mi stoarcă viaţa picătură cu picătură, după cum ştiam, şi le plăcea?

Mi-am adus aminte, Licenţiatule, cum ne părăsise norocul după ce-am plecat de la Boca del Monte, botezată de Fray Pedro Zambrano atât de frumos Santa Fé de Bogotá.

Coboram către Rio de la Magdalena cu dorul de a ne întoarce acasă. Patru sute de lame purtau agoniseala noastră, alcabala Preaputernicului împărat şi încă destule desagi, menite a deschide uşile viselor ce ne ameţeau lin, ca beţia în zorii zilei. Tu te şi vedeai duce de Bogotá şi adelantado ereditar al Nuevei Granada. Eu împărţeam aşternutul cu dónele de la Curte, gata a lepăda rochii şi soţi legiuiţi pentru nemaivăzutele smaralde, tăcut legănate de mersul copita telor...

Federmann se îmbăta cu porcăria aia de chicha, că trebuia să-l legăm de şa, ca să nu-şi rupă gâtul de fericire. Belalcazar părea însă lovit de dambla. Tăcea vreme îndelungată, apoi apuca să povestească nu ştiu cui:

— Când l-au spânzurat pe Atahuallpa, mi s-a răsucit inima. Dar am privit fără să clipesc, în loc să iau beregata Porcarului şi să-l trimit pe Fray Domenico la penitenţă aspră... Simt cum sângele indianului cade asupra mea. Eu l-am înduplecat să lepede idolii şi să-l primească pe Dumnezeu, făgăduindu-i libertatea... Pentru asta, am să-mi târâi sperjurul oriunde mă voi duce, aşa cum îl cară cu ea, închis în raclă, Juana Nebuna

pe iubitul ei Filip, rege şi tată al Preaputernicului nostru Senior.
La vremea aceea, abia băgăm în seamă astfel de mărturisiri. Deşi nu se putea să nu-mi amintesc, Licențiatule, cum dăduserăm în brânci de uimire când am intrat, mult înainte de venirea lui Belalcazar, în Templul Soarelui din Remichichagagua, unde pardoselile erau acoperite cu linţolii din fir de aur şi argint, iar pereții gemeau sub plăci groase atât de strălucitoare, că ne-au luat ochii şi mințile...
Nebuni, ne-am repezit să le desprindem ori să turtim idolii, ca să îndesăm cât mai mult în saci. Şi, când am făcut covoarele sul, templul s-a aprins parcă de la sine. De-abia am avut răgaz să fugim cu ce agonisiserăm fiecare. Ba chiar Albarrazîn, Valenzuela, Solozabal şi alții încă au pierit luând în brațe acele statui ca pe nişte iubite, căci au ales să rămână pururi bogați decât să fi ieşit răpănoşi cum intraseră.
Templul a ars două săptămâni. Când ne-am întors, am găsit ruine şi sfarog, deşi, la fel ca la Boca del Monte, păziserăm potecile, bucurându-ne ca tâmpiții că pălălaia avea să topească aurul. Şi să ne scutească de astă îndeletnicire.
Cum, când şi unde l-a dus Bogota rămâne o taină pe care sunt încredințat că n-o va afla nici Dumnezeu, în disputa Lui universală cu idolii.
Bogota a plătit cu fericire. Iar tu ai poruncit lui Fray Zambrano să-i sfințească martiriul prin numele aşezării tocmai încropite, semn desluşit că aveam să-l purtăm cu noi toată viața. Ca nebuna de regină pe frumosul ei Filip, mort de sfrenție de la curvele cu care se împreunase prin cele mai împuțite spelunci din Valladolid, după

ce trăsese la Curte prin mătărângă tot ce însemna muiere.
La atâtea zeci de ani, încă îl veghează în mănăstirea de la Escorial, uitată, ca însuşi mortul. Şi îngropată de vie alături de el...
— Stăpâne, nu face rău la copiii de la Ulama! Asta nu aduce noroc... - îmi şoptea Mahindra.
însoţit de Sanchez Chiorul şi alţi oameni de nădejde, descălecam la Turnul Sângeriu, unde fuseseră ascunşi cei doi nefericiţi.
Am pufnit în râs. Nenorocul coborâse Rio Grande Magdalena, pitit printre sacii din cele o sută de pirogi pline cu aur, iluzii, frici şi orori, învălmăşite ca apele mâloase pe care pluteam. Şi, cu cât simţeam mai aproape Santa Marta, de unde plecaserăm în urmă cu patru ani, cu atât tresăream mai des la gândul că avea să ni se întâmple ceva rău.
Ne-au primit pe ţărmul Mării Oceanice, scăldându-ne în urale cu jumătate de gură şi cu priviri piezişe. Santa Marta era cum o ştiam: o cloacă de ticăloşi ologiţi de foame şi neputinţă. O încropire de bordeie, unde păduchii devorau blazoanele Espanei, odată cu mantiile pe care fuseseră ţesute şi cu purtătorii lor. Cel mai adesea dezbrăcate de pe morţi ori zălogite pe un pumn de făină, pe încă o zi de viaţă...
Repede ne-au împresurat şi veştile de care mă temeam. Cu câteva săptămâni înainte, don Pedro Fernandez de Lugo, cel ce ne scăpase din ghearele proveditorilor la Santa Cruz de Tenerife, murise de inimă rea. Fi-su umflase toată chiverniseala şi spălase putina la Madrid, ca să cumpere pentru el dregătoria lui tac-su. Aşa se spunea.

— Atâția bani pentru foametea de-aici? - am tresărit. Banditul se vrea adelantado al Nuevei Granada, Licențiatule! Ai să vezi!
Cum ai mai râs, deşi nu era râsul tău! Şi, ca mărturie că vorbele mele de căcat îți vârâseră mortul în casă, am zăbovit acolo cât să urcăm pe caravele cinci sute de mii de ducați, aur, argint şi nestemate, ce-aveau să ne aducă faima celor mai bogați derbedei din Lumea Veche.
Vânturi bune ne-au purtat la Cadiz în mai puțin decât ne-am aşteptat, însă tot a fost prea târziu. Pe don Sebastian de Belalcazar l-au umflat cum a pus piciorul pe chei, pentru pâra de răzvrătire împotriva Porcarului. Adusă Brațului Secular cu ani în urmă, întâmpinarea se preschimbase în coți de ocnă...
Am cărat la adăpost cuferele, cu o iuțeală pentru care ne-ar fi pizmuit tâlharii din Fez, Algero şi de pe întreaga Coastă Barbară. Dar zvonul plăsmuirii hârțoagelor doveditoare cuvenitelor alcabale se arătă încă mai grăbit. Mai ales că, în loc să dai fuga la Curte ca să umfli jeburile, să astupi gurile şi să închizi ochii bănuitori, ai huzurit luni la rând în La Macha ta dragă. Başca, te-ai învrednicit la împrăştierea gologanilor în aşa măsură, că până şi curvele dădeau fuga la cumpărat indulgențe după ce se culcau cu tine, de frică să nu se fi împreunat cu Satana...
M-ai trimis la Madrid. Ce puteam să fac eu, un mozzo-hidalgo? Plocoanele se primesc curtenitor între preaputernici. Nevoiaşii dau şpagă. Şi, cu cât zornăie gologanii mai îndesat, cu atât se arată mai apți să te vâre în belele, spre a servi prostimii drept pildă.

De-asta, venirea ta după ce, ca să se facă vorbe, toate relele se adunaseră în urechile unora care ne doreau somn cu coşmaruri şi zile triste n-a avut decât darul să pună paie pe foc.
Parcă te tâmpiseşi. Trăiai zile de beție paradiziacă şi nu izbuteam să te dau jos din pat decât la apusul soarelui, ca s-o iei de la capăt. împreună cu Federmann şi golanii care vă pupau în cur să vă jumulească.
îți spuneam că pe cel din mocirlă îl mănâncă porcii. Şi îți cântam că socoteala alcabalelor, cu cazně dovedită prin mărturii cumpărate ori hârțoage măsluite, se pupa cu aurul risipit de tine ca puțulica flăcăiandrului cu gura peşterii.
Puneai pe tine mătase, brocarturi, catifele, nasturi din perle sau nestemate, de parcă nu te făcuse maică-ta, ci Sfânta Fecioară, într-o iesle de rubin.
Şi toate au fost până în ziua când te-ai arătat la Curte cu platoşă de argint şi jambiere asemenea, împopoțonate cu chipuri de sfinți bătute în aur, cum n-aveau ducele de Medina-Sidona ori Majestatea Sa don Carlos...
Cât de caraghios apăreai în tinichelele alea, bune de lăsat vrăjmaşii gură-cască! Atât de potrivite însă printre țoale moi şi priviri tăioase, încât aduceai de-a dreptul cu un țucal de cositor plin cu căcat.
Şi nu eram singurul care te vedea astfel. Don Maximilian Transilvano, cancelarul Preaputernicului nostru împărat, țipase la Cobos, mai- marele grămăticilor, când te văzuse de la fereastră:
— Nebunul vine iarăşi cu vreo întâmpinare! Spuneți-i că nu sunt aici! Iar cererea rupeți-o fără să mi-o arătați!

Oricât m-am zbătut să cumpăr denunțurile din Darien, mai tumultuoase ca apele din platourile înalte, vezi bine că n-am pus laba pe toate. Unele se dovedeau al dracului de adevărate, iar altele al dracului de mincinoase, dar tocmai astea au avut darul să ne ducă în necaz. Erau ticluite la palat de conțopiştii lui don Maximilian şi trimise ca din partea oamenilor din Nueva Granada corregidorului de la Santa Marta, spre a fi judecate în lipsă.

Dădeai din mână, Licențiatule, şi doña Beatriz Barbosa îți umplea iarăşi cupa fără fund:

— N-au mărturii! Frate-meu Hernán e acolo. Cine ar cuteza?...

Doña Beatriz fusese nevasta portughezului Magallanes, pierit prin Indii la cea dintâi navigație în jurul lumii, încheiată, după cum se ştie, de Sebastian El Cano. Pe atunci, ținea o cârciumă plină de ifose la Madrid, unde frumoasele done măritate cu beşondri întâlneau flăcăi vânjoşi. Ori beşondrii, fete nurlii şi istețe, gata să trăiască bine sub orice blazon.

Ea însăşi lua mielul la trântă ca nimeni alta, căci rămăsese vădană de tânără.

— Magallanes? - ridica din umeri. M-a dezvirginat cu degetul. La paişpe ani, nici nu ştiam că se poate altfel. îmi mirosea țâțele şi mă pipăia ca un doftor, să mă lecuiască de vreo boală... Să-l fi iubit? Nu ştiu. E mult, poate. Scâncea la picioarele mele. Şi mă săruta, pe rând, de la călcâie în sus, până acolo unde mama mă învățase să mă port curată, ca să fiu iubită de bărbați... Aplecat, şi dus a fost. Pentru totdeauna... După doi ani, a venit unul Cano sau cam aşa ceva. Mi-a adus un sipet cu cincisprezece mii de reali

şi mi-a spus că sunt văduvă. Puteam să-mi doresc altceva?
Dona Beatriz împărţea cu mine patul şi gândurile. Petreceam deseori ceasuri întregi fără vreun cuvânt. Apoi, se repezea să-mi ia zgârciul la mărunţit cu dinţii ori să mi-l frece cu ţâţele ori îmi întorcea curul ca să i-o trag adânc, aşa cum fac poponarii. N-am să înţeleg de ce-şi ferea maimuţa cu atâta înverşunare. Nu avea sfrenţie, sunt încredinţat. Poate o dădea numai pe bani grei, Licenţiatule, ştii mai bine.
Eu o mulţumeam pe nimic, iar tu o acopereai cu zecchini, ca să se culce între tine şi Federmann. Şi nu eram singurii. De unde crezi că strângeam amarul de frici pe care ţi le serveam ca friptura pe tavă?
La un răsărit de soare, când zăceai pişat, dona Beatriz m-a suit în rădvan şi m-a scos în pădurea de dincolo de Escorial. I-am îndesat-o tot drumul şi pot spune că hurducăturile carosei ne făceau să ne bucurăm ca de un adevărat miracol.
L-am lăsat pe surugiu moţăind în capra trăsurii şi ne-am preumblat prin dimineaţă. Beatriz mi-a desfăcut nădragii, mi-a spălat bărbăţia cu rouă, apoi a tras de şnurul corsetului, dându-şi la iveală sânii cei neasemuiţi, pe care i-a primenit la fel. Şi, cu sfârcurile mai tari ca dudele verzi, m-a luat la întors până când am stropit-o peste tot, strigând ca de minunea minunilor ce ni se întâmpla...
Pe mine mă iubea femeia asta, Licenţiatule, mult peste gologanii ce-i risipeai cu ea. Şi mie îmi spunea primejdiile, când te plângea pentru neputinţă. Nopţi întregi răscoleam veştile de la

curve şi flăcăi, ca să ne punem pavăză între tine şi ele... Nu s-a ales decât risipă de suflet...
Dar n-ai crezut nici când era limpede că Federmann unelteşte. Ticălosul se amestecase printre denunțători, cu gând să pună el mâna pe Nueva Granada, cum îi făgăduise don Maximilian, împielițatul. Ce tâmpit! Nu face nimeni lucrări pe vorbe, şi cu atât mai puțin cancelarul Majestății Sale.
In scurtă vreme, El Transilvano a aflat că am întors denunțurile prietenului Federmann, atât din tolba lui Jeronimo Bastidas, căruia îi fusese încredințată o scrisoare către corregidorul din Santa Marta, cât mai ales de sub sutana monseniorului Piehadrita, ce trebuia să-l pună în mâinile Marelui Inchizitor.
Scria acolo bunul tău prieten, cu care împărțeai vinul şi muierile, cum te-au învățat junzas, şi bogotăs, şi chibchas să te închini demonilor. Şi cum dinadins i-ai lăsat la Remichichagagua să pună foc templului ca să-şi ascundă idolii blestemați, iar tu să le acoperi faptele...
Aşa a prins să fugă aurul, mai abitir decât erai tu în stare să-l arunci în groapa deşertăciunilor, ferindu-ne cu adevărat de flăcările rugului.
Te-ai trezit din beția risipei când ai aflat că don Alonso de Lugo, hoțul de tată, a izbutit să înşface iubita noastră Nueva Granada. Se însurase ticălosul cu dona Isabel Zuniga, pe care o alungaseşi în uliță goală puşcă, fiindcă, ți se năzărise cine ştie ce, cu numai o lună în urmă. Iar dona Isabel, fina Preaputernicului nostru împărat, ridicase, dacă mai era nevoie, întreaga Curte împotriva ta, dar şi a lui Federmann.

— învață-mă cum să o întorc! - îmi cereai, tremurând de supărare.
— Mi-e teamă că doar o boală fatală desface lucrătura - îți răspundeam, deşi nu m-am dovedit atât de becisnic, încât să-l trimit pe Lugo cel Tânăr dincolo de lumea asta.
Fără să cugeti, te-ai repezit atunci să cumperi de la don Alonso dregătoria. în schimbul unei hârtii de căcat, i-ai răsturnat în mijlocul încăperii un cufăr cu o sută de mii de ducați, şi de acolo am luat, fără îndoială, calea abruptă a sfârşitului. Mai mult bănet nu scosese decât don Carlos însuşi, când îi mituise pe cei nouăsprezece prinți electori pentru coroana Sfântului Imperiu.
Jucând de fericire, doña Isabel a ieşit în fața Majestății Sale, să-i arate înscrisul. Iar dovadă mai limpede despre ocolirea alcabalelor nu se putea. De-asta a poruncit împăratul codoşului de Maximilian să proclame drept calpă învoiala ta cu don Alonso, iar proveditorilor Casei de Contratación să ne ia la întors.
Dar încă te mânca în cur. Cum să fi stat pe craca ta, când pezevenchiul de Lugo te trăsese frumuşel pe sfoară împreună cu stricata de nevastă-sa? De toate întâmpinările noastre, s-a ales praful. Preaputernicul don Carlos tocmai aduna oastea ca să-i pedepsească pe răsculații din Gand, tot aşa cum îi îngenunchease cu două decenii în urmă pe târgoveții din España, la Vilalar. Iar Maximilian şi ai lui se ascundeau prin cotloanele palatului, şi lăsau cancelaria goală ori de câte ori îi căutai.
Şi tot nu-ți era destul. Te-ai băgat, ca musca-n curul calului, într-un proces nesfârşit cu Lugo, fără să iei seama vreo clipă că, în astfel de pricini,

Brațul Secular poruncește atât jeluitorului, cât
și pârâtului să nu părăsească orașul până la limpezirea cauzei. Ori îți luase de tot Dumnezeu mințile, ori ai uitat pe de-a-ntregul învățăturile pentru care îți däduseră magistrii diploma la Salamanca...
Pe scurt, întregul păienjeniș de întâmpinări, denunțuri și procese te învăluise atât de strâns, încât nu puteai să scapi.
Eu am încălecat fereastra la vremea când alguacilii urcau apăsat treptele spre iatacul unde mă aflam. Patru zile mi-au trebuit ca, luând-o prin Zaragoza, să trec granița Franței și să dau dracului tărâmul iubit al patriei. Noroc că, presimțind aste întâmplări, vărsasem lui messer Baldo Gabiano cei din urmă treizeci și cinci de mii de ducați, iar el îmi dăduse scrisori către casele de schimb genoveze din Paris, Lyon, Bruxelles și Firenze.
Tu însă ai înfundat temnița, și astfel ne-am trezit amândoi niște hăituiți.
De-asta, știam prea bine ce trebuie să fi ajuns la urechile Prințului Turcesc din câte se străduise să împlinească Ulama în preajma Temeschburgului. Și, tot așa, înțelegeam ce-i pregăteau, dându-și mâna, prietenii și dușmanii, că doar la rândul nostru trecuserăm prin umilință.
La un cot al drumului, dincolo de pădurea de la Bencsek, i-am privit cu milă pentru tinerețea lor pe Ilkan și pe Medjid, și am lăcrimat. Dar am întors repede capul, ca să poruncesc Chiorului:
— Tăiați-le nasul și urechile! Lăsați-le o mârțoagă, să se ducă la Lippa...
Am dat pinteni calului și m-am depărtat, să nu-i aud nici cerșind îndurare, nici urlând de durere.

CUM O FI IZBUTIT condotierul Castaldo să-l târâie la Lippa pe Martinuzzi n-am să pricep nicicând. Trecuseră mai puțin de două săptămâni de când un olăcar rătăcit de bunăvoie pusese în mâinile lui Losonczy epistola prin care cardinalul cu semilună se lega în fața lui Ulama-paşa să-l lase pe general cu ochii în soare şi cu trupele dincolo de Marus, departe de zidurile oraşului. Fie voise, Licențiatule, să-l aburească pe turc, dându-se cu Regele Roman de la Viena, fie să rămână de partea Prințului Turcesc, prefăcându-se a lupta alături de Castaldo, Pallavicini şi d'Arco. Iar la un soroc anume, să dea cale fugarilor din cetate ori, mai rău, dacă va fi văzut slăbiciuni de-ale noastre, să-l pupe în cur pe Necuratul şi, împreună, să ne arunce în râu.
Astfel de ticăloşie mi l-a adus în minte pe Fray Tomas Ortiz. Eretic şi hoț mai iute de mână abia dacă mi-a fost îngăduit să întâlnesc. Tocmise o droaie de indieni, pe care, chipurile, îi creştinase, şi-i punea să scotocească prin bordeie unde, la vremea Sfintelor Taine, băga de seamă cum îşi dosise fiecare agoniseala. Asta, vezi bine, de câte ori îl lăsam cufundat în cucernicie, în vreme ce băteam coclaurile, cu gândul de a-l înghesui

pe Bogota ori de a afla calea spre împărăția lui El Dorado.
Şi le spunea, precum Jesus ucenicilor săi:
— Aduceți la mine păcatul, iar eu vă dau dezlegare şi mă rog Tatălui Ceresc să vă ierte!...
Nu ştiu cine i-a făcut felul, deşi pot bănui. Dacă noi treceam cu vederea astfel de metehne, Federmann şi ai lui, parte înrăiți în tagma lui Luther, erau aspri cu asemenea apucături.
Destul că, la un răsărit, când muntele abia-şi ridica ceața şi roua strălucea ca aurul, l-am găsit pe bietul popă mort de-a binelea. Iar cei ce l-au scăldat pentru ultima oară n-au văzut pe trupul lui nici un semn de armă ori otravă, vreo arsură de foc ori licori descântate, vreo înțepătură de sarbacană ori de gadină ucigaşă.
Mahindra Barmagai a mustăcit însă:
— Bunule stăpân, moarte pâş-pâş vine. Şi om nu ştie socoteală de la Dumnezeu. Dacă înger când arătat n-avut în mână sabie, ci peşte mic sau pui şarpe şi băgat la el pe orice poartă de la trup, atunci bezmetic păşit dincolo, cum strigat prima oară la mama...
Trecuserăm de-acum pădurea de pe dealurile Sistarovac, taman când Castaldo ocupase cu bombardele colinele dinspre acea parte, de răsărit. Am privit de-acolo şi-am fluierat cu admirație, căci nu degeaba italianul se vădea cel mai de seamă general din solda Regelui Roman, don Fernando. Pe diavolul Martinuzzi îl adusese, cu ardelenii lui, la malul râului Marus, astfel încât, cu apa în spate, blestematul de popă putea s-o şteargă doar pe podul de bărci, tocmit mai sus, dincolo de bătaia gurilor de foc ale lui Ulama-paşa. Ca să ajungă acolo însă, era nevoit să treacă pe sub

tunurile lui Castaldo, lesne de lovit precum zidurile. Iar capetele podului, ca şi podul însuşi, erau vegheate de oamenii condotierului Scipio d'Arco. La apus, închideau încercuirea Losonczy însuşi, Tamăs Nădasdy şi fraţii defunctului conte Băthory. Iar ungurii îl iubeau pe cardinal ca pe o umblătoare plină în toiul verii, atât din pricina răvaşelor dintre el şi Socologlu ce le căzuseră în mâini fără încetare, cât mai ales că fusese cocoţat în fruntea Transilvaniei pe sub caftanul Prinţului Turcesc. Era limpede pentru toţi. N-aveau ei prea multe guri de foc, dar se numărau de aproape două ori cât nefericiţii trădătorului.
Partea de miazăzi a cetăţii se afla în grija alor noştri, în frunte cu don Bernal Aldana şi don Rodrigo Villandrada.
Aveam ştiinţă că intrarea în Lippa călare pe o mârţoagă răpciugoasă a celor doi sluţi îi pricinuise lui Ulama o bucurie atât de mare, încât golise toată cenuşa de la cuhniile ortalelor, ca să şi-o toarne în cap. Başca, jurase să ne jupoaie de vii, să ne tăvălească prin sare şi apoi să ne treacă ţeapă din cur până în gură oricărora vom fi avut nenorocul să-i picăm în labe.
Asemenea zvon avu darul să mă înfioare mai abitir decât răsuflarea râului ce apucase a lăsa la vale sloiuri. Podarii lui d'Arco desfăceau mijlocul punţii, muncindu-se a ţine bărcile cu odgoane, spre a da cale zăpoarelor. Prin asta, îl strânseră zdravăn pe blestematul de ragusan, a cărui mantie stacojie trebuie că-i albise de groază, odată cu mutra-i nesuferită...
O singură zi ne-a făcut trebuinţă la rânduitul bombardelor cu bătăile pe zidul cetăţii. Astfel de pregătiri s-au putut face pe îndelete din pri-

cină că mulțimea de canote, pive şi falcoane ce împresurase Temeschburgul luase calea Belgradului, iar Socologlu îl trimisese pe ticăit să țină Lippa numai cu puia sculată. Şi cu vreo cinşpe durde afumate, bune să facă larmă, dar nu şi vreo pagubă.

încă înainte de a-l întâlni acolo pe Castaldo, din pricină că nu li se părea aievea o astfel de gugumănie, la fel de prostească precum încercarea mea de a le dărâma podul de la Theis, Losonczy, Aldana şi Podmaniczky hotărâseră să lase în Temeschburg o groază de oameni pentru înfruntarea cu gaziii de la Belgrad ce vor fi fost trimişi în sprijinul lui Ulama-beg. Dar, cum nu se-arătă umbră de tartor, mi-a fost limpede că fiul lui Belzebuth voia să-l piardă. Şi să arate astfel Prințului Turcesc cât era persanul de neputincios, spălându-şi păcatul de a fi şezut la Pancsova, în loc să ne fi îngropat sub ziduri.

Iar haiducii sârbi şi valahi trimişi dincolo de Becskerek ne aduseră vestea că la începutul lui noiembrie beglerbegul plătise yeni-cerii şi sipahiii, lăsându-i pe cei dintâi să tabere la Belgrad, iar pe cei din urmă să se răspândească pe la timarurile şi zaimelele lor...

In zori, am deschis focul din toate părțile, încât cetatea se învălui în fum, de parcă Dumnezeu ar fi luat-o pe un nor, cu gând să o ridice la El, spre a-i izbăvi pe blestemați de necredință. Patru ceasuri după asta, bombardele tăcură, la semnul lui Castaldo, care aprinsese un foc în vârful dealului, după cum trimisese vorbă înainte lui Aldaria, Losonczy şi Martinuzzi. Se lăsă liniştea şi, când se risipi fumul, am văzut zidurile sparte în mai

multe locuri, în aşa măsură, că nu puteau fi drese pe fugă.
Soarele cobora în dunga zării, iar eu mi-am amintit, nu ştiu de ce, cum cei doi fraţi rămaşi în viaţă ai Porcarului, Hernán şi Juan Pizzaro, uimiseră España, umplând Almojarifasco Mayor din Sevilla cu atâtea bare de aur şi argint, încât vasele şi statuile indienilor, lucrate în aur fin, rămăseseră în mijlocul drumului. Şi adunaseră acolo întregul oraş, ba chiar întreaga Andalucie, buni şi răi, pehlivani şi virtuoşi, ca să-şi facă cruce şi să se închine lui Dumnezeu.
Asta îi prilejuise nesuferitului Cobos alt denunţ, şi mai înveninat, pe lângă Majestatea Sa, în care arăta cum te lăudaseşi, Licenţiatule, prin La Mancha că aveai în sipete două sute de mii de ducaţi. Şi că, în loc să urcăm Guadalquivirul la Sevilla, spre a face vama după cuviinţă, descărcaserăm la San Lúcar de Barrameda, de faţă cu numai doi păcătoşi, pe care îi şpăguiserăm în asemenea hal, încât plângeau în hohote, îţi pupau mâinile şi răcneau, aduşi de spate:
— Spune, înălţimea Ta, cum să dresăm actele şi ce să scriem că am găsit şi văzut? Sau, ştii ce? întocmeşte dumneata listele! Noi iscălim, fie ce-o fi! Pentru bucuria asta, merită. Iar dărnicia ta, pe lângă faptul că ne-a făcut prieteni pe vecie, ne scoate din orice pâră pe nimic...
Să fi fost fraţii Porcarului mai cinstiţi ca noi? Câtuşi de puţin. Dar mai dibaci, de bună seamă. Vinul se face frate cu cel ce pupă cupele, iar pe hulpav îl înşală ca o curvă cu două burice.
După ce vă înhăitaserăţi, tu şi Federmann, cu ei în Madrid, de vă sorbeaţi minţile până la a vă acoperi cu scârnă, am avut a pricepe cum lucra-

seră. Şi dacă, aburit de dimineaţă în seară şi din seară în dimineaţă, n-ai înţeles şi n-ai ţinut minte nimic, eu, care beam cu socoteală, am băgat de seamă că adesea prostul ocoleşte satul, iar deşteptul mănâncă căcatul, după cum spune vorba din bătrâni:

— L-am trimis cu juma' de an înainte pe Rodrigo Vas Ga la şolticul de Cobos - dădea pe goarnă Hernán Pizzaro, iar frate-său, mut de beat, încuviinţa din cap şi zâmbea tâmp. Asta, ştii bine, învârte treburile cancelariei, iar El Transilvano are atâta încredere în el, că iscăleşte orice îi vâră sub nas. Vas Ga e văr de-al doilea după mamă cu el...

I-a băgat pe gât două ocale de aur din vasele pe care le turtiserăm cu ciocanele, când ticălosul de Atahuallpa jurase să umple până la tavan încăperea unde îl ţineam închis... Şi i-a mai lăsat o arroba de mărunţişuri, să împartă în dreapta şi-n stânga, pe la cine va fi socotit el că merită. Pentru buna noastră credinţă, prietenul Cobos ne-a învăţat să venim cu două caravele. Una la Sevilla, în Arenal, spre a fi văzută şi vămuită, iar cealaltă în Regatul celor Două Sicilii, unde vorbise cu messer Lorenzo Alipranti, bancher de seamă, să descarce, să preţăluiască şi să ne trimită la schimb stofe şi alte marafeturi, cât credea că acopereau două treimi din valoare... Iar pentru restul, să ne dea la mână înscrisuri către casele de zarafi din Lisboa, Marseille, Anvers şi Venezia, dacă va fi trebuit să spălăm putina...

— Păi bine, şi comorile din drum, de la Sevilla, care n-au încăput în beciurile Vămii ori ale Monetăriei? - nu mi-am putut ţine gura.

— Praf în ochi, prietene Represa! întreaga suflare de la Almojarifasco Mayor şi Casa de Contratación se dedulcise cu ce-i trimisesem bunului Cobos prin Vas Ga. Iar hârţoagele Vămii le-am avut sub ochi încă la Cuzco, şi-am tăiat zdravăn din ele. Ştii, oricine-i mărinimos cu averea altuia... Tot mi s-a rupt sufletul. Am lăsat Preaputernicului nostru Senior şi împărat trei sute de mii de ducaţi. Adică o dată şi jumătate cât a vârât el în pungile înfometaţilor de nemţi electori când, după cum mi s-a spus, a cumpărat cu nesimţire tronul Sfântului Imperiu, dar şi pe cel al Austriei. în pofida lui Enrique al Engliterei şi a lui Francisco al Franţei, care n-avuseseră atâta bănet...
Sub ultimele licăriri ale zilei, don Bernal Aldaña ne porunci să luăm cetatea, după cum înţelesese din semnele făcute de condotierul Castaldo. Dornici de glorie şi, mai ales, de a-şi uşura traiul pe sponci din pricina neplăţii simbriilor, ai noştri se repeziră către spărturile din metereze, ca, pătrunzând primii, să pună de-un foc mare cu şalvari şi turbane, înainte de a se căpătui.
Dar încă şi iarăşi Losonczy se prefăcu a nu înţelege porunca generalului şi stătu la o parte, în loc să vină împotriva turcilor din preajma spărturii. Ne trezirăm astfel cu netrebnicii atât de aproape şi vădit mai mulţi, încât la prima salvă din flinte căzură vreo zece de-ai noştri şi nici unul dintre tufencii-gazii, adăpostiţi printre dărâmături. A urmat o clipă descumpănită, când unii se aruncau înainte, iar ceilalţi dădeau spatele, în pofida îndemnurilor mele, ale lui Bornemica ori ale lui don Rodrigo Villandrada, aflat în fruntea noastră.

A fost destul ca deliii să năpustească în noi
întreaga lor deznădejde. Făgăduindu-şi Raiul lui
Allah, ne-au împresurat cu iataganele trase din
teci ori cu foc la gurile ţevilor. încăierarea se încrân-
cenă pe dată, lăsându-se cu alţi morţi şi răniţi
de fiecare parte.
Cel mai asmuţit îmi părea unul cu turban şi
feregea negre, ce-i acopereau capul şi mutra,
precum tâlharilor la drumul mare. Nu mi-a fost
greu să-l ghicesc sub astă înfăţişare pe Medjid
orta-başa, mai ales că, dând cu privirea de mine,
întoarse calul şi se năpusti să mă spulbere.
— Fereşte, stăpâne! - sărise Barmacai.
Norocul meu a fost că tocmai puneam foc în
găozul culevrinei şi, îndreptând-o spre fiul paşei,
l-am rupt în bucăţi. In acea clipă, i-am văzut miş-
cându-se pe broscanii lui Sforza Pallavicini, şi
abia apoi pe unguri, care erau mult mai aproape.
— La o parte! - am strigat odată cu Villan-
drada, ca să dăm cale salvelor celor ce veneau
din urmă.
Osmanlâii făcură însă tot atât de iute cale-n-
toarsă dincolo de ziduri, iar loviturile puşcaşilor
lui Pallavicini vâjâiră pe la urechile noastre fără
vreun folos.
în scurtă vreme, se lăsă întunericul. Am luat
cu noi răniţii şi morţii, înjurându-i în gura mare
pe contele Losonczy şi pe golanii lui, ba chiar
făgăduindu-le o răfuială mai sângeroasă decât
cea de la porţile Temeschburgului.
înfăşurat în mantie, încercam să aţipesc lângă
focul aproape stins. Când şi când, auzeam cara-
ulele din marginea taberei tropăind de frig ori
schimbând vorbe la locurile de întâlnire. Frigul
şi întâmplările de peste zi care, pentru a mia oară,

ar fi putut să fie cele din urmă îmi aduceau aproape oameni şi poveşti.
Mă gândeam la soarta lui Medjid. Ce să fi avut cu el? Şi totuşi, îl sluţisem mai întâi, ca pe urmă să-l răpun sub focul culevrinei.
— Astfel de gânduri nu-s bune, Toni - îmi spuneam, aproape cu voce tare. Ele îţi toarnă şovăială în suflet şi neputinţă în mădulare. Iar cel ce te ia la ochi e departe de a simţi aidoma. Ori de a simţi aidoma în aceeaşi clipă...
Mi se părea că în toiul luptei îl zărisem pe Tyukody, cu flinta în mână, după un colţ de zid. Cât puteam fi de supărat pe el pentru calea ce şi-o alesese?
îmi unduiau printre pâlpâirile focului chipul lui din tinereţe, şi al lui Juan de Junco, şi al lui Sebastian Gaboto, şi al lui Gonzalo Suarez Reldon, adunaţi la Firenze de pe toate câmpurile de luptă ale Ungariei şi Italiei, ba chiar şi de peste Marea Oceanică, pentru că vajnicul Gaboto tocmai se întorsese din La Plata. Şi mă gândeam cum serbaserăm izbânda la Pavia, când Antonio Ollala adusese o bucăţică de stofă neagră, pretinzând că o tăiase din mantia regelui Francisco, părăsit de soartă în mâinile noastre.
Cât adevăr era în spusele lui şi în sărbătoarea aceea? L-am văzut apoi pe Junco, pe care ţi-l luaseşi căpitan al doilea, Licenţiatule, spânzurat cu căpăstrul calului de craca unui copac şi atât de otrăvit cu săgeţi de indienii chimillas, încât a căzut în picioare, când l-am dat jos, şi a rămas aşa...
Constelaţiile cerului nu ne erau favorabile, mi-am spus. Unul după altul, s-au dus toţi cei alături de care înfruntaserăm coasa matracucii

în câmpia Po ori pe Arno. Eram tineri şi frumoşi, şi păream nemuritori. Aşa se face că, deşi nu ne-ai întâlnit acolo, Licenţiatule, ursitoarele ne trâmbiţaseră adunarea printre cocinile pline de păcătoşi din Santa Marta. Până la urmă, am scăpat cu viaţă numai noi doi. Şi Tyukody ungurul, pe care nu-l cunoşti.
Priveam jarul tot mai palid şi-mi dădeau lacrimile. Printre atâtea chipuri ce nu mai erau, şovăiam, la gândul că dimineaţă ar fi trebuit să-i iau viaţa lui Tyukody. Şi iarăşi târfele îngenuncheau printre trupurile prăvălite pe podeaua speluncii, săltându-şi poalele, să ne mângâie obrajii cu pârdalnicele păroase şi ude ori golindu-ne vedre de vin în cap, să înviem la Judecata de Apoi. Şi pe vrăjitoarea aia roşcovană o vedeam, cum striga atunci când ne deşertam în ea din toate părţile, de parcă o puneam la cazne din porunca sfinţilor părinţi ai Inchiziţiei...
Pentru toate astea, crescute în pâinea amintirilor, eram mai cu grabă gata să mor decât să-i fac felul. Căci, trecându-l în lumea umbrelor, ce-ar fi rămas cu adevărat viu în mine?
In zori, ceaţa pusese promoroacă pe ramurile copacilor, ca şi peste buruieni. Aţipisem totuşi. Când am deschis ochii, platoşa, mantia şi coiful străluceau sub razele dimineţii, la fel ca întreaga fire. O clipă, m-am văzut în marele Templu al Soarelui de la Remichichagagua şi m-am cutremurat la gândul că idolii mă prefăcuseră în una dintre stanele lor de argint, de care mureau încleştaţi Solozabal, Albarrazîn şi Valenzuela.
Curând, au început să bubuie tunurile lui Castaldo şi am sărit în picioare alături de ceilalţi. Ne-am strâns armurile în curele, am mcins spadele

şi-am potrivit căştile pe cap. Cerul era neîndurător de albastru, încât am ştiut că Dumnezeu hotărâse cea din urmă zi a asediului.
Am prins să ne mişcăm spre cetate odată cu italienii, nemţii şi pemii lui Pallavicini, ca şi cu ardelenii făţarnicului Martinuzzi. O mână de turci ieşi în faţa spărturii din zid, pe care bombardele o deschiseseră în aşa măsură, încât nu putea fi apărată. A urmat o salvă de culevrine, apoi una din flinte. Când s-a risipit fumul, în faţa noastră nu stătea nimeni. Tobele au început să duruie, iar trompeţii au sunat atacul. Spadele au fost trase, făcând să tremure aerul, ca o altă lovitură în ziduri.
O mulţime de bezmetici a ieşit atunci pe poartă, dar nu spre a da faţă cu noi. In deznădejdea lor, cătau a se izbăvi către Marus, socotind că pe acea cale îşi găseau scăparea.
Măcelul a fost scurt. Torok învăluise malul prin spatele ardelenilor, ferit privirii de o dumbravă de arini deasă ca peria, aşa că abia unul din cinci apucă apa, rece ca gheaţa. Pe malul celălalt n-a ajuns nici unul. Care nu s-a înecat a nimerit sub ploaia de gloanţe a puşcaşilor lui Scipio d'Arco, trecuţi de cu seară dincolo de râu...
Şontorogul Pallavicini, târât de patru bosniaci creştini, a urcat şi a înfipt în metereze stindardul casei lui don Fernando, Romanorum Rex. Pe coama zidului, burtosul cu picior de lemn a golit o cupă cât toate zilele şi a răcnit de s-a cutremurat tăria:
— Ulama-beg!... Dă-ne cetatea! Făgăduiesc să treci liber cu toţi ai tăi, drapele şi arme!... Iţi voi da onorul ca unui mare general ce eşti!

Begul nu s-a lăsat înduplecat de strigătele bețivanului, iar cetatea era departe de a fi fost luată. Acum urma plata celor mulți. Ulițe înguste, case cu caturi înalte, delii, azapi şi akîngi îngroziți. O scursoare de neamuri ce nu avea nimic sfânt în afară de propria viață. La fel ca prin mlaştinile din selva, unde abia puteam răzbate. Şi unde pândeau indienii cu sarbacane şi caimanii de cincisprezece sau mai multe picioare care înşfăcau oameni, aducându-le izbăvirea.
Sanchez fremăta de nerăbdare.
— Chiorule, nu ți-e dragă viața!? - l-am tras înapoi. Lasă-l pe Mahindra! Să-l ia pe Caldera şi să intre în case cu băgare de seamă!... Pregătiți culevrinele, trageți un falconetto în mijlocul uliței!... Primejdia vine din poduri şi de pe acoperişuri.
N-am apucat să băgăm nici armele, nici oamenii la bătaie. Din partea pieței, s-a ivit o adunătură de spurcați, în frunte cu Satîrgi-bei, tăietorul de capete, purtând în par o izmana albă. Prin glasul unui trădător croat, ne strigară că voiesc să predea cetatea şi că vor aştepta în bătaia flintelor, până când îi vom duce în fața lui Castaldo, cu un senet iscălit de Ulama însuşi.
Au avut de aşteptat ceasuri bune până când Losonczy, Podmaniczky, don Bernal Aldana, d'Arco, Pallavicini şi cardinalul s-au adunat în fața cortului generalului. Nu însă înainte de a lăsa porunci aspre căpitanilor, să stea cu tunurile pe cetate şi cu fitilurile aprinse în furci, gata a le apleca în orice clipă către încărcături. De teama vreunei capcane, repeziră olăcari spre Arad şi Temeschburg, ca să scoată haiducii scotocitori până la o leghe-două de zisele cetăți, să bată

drumurile şi să întrebe pălmaşii prin sate de n-au zărit pâlcuri de akîngi de-ai lui Socologlu. Satîrgi-bei şi zăluzii lui s-au înfiinţat atunci ţanţoşi şi privind de sus, ca şi cum ei ar fi primit închinarea noastră. Desfăcură senetul, întoarseră către general pecetea lui Ulama şi dădură glas celor aşternute acolo cu mulţime de semne încârligate, ce închipuie scrierea lor:

— „Eu, Ulama, serdengecedi al ortalelor de la Giildembeihar şi Lipva, de trei ori paşă al prealuminatului sultan Siileiman, zis de-a pururi Kanunî şi Muhteşem, rege al regilor şi padişah al întregii lumi, drept şi îngăduitor cu supuşii şi de neclintit în faţa tâlharilor, pângăritorilor lui Mohamed şi a vrăjmaşilor adevăratei credinţe, jur să las în bună ordine cetatea Lipvei generalului Giovanni Castaldo şi căpitanilor săi, la capătul unui răgaz de douăzeci de zile, socotit din clipa citirii acestui senet.

Şi, dând cetatea în bună rânduială, cu pace deplină eu, Ulama-paşa, beglerbeg al tuturor părţilor şi cetăţilor vilayetului Bosniei, cer a trece cu trupele mele, servitori, calabalâcuri şi arme, şi harabale, şi dobitoace, şi femei, şi locuitori ai cetăţii Lipva, câţi vor vrea să ni se alăture, liberi şi nestingheriţi, şi nevămuiţi, cu bani şi avere, câtă vor lua ca să-şi ţină zilele.

Eu, Ulama, de trei ori paşă al măritului padişah, şi beglerbeg al Bosniei, şi sangeac-bei al cetăţii Sărai-Valî din inima zisului ţinut, voi să trec cu steagurile desfăşurate, cu tuiurile mele şi ale beilor, şi ale celorlalţi seraskeri, înălţate, şi cu meterhaneaua cântând în fruntea oştirii.

Eu, Ulama-beg, cer cale liberă şi îngăduită pentru mine şi cei de sub porunca mea de-a lungul

râului Moruş, până dincolo de Tâş, în părţile noastre, cunoscute sub numele vilayetului Buda.
Eu, Ulama-paşa, încă neînfrânt în vreo bătălie, cer ca învoiala să fie întărită printr-un suret, sub pecetea şi iscălitura faimosului general Giovanni Castaldo, precum şi sub iscăliturile şi peceţile contelui István Losonczy, mai cunoscut de noi sub numele Loşangea, a legatului regesc Răfael Podmaniczky, a preotului Giorgio Martinuzzi, ale căpitanilor generali Scipio d'Arco, Sforza Pallavicini, Bernal Aldana şi Rodrigo Villandrada.
Şi, de se va întâmpla altfel, blestemul lui Allah să cadă asupra păcătoşilor şi a urmaşilor lor până la a şaptea spiţă, împuţindu-li-se limba în faţa oamenilor şi acoperindu-se de cele mai grozave păcate."
S-a cerut turcilor să aştepte la marginea taberei. Numaidecât după plecarea lor, sfada a şi pornit, prin cuvântul mieros al cardinalului:
— Cinstiţi căpitani! Cer să luăm aminte la prepunerea lui Ulama şi să-i dăm la mână înscrisul, mai iute de sorocul celor douăzeci de zile. Vom rămâne cu cetatea fără cine ştie ce stricăciuni, repede şi lesne de dres în pragul primăverii şi gata a sta iarăşi în calea necredinţei. De vom face altfel, vom pierde încă oameni, vreme şi bunuri, năruite chiar de mâinile noastre. Pe care, nu fără caznă şi bani, ne vom strădui a le încropi iarăşi...
Iar de vom prăbuşi ruinele peste mâna asta de turci, nu văd ce l-ar împiedica pe Muhteşem să vină la primăvară cu întreaga lui putere ca să ne măture de pe faţa pământului, cum a făcut cu atâtea naţii mai acătării...
Pământiu la faţă, Castaldo ridică mâna, semn că auzise destule:

— Eminența Voastră crede, văd bine, că rănile lui Gesu n-au sângerat destul când alți scelerați l-au supus martiriului!... Cum altfel să înțeleg asemenea vorbe, dacă nu ca pe încă o lance înfiptă în inima Lui? Au se poate să ne apărăm credința prin buna înțelegere cu cei ce scuipă Sfânta Cruce şi vor s-o stârpească?... Pentru oricine se îndoieşte, am de la regele meu preacucernic drepte înscrisuri, ce-mi întăresc puterea de a duce lupta după mintea, faima şi credința mea neîntinată... Dar, pentru că ați făcut dovada vitejiei ținând Civitas Themesiensis şi încolțindu-i acum pe aceşti tâlhari năimiți în slujba Satanei şi ca să nu se poată spune că eu, Giovanni Castaldo, v-am silit să luptați împotriva voinței voastre, vă cer, preacinstite comite şi vestiți căpitani, să votați după cum vă îndeamnă cugetul. Vreți să-i batem şi să-i omoram, ori socotiți a ne acoperi cu păcatul de a-i lăsa liberi, în erezia lor, spre a ne primejdui încă, pe noi şi pe mulți alții?...
In casca generalului se găsiră două pietre albe şi şase negre, semn că nimeni în afară de el şi Losonczy nu dorea ducerea luptei.
— Preabine, domnilor - zise, golind coiful, ca să-l aşeze iar pe cap. îi vom da turcului înscrisul şi-l vom lăsa în drumul lui. Dar nu înaintea răgazului cerut!
Toată izmeneala n-a avut decât darul ca, la adăpostul sorocului, Castaldo să lucreze cu nemții şi ungurii după cum voise.
— Nu-i bine! - clătinaseră din cap, pe rând, Barmacai, ca şi don Bernal Aldana.
Ascultându-l fără cârtire pe căpitanul general, nici unul dintre ai noştri, nici măcar bețivul de Mendoza, lesne de cumpărat cu bani ori bău-

tură, nu-şi făcu obrazul cur, ca să se amestece în ticăloşia sperjurului. Iar d/Arco şi Pallavicini statură şi ei la locul lor.

Din porunca lui Losonczy, veniră atunci de la Temeschburg Gyorgy Seredy, Simon Forgâch şi Gâbor Perenyi, care nu juraseră nimic şi nici iscăliseră învoiala cu Ulama-paşa.

în ziua când acesta ieşi din cetate şi fu lăsat să treacă în josul râului Marus cu toate onorurile, se întâmplă ca, la nici două leghe de porțile Lippei, trupa adusă de la Temeschburg să pună pe ei bombardele şi să-i căsăpească până la unul. Scăpară cu mult noroc şi destule gloanțe în platoşe, ca şi în trupuri, Satîrgi, Ulama şi fiu-său Ilkan, cel cu nasul şi urechile tăiate, împreună cu o mână de fugari, nici unul teafăr.

Iar astă mârşăvie atârnă pe urmă neînchipuit de greu.

„AŞEZ LA PICIOARELE Preabunei, Milostivei şi dreptei Voastre Majestăţi, Romanorum Rex, cetatea Lippa, cu împrejurimile, drapelul verde al spurcatului Mohamed, şase tuiuri ale numiţilor Ulama, bei al beilor Bosniei, Satîrgi-bei şi Kasâm-bei, cu toţii eretici şi slujitori ai falsului profet, precum şi ai Prinţului Turcesc, la un loc cu sufletele osândite ale o mie şase sute zece supuşi de-ai lor, pe care, mânios, i-am trecut prin vămile morţii.
Să ştie Preabunul meu Rege Roman că am ridicat până la una din mâinile lor şi cetăţile Bulcs, Mako, Zădorlak, Solymos, Nagylak, Fonlak, Becse, Becskerek, Csanâd, tăind şi alungând multă oaste păgână, până dincolo de Pancsova şi Petervârad, unde se află cuiburile de farisei nebotezaţi şi nelegiuiţi.
La această izbândă, am avut alături pe vestiţii căpitani ai Preaputernicei Sale Majestăţi Catolice, fratele Vostru, don Bernal Aldana, generalul lor iscusit, don Alfonso Perez, don Gaspar Castelluvio, zis şi Castello, don Rodrigo Villandrada, don Martin şi don Enrique Gaspardo, fraţi, don Juan Bornemica, don Antonio Represa şi don Diego Mendoza, care, deşi rob al păcatelor grele,

ştie a se struni când i se cer fapte, cum ştiu, de altfel, cu toții să se facă ascultați şi să-şi trimită oamenii acolo unde lupta este în toi.
M-am bizuit, iarăşi, pe curajoşii condotieri ai Preabunei Voastre Majestăți Scipio d'Arco şi Sforza Pallavicini, fără îndoială deprinşi a-şi aduce alături pe cei mai îndrăzneți dintre italici, pemi, germani, sârbi, croați şi valahi, popoare dezamăgite şi aflate nemijlocit sub semnul iataganului şi al Semilunii.
Pentru toți aceştia rog supus, în genunchi şi din toate puterile ca Milostiva Voastră Majestate să poruncească Laudatio în fața preacinstiților şi puternicilor seniori şi conți ai Dietei Regale de la Pressburg. Şi mai rog întristat ca Majestatea Voastră să mijlocească pe lângă Preasmeritul Nunțiu Papal şi Apostolic Gian Pietro Carafa înfăptuirea unui Te Deum laudamus, atât pentru cei vii şi merituoşi, cât mai ales pentru sufletele celor ce n-au pregetat a le aşterne înaintea măreței Voastre victorii.
Cu multă durere în suflet scriu însă Regelui meu Roman şi despre faptul că am avut de întâmpinat nebănuite piedici din partea contelui Losonczy, ajuns iar şi cu totul nemeritat în fruntea comitatului Temeschburg, după moartea de nimeni dorită a încercatului Băthory.
Dincolo de împrejurările deloc lămurite ale trecerii acestuia în veşnicie despre care, fără să acuze de-a dreptul, multe chipuri de încredere se întorc întrebătoare către zisul comite, mă văd nevoit să Vă arăt, Majestate, că el şi toți căpitanii lui sunt îndărătnici şi clănțăi la orice vorbă spusă în numele Vostru şi se fac vinovați de nehotărâre în luptă, cum nu o dată s-a întâmplat sub zidurile

cetății Lippa. Aceasta a cauzat pierderi tuturor, înțelegându-mă şi pe mine, ca să nu amintesc de punerea în cumpănă a izbânzii.
Nu doresc ca Preabunul meu Rege Roman să creadă că Losonczy şi ai lui vor fi fost muşcați de şarpele trădării. Ei însă au mereu ceva de împărțit cu ceilalți, şi mai ales cu spaniolii, iar ura contelui e atât de vie, încât îi zgâlțâie mădularele, îi întunecă mințile şi-l aduc în preajma greşelilor de neîngăduit.
Arăt încă preasupus cum se laudă peste tot şi în gura mare că izbânda nu a fost a mea şi a trupelor Majestății Voastre, ci a lui şi, neîndoielnic, a ungurilor lui, despre ale căror fapte triste tocmai am pomenit. In acest temei, pe lângă Temeschburg, Vă va cere, Majestate, după cum bate cu pumnul în masă, Lugoschul şi Karansebeschul, ba nu roşeşte a pretinde chiar şi Lippa. Iar pentru trebuințele sale, multe mii de florini, despre care zice că i-a dat ca plată oştirii, încă dinainte şi din vremea împresurării de la Temeschburg, fără a putea arăta vreun înscris.
Umilul servitor ce vă sunt, cunoscând arta războiului până într-atât, încât înşivă m-ați lăudat adesea, trebuie să Vă aducă la cunoştință şi faptul că acest Losonczy dovedeşte oarecare pricepere în apărarea fortificațiilor, dar la lupta în câmp deschis nu poate fi decât acoperit cu ocări. Iar căpitan general fiind, nu admite vreun sfat, îi bate şi-i înjură pe toți fără încetare, cum mi-au spus şi Szekely şi Podmaniczky puşi alături de el chiar din porunca Voastră.
Până şi ai lui murmură blesteme, căci de multe ori îi supune la chinuri cu nimic osebite celor prin care-i trece pe vrăjmaşi şi de-asta pierde

zilnic oameni, fie prin fugă, fie că-i ologeşte până la a nu mai fi buni de nimic.
Am auzit de la prea mulți că nu este nici bun vecin. Fură cât poate şi măsluieşte înscrisuri, după cum, de pildă, mi-au trimis întâmpinare locuitorii din Karansebesch, văduviți de comite prin nedreapta luare a satului Ticvan, cu suflete şi pământuri, aşezare ce le aparține întru totul şi din vechime.
Şi pentru temeiurile acestea socotesc a cere Majestății Voastre Regelui Roman scoaterea lui din comitat şi pedepsele toate, pe măsura faptelor becisnice, a încălcărilor şi împilărilor ce vor fi arătate fără tăgadă în fața juzilor. Şi mai cer iarăşi, pentru binele tuturor, numirea mea sau a altui vrednic drept comite de Temeschburg şi al Banatului între hotarele sale, drept cunoscute până spre părțile lui Muhteşem, cu care neîndoielnic ne vom izbi pe viață şi pe moarte la primăvară.
Mai am de adus la cunoştința Regelui Roman, suzeranul meu, prinderea a douăzeci şi şapte de scrisori ale lui Giorgio Martinuzzi, cardinal, către Socologlu-bei, şi către Ulama-bei, şi către Ali-bei, şi către Ahmed-paşa, al doilea vizir al Prințului Turcesc, şi către Riistem-paşa, zis pe drept I-i-Ikbîl, adică Păduchele Norocului, mare-vizir, şi chiar către Muhteşem însuşi, pe care le păstrez în caseta personală şi le pot pune oricând sub privirile Majestății Voastre.
Socotesc că pe acest pierdut în tumultul necredinței nu-l poate mântui din chinurile Iadului decât o boală fatală, iute în desfăşurarea ei, pentru care mă rog zi şi noapte lui Dumnezeu.

Cer îngăduinţa Majestăţii Voastre ca pe Scipio d'Arco şi pe Sforza Pallavicini să-i trimit încă de-acum la Pressburg, de unde în primăvară se vor putea mişca fără greutate către Petervărad, în faţa armatelor ce se vor întoarce de-acolo asupra Banatului de Temeschburg. Iar eu, cu puterea ce-o am, voi lua calea Transilvaniei, spre a mă aşeza la Hermannstadt, cetate din inima ţinutului, cu gândul de-a opri hoardele din Valahia şi Moldavia, ţări ale căror supuşi vor fi chemaţi fără tăgadă asupra Banatului, şi nu numai.
Doresc regelui meu sănătate, putere şi sfetnici credincioşi până la moarte, la fel ca preaplecatul servitor al Coroanei Romane, Giovanni Batista Castaldo."

DACĂ NU SUNT TRIMISE iubitei, Licențiatule, scrisorile se dovedesc bune de şters la cur. Că tot printr-o hârtie bine ticluită, ca aia a generalului Castaldo, în care mi-am aruncat privirea pe când dormea, iar eu făceam de gardă la Lippa, l-am băgat în căcat pe Federmann.
Era limpede, milogul se târa în urma Curții, spre a-l îndupleca pe Preaputernicul Senior şi împărat don Carlos să-l pună adelantado în Nueva noastră Granada.
Am aflat prin messer Baldo Gabiano, samsarul, că nenorocitul cheltuise amarnic pentru a ajunge să vâre sub nasul Majestății Sale astă întâmpinare neobrăzată. Şi mi-am spus:
— Jocul greşeala aşteaptă!
De sub pana mea a ieşit un denunț minunat adus din condei, pe care, deşi l-am scris în castiliană, frații Welser, patronii lui, l-au înțeles pe deplin. Şi, în pofida faptului că o zbughise de la Madrid cu o săptămână înaintea mea, curgerea vremii nu l-a ajutat. Abia intrat în Paris, fu umflat de zbirii acelor Welser din Augsburg, semn că oamenii banilor se mişcă la fel de repede ca banii înşişi.

Cum, luat la întrebări, prietenul Federmann le-a arătat punga goală, fără a fi fost în stare să spună ceva pe placul lor despre grămada mangosiților de care aveau ştire că i-ar fi trecut prin mâini, zbirii l-au băgat într-un lădoi, l-au ferecat şi l-au ascuns sub chervan. în mai puțin de zece zile, l-au dus plocon celor doi Welser, în propria lor casă de amanet.
— Preabine. Ai prăpădit banii pentru a-ți plăti oamenii, zici. Nu te cred. Cine ştie în ce tainițe i-ai dosit, ticălosule! Dar şi eu am cheltuit cu tine, şi te-am aşteptat răbdător vreme de opt ani, şi văd limpede că m-ai înşelat mai mult decât Fiigger din Amsterdam, duşmanul meu de moarte! Vei roboti la un loc cu ucigaşii, netrebnicule! Vei scoate piatră din munte pentru fortăreața monseniorului episcop până voi socoti că ai întors paguba! Şi, cum nu cred ca asta să fie prea curând, aşteaptă-te să mori în ocnă... Iar de te legeni cu nădejdea că n-am să dau de aurul dosit, îți făgăduiesc că nici n-au să-ți zornăie bine lanțurile la picioare, când eu şi aceşti onorabili domni îl vom împărți cum se cuvine.
Până la urmă, au împărțit praful de pe tobă. Federmann era într-adevăr falit. Cu vreo trei-patru ani mai târziu, Welser cel Bătrân apucă cele veşnice şi, în vânzoleala dintre moştenitori, monseniorul de Augsburg îl puse în libertate.
N-am mai aflat nimic de el. Decât că nu mult după asta a dat ortul popii în dosul unei spelunci din Ulm, fugărit ca un câine fără stăpân...
Tot o scrisoare ticluită te-a scos de la teasc, Licențiatule! Asta pentru că plăteam încă mehenghi în stare să-mi aducă oriunde veşti despre tine, dar mai ales de peste Marea Oceanică.

Şi iarăşi nu pricepeam ce era în capul tău bezmetic. Risipisem un munte de gologani să te dezleg de la pripon şi să-i arunc dracului la Santa Marta pe haimanaua de Lugo, împreună cu târâtura de nevastă-sa. Ţi-am trimis vreo zece scrisori din Paris, Arras, Lens şi Lille. Te imploram să vii degrabă pe urmele Curţii, căci, cu destulă caznă, trăsesem mari foloase de pe urma lipsei din suită a lui El Transilvano, ca şi a lui Cobos, şi eram pe cale de a primi îngăduinţa Preaputernicului don Carlos cu cel dintâi prilej. Tu însă te-ai oploşit iarăşi în tractirul donei Beatriz Barbosa, unde omorai vremea cu şi mai mult temei. Ca să-i afli pe fraţii Porcarului, nu ţi-a trebuit decât o după-amiază. Şi, înhăitându-vă încă la băutură şi curvăsărie, căleai în străchini cu seninătatea celor cu minţile risipite, de parcă uitaseşi cât erai de bănuit pentru delapidare. Aveam ştire cum, într-o seară, l-aţi aşezat la masa voastră pe unul, Pedro Almirez, cu gând să-i umflaţi sunătorii la tarot. Eraţi atât de beţi, încât, pe lângă faptul că vă grozăveaţi cu Indiile voastre, învârteaţi vedre de galbeni, ca şi cum s-ar fi apropiat sfârşitul lumii.
Aţi adus-o apoi pe Francisca Bado, să vă toarne vin şi să-l asmuţă pe Almirez, arătându-i din întâmplare ţâţele. Ori, aşezându-se pe genunchii lui, să-l frece cu pârdalnica până la a-i ridica mădularul ca pe un catarg de caravelă. Almirez tocmai câştigase mâna şi-i dădu un ducat, lingând-o pe buze şi pe gât. La fel şi ceilalţi gugumani, Juan şi Hernán Pizzaro, care apucaseră s-o şi pipăie sub fustă. Tu singur ai privit-o din creştet până în tălpi, ai golit masa din partea ta şi i-ai umplut poala cu vreo două sute de ducaţi, deşi pierduseşi

în toată seara. Ai făcut o plecăciune şi i-ai zâmbit curtenitor:
— N-am câştigat partida cu aceşti señores, dar sunt încredinţat că voi câştiga în faţa lui Dumnezeu şi în inima ta, frumoaso...
Ţi-a rămas poate Dumnezeu. De beat ce erai, sărmana Francisca n-a izbutit să-ţi scoale piticul şi-a fost nevoită să se potolească frecându-se între picioare cu coada unei linguri...
Socotesc însă că-şi aduce aminte uneori să pună pentru tine vreun sole în cutia milelor. Amărâta a lăsat preacurvia, şi-a luat casă şi destul pământ bun la Espiel, lângă Córdoba şi-şi trăieşte amintirile alături de un bărbat legiuit, sub zâmbetele celor ce-au cunoscut-o înainte...
De la Bruxelles, ţi-am scris iarăşi. Trecusem piedicile şi, în vreo trei săptămâni, urma a-i înfăţişa Preaputernicei Majestăţi rugăminţile noastre arzătoare. Iar lucrarea trebuia să meargă iute, ca prea mulţii datori ai ifoselor tale să nu prindă de veste.
— Dacă vi se pare tăvălit în desfrâu şi deloc aplecat spre cititul scrisorii - poruncisem fraţilor Ramirez, numărându-le jumătate din gologani -, legaţi-l de şaua calului! Aduceţi-l degrabă, viu, nevătămat şi, mai ales, treaz. Nu-i daţi de băut tot drumul, oricât v-ar înjura!
Binecuvântat ţi-a fost acest gând al meu, iscat din deznădejde! La numai două zile de când cei patru haidamaci te trecuseră dincolo de Pamplona, sosi la Madrid întâmpinarea ticălosului Alonso de Lugo, prin care erai declarat rebel. La Santa Marta, te chemaseră cu toba pe la răspântii în faţa corregidorului, că ai poruncit cândva, fără

judecată, treizeci de bice pe spinarea lui Rodrigo de Freile, pentru vina de-a fi lăsat o arbaletă în mâinile unor tamalemques. Şi, cum nu s-a putut să te găsească acolo nici cu alguacilii, scria nemernicul, fuseseşi proclamat nelegiuit, urmărit şi demn de adus Ia judecată sub pază.
Asta încă nu însemna cine ştie ce.
— Aurul, vremea şi nimicnicia omenească vor lucra pentru noi - mi-am spus. Cine ia dintr-o parte va lua şi din cealaltă. Totul e să aflu la Curte omul şi cât i-a dat Lugo... Găsim destui martori mincinoşi să scrie tâmpitului de Freile un denunț de sperjur, ba chiar unul de nedreaptă luare corregidorului ăluia mârşav, ca şi căzăturii de Lugo...
Nenorocirea a venit însă pe negândite. La sforăria lui don Alonso s-a adăugat întâmpinarea fostului nostru cirac, don Diego de Armendáriz. II ridicaseră guvernator în Nueva noastră Granada, în locul lui frate-tău, Hernán Pérez, pe care, de prost ce era, îl lovise trăsnetul într-o zi furtunoasă, când ieşise în uliță cu coiful pe cap. Gunoiul de Armendáriz ştia ce şi cum învârtiserăm la Boca del Monte, Licențiatule! Şi te lucrase cu răbdare de indian.
Mai întâi, ceruse, tot prin strigare pe la răspântiile din Santa Fé, să te faci văzut în două săptămâni. Aveai a răspunde unui potop de învinuiri, dintre care nu-mi amintesc decât câteva. Scria acolo că ai uitat să-i declari lui, ca veedor, vreo trei sute de mii de ducați şi un număr necunoscut de smaralde. Că le-ai ținut ascunse până când nu s-au mai ştiut nici suma, nici mulțimea ori valoarea nestematelor, ca la urmă să treci în hârtii ce-ai vrut tu.

Ticălosul! Ca să tacă, îl puseseşi veedor şi-i dăduserăm trei sute de pietricele verzi, başca şapte-opt mii de ducaţi!...
Mai scria despre alcabala de zece asupra giuvaierurilor, ca parte a lui don Fernandez de Lugo, pe care n-ai încredinţat-o nimănui după ce murise. Şi de alcabala de nouă, ridicată de tine în folosul căpitanului general, care erai tot tu. Deşi la vremea aia nu-ţi dăduseră înscris de numire nici răposatul amintit, nici Casa de Contratación, şi, cu atât mai puţin, Majestatea Sa don Carlos... Ce mai tura-vura, până şi cei trei mii de ducaţi scoşi împrumut din caseta imperială, fără a fi puşi vreodată înapoi, i-a amintit, nenorocitul! Aşa-ţi trebuia! Prea ai fost milos când adunarea căpitanilor îi ceruse capul, în temeiul nemaivăzutei lui cruzimi faţă de indieni! Şi poate de-asta încheia cu purtarea ta faţă de Juan Gordo, scăpat de osânda spânzurătorii printr-o minune dumnezeiască. Şi faţă de Lázaro Fonte, surghiunit din ambiţie prostească în mijlocul unor sălbatici, de unde era încredinţat că nu avea să scape cu viaţă. Deşi abia trecuseră vreo cinci ani, şi idolatrii ăia răi nu ştiau cum să-l pupe în cur de priceput ce se dovedise ca vraci, mântuind din suferinţe o groază. Şi socotindu-l primul dintre bogotás, după Cacique...
Cum cele cincisprezece zile pentru înfăţişare trecuseră, căpitanii puseseră pe uşa bisericii aste învinuiri, ca să te cheme la apel în alte cinci. Fără de care te-au găsit vinovat în lipsă şi te-au osândit în numele Majestăţii Sale Catolice la zece stânjeni de ocnă.
Dintre toate peceţile şi iscăliturile de pe hârţoaga aia, doar ale lui Armendâriz ne erau cunos-

cute. Restul păreau ale unora ajunşi la Boca del Monte după plecarea noastră. Ori măsluite în cancelaria lui El Transilvano, fiindcă de acei căpitani nici n-am dat, nici n-am auzit vreodată.
La Lille, când te-au coborât de pe cal, erai deja un proscris. Am plecat singur pe urmele Curții şi ale împăratului, legănându-mă cu nădejdea că ştirea n-a ajuns încă la urechile sale. Şi, dacă ar fi fost aşa, numirea ta ca adelantado general în Nueva Granada l-ar fi dat jos pe Armendâriz din pomul berechetului, unde se cățărase. Iar răfuiala avea să urmeze negreşit.
— Peste trei-patru zile, îți trimit veşti. Vino acolo degrabă! Şi, cât lipsesc, bagă-ți mințile în cap! Nu cumva să bei! Dacă întârzii acum, vom pierde nu numai gologani, ci mai ales libertatea. Ori viețile.
— Fii fără grijă - mi-ai făgăduit. N-am să calc în străchini, şi pentru asta nu ies din odaie decât până la umblătoare. Cine ştie ce ticăloşi ne-au pus pe urme şi ce pocinog ne-au dospit!...
Ți-am întărit cu jumătate de glas vorba, fiindcă mai credeam doar în faptele săvârşite cândva împreună, şi nicidecum în tine.
Am ajuns la Gand după ce zece mii de lăncieri, arbaletrieri şi puşcaşi, care alcătuiau oastea Preaputernicului nostru împărat, defilaseră prin cetate o jumătate de zi, până la câmpul unde-şi aşezară tabăra şi drapelele.
în dimineața următoare, apăru Majestatea Sa don Carlos, în mijlocul multor prelați şi demnitari laici, cu toții înarmați până în dinți şi gata a stârpi răul. Iar astă trecere de dantele, blazoane şi valtrapuri n-avea nimic bun de prevestit târgoveților. Şi cu atât mai puțin celor nouăsprezece

juzi ai cetăţii, care dăduseră foc pergamentului de credinţă în Sfânta Coroană, când începuse răzmeriţa.
— Am căcat steagul! - mi-am zis.
Prins în păienjenişul hotărârilor ce-aveau să însemne pedeapsa, Preaputernicul nostru Senior nu-şi va fi îngăduit nici o privire asupra numirii tale, oricâte pungi aş fi zornăit trepăduşilor Curţii ori ducelui de Alba y Toledo, mijlocitorul nostru. In mai puţin de o lună, traşi la judecata unor confraţi din Liège, juzii zurbagii aninau în roata spânzurătorii de la poarta oraşului, arătându-mi deşertăciunea vieţii. Dar asta n-a fost tot. Alte zile au trecut până când breslele, cu pristavii şi meşterii în haine cernite, iar calfele în pânză de sac, prinşi în juguri de câte cinci, au căzut în faţa Majestăţii Sale, strigându-şi fiecare numele şi cerşind îndurare. După încă o lună, în duminica lui San Tomas, locuitorii oraşului s-au aşezat în genunchi pentru a se căi:
— Mărturisim! - răgeau în cor, de zguduiau tăriile cerului. Părerea de rău ne-apasă pentru lipsa de credinţă! Pentru neascultarea legilor! Pentru tulburarea, răzvrătirea şi trădarea în care am căzut! Jurăm să nu ne mai dedăm la asemenea fapte! Şi cerem îngăduinţă Majestăţii Voastre, ca pentru patimile lui Christos! Aşa să ne ajute Dumnezeu!...
Şi eu ceream, în genunchi şi din toate puterile, îngăduinţă lui Dumnezeu la fiecare altar ce-mi ieşea în cale. Dar tot a fost prea târziu.
— Prietene Represa! - mă bătea pe spate don Fernando de Alba y Toledo, protectorul nostru. Ia-ţi încă la noapte tălpăşiţa. Don Carlos tocmai a iscălit proscrierea ta şi a Licenţiatului, pentru

năzbâtiile din Nueva Granada. Dimineaţă, voi fi nevoit să-i îndeplinesc porunca. Şi să te dau legat proveditorilor. Ieşi prin poarta de miazănoapte! Acolo păzeşte Jeronimo de Inza, ciracul vostru din Indii. Are cuvânt să te scoată repede... Mergi sănătos! Şi nu vă lăsaţi vederii în ţinuturi de sub puterea Espanei! Te încredinţez că mă voi strădui să ridic grabnic nenorocirile de pe soarta voastră...

Toate astea mi se învălmăşeau în minte într-o seară geroasă de ianuarie. Intrasem în spelunca Trompeţilor să-mi înmoi frigul din oase cu o cană de vin fiert, când mă ajunse din urmă Mahindra Barmacai:

— Stăpâne, conte Losonczy nu mai este!

— Ce tot vorbeşti? Nu cred că s-a prăpădit aşa, pe nepusă masă!

— Nu, nu, stăpâne! Da' venit căpitani de la rege şi arătat poruncă trebuie încredinţat cetatea.

— Şi Losonczy?

— Citit, înjură şi plânge.

Asta era, deci. Scrisoarea lui Castaldo ajunsese la Viena. Iar preabunul Rege Roman ne căpătuise cu doi pezevenchi, Benedek Kozsăr şi Ferenc Deli, unul mai hoţ ca altul.

în câteva zile, tot ce putea fi apucat, dosit sau uitat la numărătoare se făcu nevăzut ca prin farmec. Ba încă, o mulţime de har abale cu de-ale gurii luau calea spre Csanăd, chipurile pentru oştenii de-acolo, de muiam posmagii în apă mai abitir decât în vremea împresurării turceşti.

S-a aflat apoi de la preacinstitul Nagy că la el în cetate trăgeau scurta şi mai şi. Nenumăratele rădvane erau zărite pe drumul ce ţine Marus, fără să ştie nici dracul ce şi unde purtau. Şi încă

veni o solie de la Hermannstadt, prin care generalul Castaldo pretindea ştiri despre lucrările de întărire începute cu florinii trimişi de regele Fernando spre a reface zidurile, palisadele şi podurile stricate de mâna turcului.

Nici de aceşti gologani nu aflase nimeni, iar de începerea lucrărilor nu se putea vorbi cât Kozsăr şi Deli o ţineau una şi bună că lor li se dăduse numai patenta care ne căptuşise cu ei.

Aste fapte şi vorbe stârniră bănuieli. Vajnicul Dombay se însoţi cu trei oameni şi luă urma carelor, iar don Bernal Aldana trimise vorbă prin Bornemica lui Castaldo să ceară cancelariei de la Viena lămurire asupra banilor. Generalul legă răvaş de piciorul unui porumbel, iar răspunsul veni în mai puţin decât i-a trebuit lui Dombay să bată drumul ce-l dusese până în preajma Budei. Acolo pierduse urma rădvanelor cu merinde, dar jura pe cruce că o luaseră în josul Dunării.

— E limpede - încheia. Ne vând lui Socologlu. Am văzut akîngii ţinând faţa şi spatele carelor către miazăzi. Ce mă poate împiedica să cred că nu ne vor vinde la primăvară om cu om?

Pe nepişate, cei doi fură smulşi din paruri. Scotocindu-se bine, se găsiră şi sacii cu mangoţi, pe care pezevenchi apucaseră să-i împartă frăţeşte. Cu aşa mărturii, nu s-a făcut judecată. Dar, cum osânda cu moartea ori schilodirea trebuia adeverită de rege, nesuferiţii fură tăvăliţi la pielea goală în catran, apoi în penele câtorva dune şi aruncaţi cu picioare în cur afară din cetate prin Poarta Cocoşului. Bunul Dumnezeu nu i-a îngăduit însă. Cunoscând prea puţin mlaştina, muriră împotmoliţi în noroaie îngheţate, sub cerul sticlos al nopţii ce-a urmat...

Abia atunci scoase Bornemica din căptuşeala surtucului scrisoarea de numire a lui don Bernal Aldana ca locţiitor al condotierului şi căpitan general al cetăţii. Aşa se înţelesese cu Castaldo la Hermannstadt, cu gândul ca ungurii să afle cât mai târziu astă schimbare, dar cât mai devreme după căderea celor doi pehlivani.
Ungurimea rămase cu gura căscată. Până şi Losonczy puse un genunchi la pământ şi înclină capul, semn că se mulţumea să recunoască porunca Regelui Roman, venită sub pecetea italianului.
în aceeaşi seară, don Bernal ne adună pe toţi în Sala Cavalerilor din castel. Nimic nu părea schimbat nici în ţinuta, nici în privirea lui. Decât poate mai multă îngrijorare.
— Viva conte Aldana! Viva don Bernal! - am strigat în cor, de erau sa sară geamurile din legăturile de plumb.
Căpitanul general a ridicat mâna:
— Vă mulţumesc, bunii mei comandanţi! Dar nu spre a sărbători prin beţie v-am adunat. Poate că şi pentru asta vom avea răgaz cândva. Vreau să socotim ce lucrări sunt de înfăptuit pe banii întorşi de la jefuitori... Şi-apoi, cer întocmirea unui pomelnic prin care să înaintăm Dietei de la Pressburg sumele pentru întărirea cetăţii. N-avem prea mult până când necredinţa va bate iarăşi la porţi şi ştiu că, de data asta, înfruntarea va fi năprasnică...
— înălţimea voastră - am spus când mi-a venit rândul. Luminaţii căpitani don Gaspar Castelluvio şi don Rodrigo Villandrada au pomenit dregerea zidurilor de piatră şi a palisadelor către Lippa şi Temesrekăs, ca şi învăluirea lor în

tufe de băgrin... Mie-mi rămâne să amintesc cât de însemnat e Turnul de Apă. Şi să cer dregerea lui grabnică şi câteva lucrări de ambrazurare. Menirea lor este să sprijine trei falcoane pe care, cu îngăduinţa voastră, le voi urca acolo. Fără doar şi poate, tot peste baltă va încerca Socologlu să ne smulgă măruntaiele...

Coborând treptele către podul dinspre Palanca Mare, l-am auzit pe Gaspardo cel Bătrân:

— O să avem viaţă grea şi noi, şi Aldana. Nu-mi fac nădejdi. Losonczy şi ai lui se perpelesc pe jăratic şi se vor lăsa păgubaşi doar când îl vor vedea pe don Bernal întins pe năsălie. Mi-e teamă că nu vor precupeţi nimic. Nici vieţi, nici gologani. Și nici cetatea asta, în care ne măcinăm ca în fundul unei pive...

în pofida gerului, ne-am apucat grabnic de lucrări. Ungurii aleseseră truda săpatului altui şanţ de apărare, ce avea de înconjurat întreaga parte de miazănoapte a Palancei Mari, de la Poarta Apei şi până la soare-apune de castel. Asta, cu gândul de a aşeza ceva depărtare la palisada pe care o măcinaseră apa şi turcii, desluşindu-ne cât de primejdioasă era aducerea multor guri de foc acolo.

Zidurile şi palisadele fărâmate erau ale noastre. Am cărat, nu fără cazna, piatră şi var din părţile Lippei. Apoi ne-am suflecat mânecile alături cu meşterii zidari adunaţi la clacă din Arad, Mako şi Becskerek. Mergea însă anevoios. Mortarele trebuiau frământate cu apă caldă, iar zidăria apărată prin focuri mai înfricoşate decât la cazanele lui Belzebuth.

Cu toate aceste neajunsuri, lucrările fură mântuite aproape de venirea primăverii. Până şi

şanţul ungurilor era gata de umplut cu apă, căci aduseseră pălmaşii din vreo patruzeci de sate şi nu-i slăbiseră nici o clipă. Iar pământul fusese cărat cu roabe şi căruţe, bine îndesat şi bătut, încât palisadele năruite în toamnă arătau ca atunci ridicate.

Pe când truda era isprăvită, un haiduc de prin părţile Orşovei ne aduse un senet al Prinţului Turcesc către Kasîm-bei, ce se afla în tabăra lui Socologlu de la Belgrad. II ridicase de la un erhaci doborât la mal, aproape de Ada-Kaleh, cetate înălţată pe un ostrov de Baiazetto, cu destui ani înainte de vremea lui Muhteşem.

Poruncea acolo tartorul, sub groaznice făgă-duieli, ca beii de lângă Belgrad să adune oaste, de-ale gurii, bombarde şi pulbere câte le trebu-iau. Că, de nu vor fi luat Demişvarul cel târziu în vară, nici unul nu avea de ce nădăjdui a mai pune preţ pe viaţă...

Curând, veni şi-un olăcar de la Torda, unde-şi mutase oastea generalul Castaldo din temeiuri numai de el ştiute, cu vestea morţii cardinalului Martinuzzi.

Ticălosul avea de dat socoteală lui Dumnezeu după o boală scurtă şi necruţătoare, cum zicea încă la Lippa scrisoarea condotierului. îngerul lui Barmacai îl ajunsese în casa lui Zăpolya de la Muhlbach. Ori poate Dracula, despre care auzi-sem că stătuse multă vreme închis prin partea locului, în castelul de la Unter-Winz, din porunca regelui Mathias, şi al cărui strigoi se prea putea să bântuie...

AŞA CUM PREVESTISE don Martin Gaspardo, l-au ținut pe Aldana căpitan general până în primăvară. Pricina nu fusese turnătoria neîncetată a lui Losonczy, Podmaniczky sau Torok către Castaldo ori Regele Roman, deşi întotdeauna ceva adevăr trebuie strecurat printre baliverne. La urechile condotierului ajunsese zvonul că onorabilii castelani ai cetăților de margine, cu toții unguri, coceau o răzmeriță împotriva lui Aldana, ca să-l schimbe cu mereu favoritul Losonczy, taman când turcii vor fi mişcat ortalele către Temeschburg. Şi, cum trupele de-acolo erau alcătuite din oameni de aceeaşi nație, Castaldo socoti la repezeală cât ar fi fost de primejdios ca această sforărie să se şi întâmple. Cetățile ar fi căzut una după alta şi, cu ele, Banatul în întregime. De-asta se prefăcu a crede basmele din ultima lor întâmpinare, unde Losonczy aducea pâră asupra sfeterisirii a vreo patru mii de florini din cele cinşpe trimise de la Viena pentru plata soldelor şi isprăvirea lucrărilor. Că, deşi în scriptele cetății erau trecuți opt sute de cavaleri pentru care se împărțiseră simbrii, cu adevărat erau la număr jumătate, şi aceia gata de plecare, fiindcă nu văzuseră sfanț de la luarea Lippei.

— Nu zic că don Bernal n-o fi băgat mâna - îl lămuream pe Mahindra Barmacai. Dar povestea e cusută cu ață albă. Călăreții au fost împrăştiați de Perenyi ori Seredy la Fonlak, Nagylak, Csăla şi Mako. Fără să-i scoată din scripte. Vezi bine lucrătura: două pe față, două pe dos, ca la cămăşile de zale. Nu cumva crezi că aste mârşăvii sunt întâmplătoare!?... Mai bine hai să vedem ce fac zidarii la turnul nostru, că tot nu putem schimba nimic. Au destulă piatră?

Aldana însuşi ridicase din umeri:

— Mă aşteptam încă a doua zi... Chiar dacă cetatea s-ar fi aflat în Regatul celor Două Sicilii, sub oblăduirea Preaputernicului nostru Senior, nu s-ar fi cuvenit ca în fruntea ei să stea un venetic... Peste tot se vrea om al locului, oricât de bătut în cap sau plin de păcate se află.

La urmă, se făcu dovada că nici Regele Roman, nici condotierul nu credeau tromboanele ungurilor. Nu se rosti nici o învinuire şi nu ceru nimeni nici o întâmpinare împotriva lui Aldana.

Iar don Bernal se întoarse la lucrul său, când la Lippa, când la Temeschburg. De frica vreunei răscoale printre ai noştri, Losonczy îl mână acolo pentru dregerea cetății rămase fărâmate din toamnă.

Dar pe mine, cu cât mă străduiam întru desăvârşirea contraforților Turnului de Apă, cu atât mă încerca în suflet amarul vieții.

— Norocul şi-l face omul cu mâna lui! - îmi spuneai, Licențiatule, pe când coboram Rio Grande Magdalena cu bărcile pline de aur. Acum, la atâția ani, gândesc că aste vorbe n-au decât darul de a face din fricos unul plin de vitejie, iar din nesăbuit un pierdut în toată

legea. Cum însă curajul se dovedeşte o spaimă mai mare, adesea viteazul, fricosul şi nesăbuitul împart aceeaşi izmeneală a sorţii.
La Paris, n-am întâlnit decât priviri încruntate. Ne aciuaserăm la Mărul de Aur, un han fără metehne, de la ale cărui ferestre se zărea Pont Neuf. Jupanul hangiu bătea mătănii în faţa ducaţilor noştri, dar în fiecare seară înmâna răvaşe unor inşi cu pălăriile trase pe ochi, în care nu era greu să ghicim niscai zbiri de la Curtea regelui Francisco.
Vremurile se tulburaseră după ciudata înfrângere a împăratului don Carlos în faţa piraţilor din Algero, cărora nu izbuti să le smulgă cetatea cu nici un chip. întrezăream, fireşte, mâna Prinţului Turcesc. A paşalelor purtate de vântul voinţei sale de pe un câmp de bătălie pe altul şi întotdeauna de groaza înfrângerii, faţă de care nici el, nici vizirii lui nu cunoşteau mila. Aşa se întâmplase şi cu Ulama, alungat tocmai în pustiul Yemen, să semene moartea între tâlharii ce ţineau drumurile caravanelor şi, prin asta, să aducă linişte între neguţători...
La Mărul de Aur, se vânzolea tot felul de lume. Trimişi ai tâlharilor ce pândeau nu departe de porţile Parisului, ca şi broscani ori mutre al căror hram nu era greu de ghicit. Şi chiar purtători de şalvari, fără turbane ori conduri cu vârful întors, vorbind rău graiurile lumii lui Dumnezeu şi mişcându-se caraghios în ţoale de împrumut. Tartorul era un zaraf ovrei, poreclit Chasse le Vent, care se ascundea într-o odaie cu câte unul sau mai mulţi deodată, chipurile pentru a da sau a lua gologani, a pune sau a ridica zăloage ori amaneturi. Cum cei ce intrau acolo fără vreun

bun de valoare ieşeau cu pungile doldora, mi-a fost lesne să pricep cam ce fel de negustorie învârtea sub nasul nostru.
— Am nimerit în inima viesparului, Licenţiatule! Parşivul ăsta de Chasse le Vent cumpără şi vinde regate! - am spus când, trăgând de mânecă un slugoi ce le ducea vin şi mâncare în tainiţa lor, am aflat că ovreiul dădea bani de-a dreptul de la Louvre.
Apoi, pentru un şperţ cumsecade, nemernicul mă vârâse într-o odaie de unde seara, pe întuneric, vedeam limpede mutrele, gologanii şi hârtiile ce treceau dintr-o mână în alta. Aşa am aflat că, ţinând seama de slăbiciunile arătate de armatele spaniole pe Coasta Barbară şi în Ţările de Jos, regele Franţei punea de-o nouă păruială cu Preaputernicul nostru Senior şi împărat. Şi că veneticii erau trimişi ai ducatelor italiene, ai Prinţului Turcesc şi ai răzvrătiţilor din Regatul celor Două Sicilii, în încercarea de alcătuire a unei alianţe care să-l bată măr. Cum făcuserăm şi noi la Pavia, când regele Francisco muşcase iarba de sub burta calului şi căzuse prins fără scăpare.
— Dacă-i aşa cum spui, ne luăm tălpăşiţa!
— Unde, Licenţiatule? Electorii abia aşteaptă să ne lege. Cum s-or făli când ne-or da pe mâna alguacililor! Şi ce scrisoare de mulţumire le-o trimite Majestatea Sa!... Milano, Parma şi Firenze vor fi iarăşi câmp de bătaie. Riscăm vieţi şi tot ce ne-a rămas. La Genoa şi Venezia muşcă samsarii Curţii de la Madrid şi e destul să afle că ne vânturăm pe-acolo. Iar la Napoli ne bagă la beci de cum ne văd...

— Am să-i scriu lui don Fernando. Ne va îndruma el la vreun loc ferit.
— Care don Fernando, Licenţiatule? Al de vinde horoscoape în piaţa Notre-Dame? Sau ăl de adapă caii la bariera Bois de Boulogne?
— Te-ai tâmpit, Represa! Ţi se trage de la săgeata aia ce te-a nimerit în gât aproape de Tor a... Don Fernando, duce de Alba y Toledo, grande al Espanei şi protector al nostru!
— Ha, ha, ha! - am făcut cu emfază. Dacă marele tău prieten şi-o aminti de noi, sunt gata să dau roată în curul gol ăstui oraş zis, nu ştiu de ce, al plăcerilor...
— Ai să-ţi înghiţi vorba, prostule!... Dar sunt gata să uit pentru câteva oale cu vin.
— Cred că n-avem de ales. Până se ostoieşte vânzoleala, e bine să facem cât mai puţine valuri. Una-două, ageamiii culeşi din toată lumea ne iau drept băgători de seamă ai Preaputernicului don Carlos. N-ar fi vesel să ne taie gătitele ori să ne facă vânt cu vreun pietroi de gât în râul ăsta împuţit de-i spune Sena, când ne-ascundem mai abitir ca ei.
Cum de septa, rojo ori carteta ne-am săturat până acolo, că aruncam cărţile pe masă cu deştele de la picioare, am hotărât să ne punem pe treabă. Am cerut slugoiului hârtie, pene, călimări şi cenuşă fină, spre a omorî vremea cu scrisul. Şi, după ce ne-am întrecut în balade, sonete şi rondeluri, că le atârnau muzelor Erato şi Euterpe ţâţele ca unor curve îmbătrânite în ciocane, am zis:
— Degeaba, Licenţiatule! Simt clipele ca apa în căuşul palmei. Ce-ar fi să aşternem întâmplările din Lumea Nouă? Acum trei ani, cât n-o tăiasem de la Madrid, mi-a fluturat pe la urechi

zvonul că don Bernal Diaz del Castillo punea pe hârtie adevăratele întâmplări trăite alături de Cortés de Medellin, când au luat Nueva España. Şi poveştile noastre...
— Vrei să scriem adevărul?! Ori eşti prost, ori te prefaci! Nu-ți e destul cât suntem de hăituiți, sau socoteşti galera mai primitoare ca ocna?
— Ei, adevărul! Ziceam şi eu aşa. Putem învârti lucrurile frumuşel. Noi să părem vajnici apărători ai lui Christos, iar pe ceilalți să-i înfățişăm în dispreţul lumii. Ori aducem întâmplările astfel, încât, acolo unde ne văd ăştia vinovați, arătăm că aşa a vrut Dumnezeu, că alții au greşit, au furat ori au împilat în numele nostru, dar în pofida poruncilor tale. Şi, mai ales, fără să ştim...
— Scrie ce pofteşti, dar arată-mi şi mie. Despre faptele ce rămân în veac cântă întotdeauna grămăticii sau lingăii. Ori crezi că Alejandro al vremii antice ar fi bătut națiile până în Indii, dacă s-ar fi încurcat între hârțoage? Două bătrâneți i-ar fi trebuit, şi nu scurta viață cu care l-a binecuvântat Dumnezeu!...
Aşa am apucat să aştern o carte demnă de crezare despre cum am urcat în platourile înalte şi ce-am pătimit până acolo. Şi despre neamurile de indieni, cine sunt, ce căpetenii şi ce năravuri au, la ce idoli se închină. Şi despre toți cărora Dumnezeu ne cruțase viețile, pedepsindu-i cu uitarea pe becisnici, şi nici pe ăia toți. Şi încă despre întâlnirea cu Federmann şi Belalcazar, dar asupra lor nu mai stărui.
Iar Licențiatul, ca un adevărat comandant de oşti, s-a aşezat la altă carte, pentru a înfățişa osebirea dintre războaiele Lumii Noi şi cele ale Lumii Vechi...

Aproape de isprăvirea ăstor încercări, vânzoleala din han parcă se potolise. Ba încă băgăm de seamă că până şi zbirii veneau rar după însemnările jupanului hangiu. Jucând tontoroiul, am scos la iveală boarfele pline de dantele, nasturi cu smaralde şi găitane din fir de aur, ca să ne înfăţişăm cum se cuvine în saloanele unde se învârteau cărţile de joc şi intrigile.
De la asta ni s-a tras iarăşi. Dar nu pot să arunc vina pe tine, Licenţiatule, căci, după atâta fereală, amândoi ne dovedeam nesăbuiţi.
Deşi ne luaserăm nume de împrumut şi nu azvârleai aur pe fereastră ca la Madrid, în câteva săptămâni eram bine văzuţi. Adevărat, saloanele pe unde ne curgea mucul se vădeau cam prăfuite, iar cei ce rătăceau pe-acolo abia se numărau printre seniorii Curţii. Gemeau însă de episcopi, abaţi şi alte cuvioase mutre amatoare de învârtit taroţii ori babaroasele, de gentilomi cu buzunarele doldora, visând hatâruri, slujbe sau lipituri, ca şi de doamne gata la orice...
Intr-una din seri, am urmat chemarea preaplecată a monseniorului Arboncio la palatul său, unde avea să ni se înfăţişeze o minunată piesă de teatru. Nu prea ne dădeam în vânt după astfel de fandoseli. Dar ne stârnise curiozitatea faptul că piesa fusese scrisă de Juan Encina, portărel din Sevilla, şi tălmăcită chiar de Eminenţa Sa, aflată la Paris pentru a trage sfori în numele Sfântului Părinte de partea preaputernicului nostru împărat.
Până la urmă, Placido şi Victoriana se dovedi o farsă în care Placido ne arăta o carabă cât un caltaboş, iar Victoriana un ghem de câlţi bine pudrat. Clerici şi laici deopotrivă se bâţâiau pe

scaune, urlau de plăcere şi fluierau ca golanii, cu deştele înfipte în gură.
Abia atunci am băgat de seamă că în sală erau mai multe vagaboande ca fețe bisericeşti, care rupeau între ele graiurile Turnului Babei, dar la fel de bine şi limba francilor.
Ce-a urmat după isprăvirea piesei nu e greu de închipuit. în toate părțile, zburau sutane, surtuce, nădragi şi rochii, ciorapi, conduri şi corsete, fără a ține seama de privilegii. Şi, pentru că vagaboandele, ca şi muierile de rang se dovedeau multe şi nesătule, Eminența Sa făcuse un semn. Năvălise peste noi o ceată de slugi credincioase care, înainte de a-şi slobozi nădragii, umplură mesele cu bărdace de vin roşu, ca şi de căni pântecoase.
Pe noi ne luaseră în primire două papițe din Barcelona, atât de meştere în turnatul vinului pe ele, ca şi în suptul mătărângilor, încât se îndemnau mereu să ne schimbe şi nu păreau să se sature ori să se îmbete vreodată...
Nu-mi amintesc mare lucru. Ne-am trezit mahmuri, înveşmântați în rantii de sac, răcnind de frig, într-un beci cu miros de pişat. Abia la înfățişarea unui proveditor sfrijit, cu voce blândă şi mutră galben-verzuie ca lămâile pârguite, am priceput că o încurcaserăm zdravăn:
— Am aici mărturiile Eminenței Sale. Şi a încă zece gentilomi din gardă... Recunoaşteți, ca să vă uşurați osânda! - a murmurat el ca un tată iubitor.
— N-am făcut nimic! - ne-a sărit de îndată beția, Licențiatule!
— Nimic? Hm! Nu pentru asta ajung cei drepți în beciurile gărzii, ridicați cu potera! -

susură el, ca un pârâiaş din platourile cordillerei. Pe la trei ceasuri din noapte, Eminenţa Sa cardinalul Arboncio a chemat straja. întors atunci din treburile misiunii, a auzit zgomote şi a crezut că i-a fost lovită casa de tâlhari. La venirea gărzii, aţi fost găsiţi, doi derbedei şi tot atâtea curve, pângărind odaia sfintei confesiuni, prin împreunări desfrânate, în deplină goliciune şi beţie animalică. Ba încă vă aduce învinuire de furtul a patru bărdace din vinul de Chianti, ca şi de risipirea unui butoi întreg, căruia, în dezmăţul vostru, aţi uitat să-i puneţi cepul... Ce-aveţi de spus?

— Nu-i adevărat! - am sărit, ca fript de sarbacana unui tamalemque.

— Păcat! Nu vreţi să mărturisiţi - făcu el îndurerat. Voi fi nevoit să cer judelui biciuirea voastră la două răspântii. Şi trei ani de ocnă pentru fiecare.

— Trei ani de ocnă?!

— Dacă aşa vrea Bunul Dumnezeu... Asta e osânda cea mai mică...

Proveditorul şi-a strâns hârţoagele şi ne-a părăsit, clătinând din cap.

— Licenţiatule, dacă nu ieşim în câteva ceasuri, am belit-o! Lucrătura e limpede, iar trei ani de ocnă ne vor aduce pieirea!

Şobolanii mei, adunaţi în ciubărul unde se mâncau unii pe alţii, ar fi avut de ce să ne poarte pică. Te-ai aşezat pe marginea patului, sprijinindu-ţi capul în mâini, în vreme ce dădeam ocol încăperii, ca o dihanie abia prinsă. După o vreme, ai spus:

— Cheamă zbirul! Când ţâşnesc din pat, dă-te la o parte!

Am bătut în uşa de fier cu toată nădejdea:

— Ce vrei? - urlă temnicerul.
— Ciracul meu trage să moară.
— Şi ce-i cu asta?
— Scoateţi-l dracului de-aici! Sau duceţi-mă în altă parte!
Zbirul s-a uitat lung prin vizetă. Horcăia! Licenţia tule, ca la capătul vieţii. Nu după mult, s-a întors cu încă patru zdrahoni şi a urlat iarăşi:
— Ia-ţi pătura în braţe şi întoarce-te cu faţa la perete!
Ne-a ajutat Dumnezeu. Fraierului din frunte i-am pus piedică. Pe ceilalţi i-ai pălit cu ciubărul pişătoarei.
Am ieşit în răcoarea dimineţii şi apoi la Mărul de Aur. Era aproape de zorii zilei. în han, dormeau toţi, muşterii şi slugoi, în afara jupanului.
— Sunteţi nişte proscrişi! - ne-a întâmpinat el, sorbind liniştit dintr-o cană.
— Dă-ne cai şi lasă-ne să luăm boarfele!
— Vă dau mai mult. Nişte trântori ai casei de Guise mi-au adus o scrisoare pentru voi. Asta, dacă plătiţi bine.
— Pregăteşte caii şi scrisoarea!
Am mulţumit Tatălui Ceresc. Epistola era a ducelui de Alba y Toledo, care ne trimitea la Salerno, în ţinutul Napoli şi ne făgăduia câte-n lună şi-n stele, dar mai ales protecţie.
Tocmai pusesem într-o pungă cinci sute de ducaţi pentru caii şi bunăvoinţa jupanului, după ce adunaserăm totul în mijlocul odăii. S-au auzit paşi grei pe trepte. O voce la fel de prietenoasă ca bubuitura unui canote ne-a izbit în urechi:
— Sunteţi prinşi! Hanul e înconjurat!
Nu-l luaseră însă la mijloc pentru unii care pupaseră moartea de sute de ori în adâncurile

selvei. Am sărit pe fereastră cu repeziciune, încât prostănacii de jos nu apucară să ridice arbaletele şi, cu atât mai puțin, să tragă spadele. Am căzut peste ei, trântindu-i la pământ, deşi nu ne-a fost lesne. Amândoi ne-am lovit în scuturi şi platoşe, de-am văzut stele verzi. Dar cine să țină seama de durere, când primejdia ne înzecise puterile? Am umflat doi cai şi duşi am fost. Abia la al treilea popas al poştei, dincolo de Melun, ne-am tras sufletul şi am apucat să schimbăm bidiviii rupți de goană. Apoi, până în ținutul napolitan, am risipit aproape jumătate din cei cinci sute de ducați, care însemnau toată averea noastră. Şi asta pentru că te mâncase în cur, Licențiatule! Scosesem toți gologanii de la Gabiano, să-i ținem într-un cufăr, sub pat, cu gând s-o luăm către Englitera. Acolo, scrisorile genovezului erau bune de aprins focul. Iar cufărul rămăsese în mijlocul odăii, plocon zbirilor şi jupanului hangiu...
Mă legănam totuşi cu nădejdea ca bocceaua cu istoriile să nu fi luat calea cuhniei ticălosului, spre a înveli în gândurile noastre claponi sau ciozvârte de miel fripte. Şi vremea îmi mângâia barba şi pletele asprite de albul încercărilor, ce ne-au adus mai multă suferință decât glorie. Adesea apucau să adie pe lângă mine chipuri, să mă îndemne şi să mă poarte în valea Grita, la Tamalemque sau Boca del Monte. Crâmpeie de vorbe zburătăceau încoace şi-n colo, îmbrăcându-mi sufletul în trăiri care se făceau dintr-odată atât de vii, încât se încurcau printre gânduri. Şi mă vedeam tăind selva şi înaintând zile şi zile atât de ud, că mi se desfăcea pielea de pe mâini şi urcând muntele cu crâmpeiul de suflet pe care aşteptam să mi-l smulgă Dumnezeu pen-

tru a-l strânge la pieptul Lui. Iar cel ce se bucura era un altul, croit după chipul şi asemănarea mea de amărât ce nu avusese parte nici de iubire, nici de noroc, nici de vorbe bune.

Acela va dăinui, care a adus pe lume un copil, a ridicat o casă, a săpat o fântână şi a scris o poveste. De copii n-am avut parte. Case şi fântâni am stricat o mulţime, fără să ne învrednicim a zidi vreuna. Iar de scris ne îndemnaserăm o singură dată. Pentru toate astea nădăjduiam, Licenţiatule, ca poveştile aşternute din plictiseală la Paris să nu se fi risipit. Şi zilele, câte le trăiserăm şi le vom fi avut încă de trăit, să nu se învârtejească la urmă, ca praful pe la răspântii...

— Cioara cu inelul în cioc este herbul astei cetăţi. Se zice cum, în vechime, una dintre ele i-ar fi furat lui Hunyadi inelul de aur uitat în privazul ferestrei, aici, la Temeschburg - l-am lămurit pe Barmacai, în ziua când am auzit că al doilea vizir al Prinţului Turcesc, Kara Ahmed-paşa, zis Hadâmbul, tăbărâse pe celălalt mal al Donaului, între Ada-Kaleh şi Orschowa, cu cincizeci de ortale de yeni-ceri, sipahi, tufenci şi abuz-topcii. Şi cu tot ce era cu priinţă meşteşugului fiecăruia.

— Ciori cârâie mult la plopi de la castel - clătină din cap indianul. Asta nu semn bun!

O zi-două mai târziu, sosi şi preacinstitul Lorincz Balogh de Becskerek, mărturisind:

— Socologlu a trecut podul la Petervârad în fruntea a şaptezeci de mii de nemernici. Acum, vine negreşit peste baltă. Soarele arde, apele au scăzut cu totul, iar yerliii şi eznafii merg înainte ca să bată poduri peste noroaie, acolo unde este de trebuinţă. Ce-mi porunceşti, comite?

Contele nu-i porunci mare lucru. Din bălmăjeala-i lăcrimoasă, am înțeles că-l părăsise vitejia. S-a săltat totuşi din jilț şi ne-a spus, aproape rugător:

— Trebuie să aşteptăm voioşi ceasul când ne vom plăti ultima datorie în fața lui Dumnezeu...

— Voioşi pe dracu'! - sări don Rodrigo Villandrada. Conte, cer cu întreaga mea supunere: porunceşte grabnic oameni să spargă podul Hadâmbului de la Orschowa! Pe Socologlu nădăjduim a-l păcăli prin smârcuri, deşi n-a prea plouat din iarnă. Dar, dacă Ahmed trece fluviul, eu zic s-o luăm din loc, după ce-i lăsăm porțile larg deschise!

In plină vară, orăşeni şi lefegii ne simțeam cefele răcorite de suflarea morții. La întâmpinările deznădăjduite ale lui Losonczy şi Aldana, Castaldo ne trimise o mie de florini şi vorbe de îmbărbătare. Iar don Alfonso Perez şi don Juan Bornemica, care făcuseră mai puțin de-o săptămână până în tabăra de la Aranyas, lângă Torda, spuseră că nu puteam nădăjdui la vreun alt ajutor. Condotierul avea de stăvilit înjurăturile, răcnetele şi nesupunerea oamenilor rămaşi fără plată încă de la Lippa. Pentru care mulți plecaseră să caute înfruntări aducătoare de câştig, iar cei rămaşi tâlhăreau să aibă cu ce se ține.

încă aflaseră cum, în preajma cetății Klausenburg, neamul Bâthory strângea nobilimea cu tot cu steaguri, dar nu spre a sări în ajutorul nostru, ci pentru a da cale acelui locum-tenens al Regelui Roman, care adusese pagubă destulă şi câştig îndoielnic în fața turcilor.

— Când am ieşit din tabără, am avut a înfrunta o mână de borfaşi pemi. Pândeau la drumul

mare, cu dor să pungăşească până şi nişte amărâţi ca noi. Pe deasupra, îi şi cunoşteam. Dar am luat seamă că generalul ne-a încredinţat ultimii lui gologani, jucându-se amarnic cu viaţa - îşi ştergea Perez de pe frunte sudoarea, amestecată cu pulberea drumului bătut de pomană...

Din treizeci de haiduci sârbi, buni scotocitori şi cunoscători ai locurilor, aflaţi sub porunca voievodului Perasic, s-a alcătuit o ceată cu gând să arunce în slavă podul lui Kara Ahmed-paşa. Colac peste pupăză, se auzise că în gura Cernei aşteptau zece mii de valahi, în frunte cu prinţul Mircea, tocmai ridicat de turci peste acea ţară, părându-li-se că ăla dinaintea lui se codise la porunci.

— Rămâi, Represa! Iscusinţa ta ne este de folos sub aste ziduri, şi nu la dracu'-n praznic. De la podul lui Socologlu, mă îndoiesc să aibă vreunul sorţi de izbândă în înfruntări de-astea... - mă bătuse pe spate don Bernal Aldana când ieşise ceata prin poarta Belgradului, iar el se pregătea să ia drumul Lippei cu cinci sute de arbaletrieri şi puşcaşi.

Voievodul şi haiducii nu s-au întors. Podul Hadâmbului fu stricat cât să-l ţină în loc pe Kara Ahmed o zi şi jumătate. Vestea ajunse la Temeschburg odată cu aceea că Socologlu trecuse de Becskerek, punând acolo ca subaş pe Kasîm-paşa, ferit de mânia Domnului şi de sperjurul ungurilor laolaltă cu Ulama şi Satîrgi-bei.

SUB SOARELE AMIEZII, cetatea fierbea molcom, precum căldarea cu otravă a sarbacanelor: rădăcini de manzanillos, furnici cât cărăbuşul, care înţeapă şi te lasă lat, viermi păroşi, păianjeni de-o palmă şi bale de şarpe veninos.
Trăgeam pe nări miasmele bălţii precum aburii otravei aceleia. Curând, îmi voi fi dat sufletul ca un tamalemque, blestemat să moară odată cu desăvârşirea fierturii.
Din turn, am zărit un val negru, cum urca peste noi când abia apucaserăm Rio Grande Magdalena, iar mareea îi îneca pe nătăfleţi.
— La bombarde! - am răcnit.
Valul păru că se opreşte. Nu puteam zări cai, arme ori chipuri. Se auzeau muezinii, ori meterhanalele? La vremea împresurăm din toamnă, îmi aduceau în minte muzicanţii Victorianei şi ai monseniorului Arboncio.
Asudam peste gurile de foc ori asupra flintelor. Nemişcarea împărăţea balta. Păsări, broaşte, şi peşti dăduseră bir cu fugiţii. Şi totuşi, valul se apropia încet, ca şi cum avea de înghiţit oameni şi amintiri.
Dinspre piaţa Palancei Mari, bocăneau agale caii lui don Alfonso Pérez, ai lui Mihály Dombay

şi ai lăncierilor ce-i însoţeau. Pregăteau parcă o goană cu rămăşaguri în jurul cetăţii, ca în zilele de sărbătoare.
Turcii s-au oprit la bătaia unui falcone greu.
— Ce caută ăştia?
Mijind privirea, Barmacai desluşi:
— Văd tui Kasîm-paşa. Da' oameni nu peste o mie.
In acea clipă, s-a deschis Poarta Cocoşului. Cavalerii au pornit în galop, ridicând steagurile şi coborând lăncile ori ţevile flintelor. Salva trimise către tăriile cerului ciorile lui Mahindra şi sufletele akîngilor din primul rând. Dar nici pentru ai noştri nu fu bine.
La a doua salvă, căzură destui de ambele părţi, apoi lăncile se frânseră în trupuri şi scuturi.
S-au tras spadele, însă beliţii au făcut cale-ntoarsă şi-i pierdurăm ca pe cei dragi, când pleacă în călătorie.
Escadronul veni la adăpostul zidurilor. Unii înjurau. Nu fuseseră lăsaţi să-i prindă pe nemernici din urmă, pentru a mai trimite o groază în braţele lui Sarsailă. Alţii însă, mai chibzuiţi, adevereau porunca. Nimeni nu ştia la ce depărtare se afla grosul ortalelor.
In seara aceleiaşi zile, abia trăgându-şi sufletul, apărură din toate părţile scotocitorii:
— Socologlu e la Ujvăr! Aduce optsprezece bombarde din cele răcite cu apă!
— Kara Ahmed a trecut de Caransebeş, dar a lăsat cetatea în pace. La două ceasuri în urmă, vin patru mii de yeni-ceri să ţină spatele. Pesemne ştie, blestematul! In cetate avem opt sute de valahi, şi socoteşte că n-are rost să-şi piardă vremea. Trag după ei treizeci de falcoane, pive

şi canote. Iar convoiul har abalelor se întinde pe două leghe...
Dumnezeu ne uitase. Mulţimii gurilor de foc îi puneam în faţă o treime. Şi numai şase cu bătaie lungă.
Noaptea s-au spart iarăşi podurile. Deşi balta ajungea la genunchi acolo unde, în toamnă, trebuia să înoţi voiniceşte. Către dimineaţă, Losonczy ne adună, militari şi civili ai cetăţii, spre a ne dărui o cuvântare pe care toţi două mii o ştiam dinainte:
— Căpitani şi soldaţi! Oameni buni!... Am poruncit să fie sloboziţi răufăcătorii şi datornicii. .. Şerbii nesupuşi, ca şi lefegiii dedaţi la desfrâu şi puţină-ascultare. Pe fiecare îl va mântui Dumnezeu dacă va aduce mărturia celui din urmă gând!... Nu avem ce aştepta de la nimeni. Nici ajutor, nici milă! De-asta vă cer să murim împreună. Fiţi încredinţaţi că lumea ne va cinsti cum se cuvine! Femeile ne vor plânge, iar copiii vor ţine minte faptele noastre!
în lumina fanalului, contele îmi părea bătrân şi puhav. Beţiile, desfrâul şi tumultul de sânge în care se bălăcise săpaseră adânc în mutra sa.
îl uram, căci îl vedeam cu adevărat la sfârşitul vieţii. întocmai ca pe nenorocitul Ehinger, cu gâtul străpuns de săgeata otrăvită.
Cât despre mine, Licenţiatule, al dracului dacă aveam de gând să mă dau perpelit în frigări păgâne! Mai ales că-mi aminteam ce-şi juruise Ulama, când îi sluţisem odraslele. Şi dacă el se vântura prin altă parte, necuraţii nu-i uitaseră făgăduielile...
Cuvântarea ponosită a lui Losonczy putea să nu-mi aducă în minte elocinţa ta? în Cundina-

marca ne-ai strâns pe toți să ne spui ce hotărâre aveam de luat:
— Vă rog şi vă poruncesc, prieteni! Alegeți altul, iar eu îl voi asculta! Mă apasă cugetul celor ce le-am făgăduit bogăție, putere şi libertate. Le-am dat o moarte păguboasă... Ne aşteaptă mari cuceriri! Și, pentru că judecata duşmanilor va avea drept temei întâmplările prin care am trecut, gloria nu va fi a noastră, ci a guvernatorului din Santa Marta... Merită porcul şi apucătorul viețile noastre risipite?... Ori bunăstarea ce abia o vom dobândi?
— Nuuu! - agitam lănci, flinte, săbii şi suflete, ca apucați de streche.
— Prieteni! Cred în dragostea voastră! Şi în numele strămoşilor, mai presus de faptele scrise în cronici!... Voi rupe patenta ăstui adelantado de căcat! Prin numirea lui, nu sunt demn să vă conduc! Alegeți altul!... Eu nu pot să trec peste jurământul de vasal al Majestății Sale Preaputernice!... Altul, cu credință în Dumnezeu şi în izbândă...
Te-am ales tot pe rine, Licențiatule! Am înțeles însă pentru totdeauna: când vrei ceva, pretinde contrariul! Aruncând coifurile în sus, te-am dezlegat în fața lui Fernandez de Lugo din Santa Marta şi, prin el, în fața Preaputernicului împărat. Cu toate că asta ne punea, om cu om, pe lista proscrişilor lui don Maximilian Transilvano, făcându-ne buni de ştreang...
A urmat o noapte fără lună. Printre zicerile baboilor bălții, auzeam zgomote străine. Oricât păienjeneam privirile, izbeam ochii de zidul întunericului, şi dincolo de el nu ghiceam nimic bun.

Zorii zilei ne-au adus adevărul. înspre Becs-
kerek şi Szakălhăza, ortacii lui Socologlu aşe-
zaseră scuturi placate cu fier. La adăpostul lor,
săpau tranşee şi gropi pentru gurile de foc. Top-
ciii ridicau pietre cu mortar şi, abia când arşiţa
albea tăria locaşurilor, trăgeau bombardele, lăsând
vederii doar găurile lor negre ca nişte pizde.
De pe zidurile cetăţii s-a pornit canonada, dar
oricui îi sărea în ochi zădărnicia focului. Ghiule-
lele izbeau scuturile şi ricoşau în baltă, iar acolo
unde ogeacurile fuseseră isprăvite, împroşcau
bucăţi de piatră, fără a le sparge.
Deznădăjduiţi, căpitanii din Palanca Mare
făcură sfat împreună cu contele:
— înălţimea voastră! - vorbi Gaspardo cel
Bătrân. Cer părăsirea cetăţii cât Kara Ahmed
Hadâmbul e încă pe drum. Ne vom trage armele
către Lippa. între pădurile pe care noi le cunoaş-
tem, iar ei prea puţin, socotesc să-i ţinem în loc
vreo săptămână-două... Aici, ni se arată moarte
zadarnică. Iar mâine, când grosul oştirii închide
împresurarea, va fi prea târziu.
— Lesne laşi ce nu-i al tău! - i-o tăie Losonczy.
Domnia Ta va găsi stăpân gata să te ia cu simbrie.
Noi unde ne ducem? Aici avem pământul stră-
bunilor şi tot ce ne-au lăsat moştenire. Se răsu-
cesc în morminte regentul Hunyadi, care a apărat
cetatea şi i-a bătut pe turci şi i-a alungat până
dincolo de Nis, că tremurau îh Stambul de spaimă,
ca şi Mathias, ce n-a ştiut frica şi i-a tăiat ca pe
frunză şi iarbă... Ce-mi ceri, căpitane? Să-ţi vân-
tur lumea alături? Ori să-mi iau viaţa de ruşine?
Vom muri aici. Şi, dacă vreunul va încerca mai
degrabă fuga decât lupta, jur că va săvârşi cea
din urmă faptă!...

îmi venea să borăsc. Asemenea vorbe stârnesc ură. Vremurile lui Hunyadi şi ale regelui Mathias adormiseră odată cu ei. Iar de atunci osmanlâii cotropiseră întreaga Ungarie, lăsând ici-colo câte un petec pentru care făcea să mori dacă nu-ţi era dragă viaţa.
Peste două ceasuri, Losonczy se aşeză în fruntea călăreţilor şi, luându-l alături pe don Alfonso Perez, ieşi, visând destrămarea lucrărilor ce nu putuseră fi răsturnate cu bombardele. Mişcarea fu nesăbuită. Două mii de tufenci aşteptau cu fitilurile aprinse, iar salva culcă un sfert din cavaleri. Apoi, dindărătul tranşeelor se ridicară ortale de sipahi, care abia nu-i ajunseră spre a-i măcelări, când ultimii trântiră poarta.
Cu asta, contele îi dădu mâna lui Socologlu la aşezarea asediului. Pe răniţi, tufencii îi beliră până la unul, umplându-le pieile cu paie şi saturând haitele dulăilor aduse pentru scotocitul prin mlaştini. Nu înainte însă de a le rupe prinşilor degetele de la mâini şi de la picioare ori de a le scoate ochii şi dinţii, ca să scuipe tot ce voiau ei să afle...
Dimineaţă, încercuirea era deplină. Oriunde vedeam corturi cu semilună şi mulţimi de pârâţi ai credinţei dintre cei mai crânceni.
La soare-apune, Socologlu mântuise tranşeele şi locaşurile din piatră pentru bombarde. Sub ochii mei, se aşezaseră ortalele din Adiyaimanlî, sub porunca beglerbegului Hasan-paşa. La miazănoapte, săpau tranşee akîngii şi başekii lui Kasîm-bei. Iar la miazăzi, tocmai poposea Kara Ahmed-paşa, zis Hadâmbul, ceî de-al doilea mare-vizir al împărăţiei, trimis de Prinţul Turcesc să moară ori să ia cetatea.

Şi cetatea era de luat, Licenţiatule. Orice luptă apuci cu nehotărâre, e limpede că izbânda nu va fi a ta. Mai ales dacă ţi se înfăţişează mulţimi aşezate temeinic, fără să te bage în seamă. Afară de a-i rări pe călăreţii cetăţii la ieşirile tot mai deznădăjduite, ticăloşii abia îndreptau armele împotrivă-ne. Roboteau însă cu temei. Aduceau harabale după harabale de piatră, ridicând o cetate la fel de tare în jurul cetăţii noastre, în faţa Turnului de Apă, săpau gropi uriaşe. Dacă aveau de potrivit acolo nişte falcoane, ar fi fost în stare să-mi spargă meterezele în mai puţin de o jumătate de zi.
— Stăpâne! - tresări Mahindra Barmacai. Pune Chior bate la ei! Cum asta Hasan mântuieşte, cum noroc moare cu noi.
Nu l-am ascultat. Ghiulelele şi praful de puşcă erau puţine. Şi proaste. Apoi, gropile se găseau la asemenea depărtare, încât mă îndoiam că le-am fi atins, tot aşa cum eram încă puţin încredinţat că turcii puteau aduce bombarde atât de mari, ca să-mi lovească turnul. Şi, cu toate că balta abia se ridica până la glezne, tufengiii, neferii, akîngii şi deliii n-aveau de ales. Erau nevoiţi s-o străbată în picioare, ceea ce le-ar fi adus negreşit pieirea.
Am înţeles repede că Ahmed-paşa nu venise ca să se afle în treabă: noaptea s-au auzit zgomote, de parcă vreun moroi scurma pe-aproape. Barmacai mi-a şoptit, după ce a coborât din turn şi a pus urechea la pământ:
— Asta bandiţi sapă galerie. în două săptămâni pune pulbere şi trimite la Dumnezeu. Cu turn cu tot. Oricât batem la ei bombarda, nu sur-

păm tunel. Stăpâne, armată cu şalvari pleacă peste ani.
— Şi ce putem face?
— Nimic. Oameni nu-s ia răspăr săpătură. Şi dacă săpăm, dăm nenorociţi. Ei oricum moare. Da' Ahmed-paşa vine cu pulbere, aruncă balta, adună apă în groapă şi face loc la gazii...
Cu toată deznădejdea, s-a deschis foc în toate părţile, fără vreun folos. Nimic din ce încercam nu supăra viaţa taberelor. Turcii îşi vedeau de lucru fără să ne ia în seamă.
Carele goleau piatră ziua şi noaptea. Harambaşa nici măcar nu îi zorea pe robi. îi vedeam la prânz aducând merinde ca să mănânce liniştiţi. Iar gropile se adânceau neîncetat, tot aşa cum galeria înainta pas cu pas.
Curând, Licenţiatule, am avut a înţelege cât îmbătrânisem. Deprinderile războiului mi-o luaseră înainte. Dincolo de baltă, bezmeticii urcau afeturi şi ţevi de opt stânjeni lungime. Astea dărâmau zidăria la o depărtare la care locul mocirlos însemna prea puţin.
Am fluierat a pagubă:
— Prieteni, aici ne putrezesc oasele! Dar până una-alta, Chiorule, pune bombardele pe ei! Să-i zgândărim, dacă pagubă nu le putem face.
Sanchez potrivi câte o ghiulea în fiecare dintre ele şi puse foc, dar într-adevăr bătaia se dovedi scurtă.
— Represa, la noapte trimite-l pe indian şi, împreună cu el, pe cine pofteşti! Fără spargerea falcoanelor, nu ştiu, zău, câte zile stăm în turnul ăsta!
— Prin mocirlă nu putem ieşi cu bărcile.

— Adevărat. Dar din Palanca Mică ne vom strecura prin tabăra lui Ahmed până dincolo de corturi. Apoi, prin spatele lor, către nemernicii lui Hasan şi falcoanele de sub ochi.
— Doamne fereşte, Chiorule! Socoteşti străbaterea a două tabere cu peste şaptezeci de mii de ostaşi, fără să bage vreunul de seamă? Pe urmă, luând de bună nebunia asta, cum cărăm praful de puşcă? Şi, după ce le trimitem şandramaua în cer, pe unde ne întoarcem, de va scăpa vreunul cu viaţă?
— Asta e, Represa! Zilele ne sunt numărate. Sau crezi că, dacă ne ia turcimea sub bombarde, apucă vreunul să guste vinul din toamnă?
— Nici măcar pe-ăla din beciul castelului!
Spre al doilea cântat al cocoşilor, trecură în Palanca Mică Sanchez Chiorul, Barmacai, Luis Caldera şi Armando Roque. Ultimii aveau înfăşuraţi în jurul şalelor craci plini cu pulbere, pentru împrejurarea că ar fi ajuns totuşi să îndoape tunurile din faţa noastră.
Am ciulit urechea, Licenţiatule, cum făceam în fiecare noapte când aşezam tabăra în selva. Atunci, nu mă lăsau somnului foşnetele, printre care adulmecam cu toate simţurile moartea. Acum însă, ea era peste tot, dar urechea pândea clipa când cei patru îndârjiţi vor fi fost daţi în vileag...
Dumnezeu a vrut altfel. Au apărut plini de noroi în zorii zilei, întru spulberarea oricăror nădejdi:
— Sunt garduri peste tot. Şi oameni de veghe la o aruncătură de piatră unul de altul. Am străbătut întreaga parte de miazăzi şi de răsărit a palancei, dar n-am găsit loc să credem că nu vor

trece vieţile fără noi... Du-te, Represa, fă sfat cu Villandrada, Perez, Castelluvio şi cei doi Gaspardo! Ieşiţi în faţa comitelui, cereţi-i răspicat să dea cetatea şi, dacă nu vrea, scurtaţi-l de zile! Ne vom încaieră cu ungurii, vom muri destui de-o parte şi de cealaltă, dar niciodată toţi! Cum cred cu tărie că se va întâmpla în răspărul ăstui Kara Ahmed.

Deşi mai colţos decât piscurile cordillerei, pe Chior îl ascultam aproape întotdeauna. Luptase pe Coasta Barbară, împotriva piraţilor din Fez, apoi ai lui Barba-Roja, la Algero. Și încă sub porunca lui Andrea Doria condotierul, scăpând Genoa de urgia regelui Franţei, când amiralul virase tira de partea Preaputernicei noastre Majestăţi.

— Chiorule, ce-mi spui tu pute a trădare! - am ridicat privirea din pământ. E ca şi cum ne-am preda turcilor, lăsându-i pe unguri de izbelişte.

— Aşa e. Dar dacă nu dăm cetatea la schimb, Ahmed ne va jugăni om cu om. Iar pe tine te va urca în vârful unei ţepe de argint, să ne zâmbeşti mai bogat decât eşti acum. Cât despre comite şi ungurii lui, tot aia e dacă mor de mâna noastră sau de a turcilor... Te încredinţez însă: nici eu, nici aceşti ciraci nu te vom urma la moarte, cum ne îndeamnă Losonczy. Nu ştiu vreo chiverniseală de apărat cu viaţa pe-aici, iar simbriile au uitat de multişor să zuruie către pungile tuflite-n brâu...

Aste vorbe n-au ajuns la urechile celorlalţi căpitani. Nici la ale pemilor, nemţilor ori haiducilor sârbi şi valahi, deşi toţi aşteptau steagul alb ca pe cea mai chibzuită hotărâre. In chiar clipa când puneam piciorul pe ultima treaptă a turnului,

abuz-topciii dădură foc la bombarde, lovind zidurile şi palisadele.
La al doilea rând de ghiulele, au fost năruite până la una turlele bisericilor, desluşind hotărârea lui Ahmed de a nu lăsa pietrele una deasupra alteia. Turnul cel mare al castelului căzu şi el peste poartă, încât multe vieți trebuiau pentru a face loc de trecere.
în faptul serii, jumătate din case ridicau la cer uriaşe limbi de foc, dar canonada urmă o bună parte din noapte. Oameni şi pompe rămaseră în ascunzători, iar casele se făcură spuză învârtită de fum.
Din Tumul de Apă am slobozit zadarnic ghiulea după ghiulea. In schimb, topcui lui Hasan trimiseră un bolovan cât toate zilele, care trecu prin acoperiş. Fărâmându-i bârnele, îl prăbuşi peste noi. Pieiră astfel, cu țestele făcute chisăliță ori cu piepturile zdrobite sub lemne şi țigle, Roque, Montero, Schlessinger şi Caldera.
Pe Sanchez Chiorul l-am scos de sub o grindă. Scăpase cu un picior zdrelit, pe care îl putea mişca.
— Represa! Sufletele ne vor bate coclaurile printre moroii din neamul Losonczy. Şi, când te gândeşti, ăştia nici măcar nu se arată în tabăra beliților, ca, jucând focuri albe, să-i orbească şi să-i pună pe fugă... Fii bun, taie un colț de mantie şi oblojeşte-mi rana!...
Cei teferi coborâră morții din turn. Chinuiră apoi cele două falcoane prăbuşite în mocirlă odată cu acoperişul, dar munca se dovedi zadarnică. Rămăseserăm prea puțini, iar tufenciii de peste baltă ne luau la ochi, încercându-ne cu flintele.
La adăpostul nopții, am izbutit totuşi tragerea bombardelor, fățuirea lor şi încropirea unor adă-

posturi ca să le mânuim de jos. Am adus aproape ghiulele, pulbere şi fitiluri, dar le-am lăsat la intrarea în turn, spre a le feri de umezeală, şi mai cu seamă, de bătăile topciilor.
Mahindra îmi şopti:
— Stăpâne, Dumnezeu avut grijă de noi, că iubeşte. Da' şase, cât rămas, asta turn nu ținem. Mergi la palanca cere oameni. Spune Mendoza şi Castelluvio ori Perez că turn la Ahmed, cetate în mâna lui...
— O ştiu şi ei, prietene Pero. Iar oameni, de unde?
— Atunci rugăm la Dumnezeu deschide drum printre boccii, cum deschis mare la popor când fugit de Faraon.
Sub primele raze ale dimineții, am urcat în turn. Cu greutate am făcut loc în jurul bombardei din ambrazură şi am pregătit-o de tragere. Am privit apoi peste Palanca Mare. Palisada era năruită pe toată lungimea de la miazănoapte. Mult mai rău stătea Palanca Mică, unde întregul zid arăta atât de spart, încât i-ar fi trebuit lui Ahmed cel mult vreo zi-două spre a-l destrăma cu totul.
Abia băgaserăm câte ceva în gură, când canonada porni iarăşi. De data asta, lungiră bătăile, iar loviturile cădeau pe ulițele cetății şi vuiau de oriunde, aducând prăpădul. Zburau cărămizi, bolovani şi bârne, iar cine fusese atât de nătăfleț şi nu căutase adăpost avu de plătit cu viața. Bombardele bătură sârguincios întreaga zi, de credeam că Prințul Turcesc poruncise tartorilor dărâmarea cetății, şi nu luarea ei. Turnul de Apă nu fusese atins, semn că Ahmed-paşa îl păstra pentru asediul castelului. Eu şi puținii mei oameni

ne aflam, Licențiatule, în ochiul uraganului iscat pentru spulberarea creştinătății.
Noaptea, m-am strecurat în Palanca Mare. Venisem cu căpitanii, la porunca lui Losonczy, dar mai ales din vrerea lor. Cu straiele ferfeniță, păream o ceată de răufăcători din Curtea Miracolelor, gata de orice ticăloşie.
— Sunt mândru de voi! - se auzi vocea contelui, care ne arătă, a câta oară, că nu voia să dea cetatea.
Am privit în jur. Lipseau frații Bâthory, ca şi Podmaniczky. Balogh, cu chipul năclăit de sânge, privea în jos. Iar Nagy şi Seredy se sprijineau osteniți în săbii. Dintre ai noştri, pierise Bornemiqa, pe când încerca să rostogolească la adăpost un butoi cu pulbere.
— Conte! - m-am trezit vorbind. Cinstiți căpitani! Câți oameni aveți sub poruncă? Eu am şase şi tare aş vrea să-i cruț. Bombardele din cetate bat scurt. Două dintr-ale mele au căzut din turn şi le pot folosi doar la făcut gălăgie. De sus am văzut distrugeri. Zidurile se vor prăbuşi la prima canonadă, şi atunci ce vom apăra, unul la o sută de turci?
Mă aşteptam ca ungurii să tragă săbiile, dar nu se întâmplă astfel. Târziu, se auzi glasul contelui:
— Am scris generalului Castaldo. Venirea lui cu patru-cinci mii de oameni, deopotrivă cu râvna noastră, ar duce la spargerea încercuirii. Aşa, am avea prilejul de-a ieşi către Lippa sau Arad cu puține pierderi. Şi, în toamnă, cu ajutorul lui Dumnezeu şi al Regelui Roman, vom ridica oştire pentru izbăvirea cetății Temesvâr.
— Câte vieți cruțai, conte, doar să mă fi ascultat! - spuse Gaspardo cel Bătrân.

— Vă cer cinci zile. în răgazul ăsta, vom avea răspunsul generalului, sau vom da cetatea turcilor - se prefăcu Losonczy a nu fi auzit vorbele lui.
M-am despărțit de Villandrada şi de bețivul Mendoza, clătinând din cap:
— Mi-e teamă, înălțimile Voastre! Cinci zile sunt o veşnicie pentru ce putem duce...
Sub geana zorilor, tabăra lui Ahmed bolborosea ca apa în clocot. Din vârful turnului, Chiorul, aflat de veghe, trase cu flinta, semn că ortalele de yeni-ceri se aşezau în ordine de bătaie. In scurtă vreme, s-au pus în mişcare, iar răcnetul slobozit din zeci de mii de piepturi cutremură zarea:
— Allah eh-beg!... Allah eh-beg!... Allah eh-beg!*
Răpăitul tumberlechiurilor ne aminti toate datoriile, dar, mai cu seamă, cele față de Dumnezeu. I-am lăsat în turn pe Chior şi pe Pablo Gallardo, iar eu împreună cu ceilalți patru am dat fuga în Palanca Mică, alături de don Diego Mendoza.
Dincolo de Palanca Mare, la miazănoapte, am auzit alt strigăt de luptă:
— La-illah il Allah! Na Mohammed rasul Allah!**
Bombardele lui don Gaspar Castelluvio acoperiră urletele necredincioşilor, semn că încleştarea cu gaziii şi başekii lui Kasîm-bei se vădea crâncenă.
în fața noastră, creşteau una după alta ortalele lui Mustafa Tenbel, paşa de Nicopole, ale cărui tuiuri roşii fâlfâiau amenințător. La mai

* „Allah e mare!" (Ib. turcă).
** „Allah e singurul stăpân! Iar Mahomed e profetul lui Allah!" (Ib. turcă).

puţin de două sute de paşi, am deschis foc de culevrine bine potrivit, încât mulţimea de yeni-ceri păru că tălăzuieşte. Perenyi, Perez şi Villandrada ieşiră în cavalcadă prin Poarta Belgradului, ca şi prin două spărturi din zid şi, dând iama în rândurile tufenciilor, îi răsturnară de-a valma cu şalvarii, condurii şi flintele.
Năvala lor curajoasă lăsă vreme lui Forgâch, Seredy şi Dombay să tragă bombardele aproape, ca şi Chiorului ori contelui să înalţe bătaia falcoanelor din Turnul de Apă şi din castel, peste Palanca Mică, drept în turbanele yeni-gerilor.
La primul rând de ghiulele, se căscară hăuri printre ticăloşii lui Allah, aducându-ne în suflet nădejdea. In spatele ortalelor de la bătaie, am zărit însă altele, gata ridicate, venind în pas domol spre a sprijini înaintarea către găurile din zid, unde stăteam pitiţi după dărâmături.
Apoi, lupta la gura ţevii se îndrăci până dincolo de căderea întunericului. După fiecare foc de culevrine, treceam în spatele bombardelor, spre a-i lăsa pe puşcaşi să bată cu flintele. La rândul lor, aceştia se dădeau după noi, descoperind gurile care aruncau ploaie de mitralii în mutrele şi turbanele caraghioşilor. Şi cât stăteau pe loc după astfel de foc ucigător, ieşeam iarăşi în faţă, purtând culevrinele încărcate.
De pe ziduri, curgeau roiuri de săgeţi din arbalete, iar nenorociţii lui Tenbel-bei abia ştiau încotro să îndrepte flintele şi arcurile.
La căderea întunericului, s-au dus în tabere, iar noi am apucat a ne aşeza care pe unde. Eram ostenit, Licenţiatule! Trăgeam fum şi moarte pe nări, până în adâncul sufletului. Acolo, întâlneam chipurile supte de foame ale francezilor pe care

îi măcelărisem la Firenze şi pe ale indienilor chibchas, bogotăs, junzas şi tamalemques vânați prin selva ori prin plaiurile înalte.
Şi iarăşi mi se arătă Lázaro Fonte, cu mâinile în şolduri. Părea să mă certe pentru neputințele care ne despărțiseră, spre a mă alunga la acest capăt de lume, unde singurătatea era o rană ce sângera neîncetat.
Ațipisem, dar Barmacai mă scutură de umăr.
— Stăpâne, asta Mendoza moare. Auzit la tine balsam descântat pe acoperişul zării. Dacă milă la el, cruță suferință!
Don Diego zăcea cu un glonț în burtă.
— Adu-mi vin, Represa! Mult. Am de petrecut cu astă lume... Ce sărbătoare!
Două lacrimi alunecară în barba-i încâlcită.
Ştia deci că era ultima petrecere. L-am trimis pe Barmacai la castel, de unde se întoarse cu o vadră de molan tulbure. Mi-am scos cizma, am umplut-o pe jumătate, apoi am turnat în ea, dintr-o tainiță a surtucului, o porție bună de praf al zeilor. II aveam de la un vraci junza, care-l făcuse din frunze de coca şi-l descântase numai el ştia cum.
— Mâine va fi o zi liniştită - mărturisi don Diego înainte să adoarmă.

CÂNDVA MI S-A SPUS, Licențiatule, că ai luat-o către Lisboa. Cică unii de la Curtea regelui João își amintiseră faptele noastre, povestite neîncetat prin Regatul celor Două Sicilii.
Ce altceva îți rămăsese? Rândul de țoale cu fir de argint, la care țineai ca la ochii din cap. Nu se făcea să ieși în fața mai-marilor lumii în trențe frecate pe băncile speluncilor ori prin grajdurile unde cădeai răpus de beție.
îi stârniseși pe spionii din Portugal cu planurile tale de a-l găsi pe El Dorado. Tocmai luaseră în primire ținutul Santa Cruz de Verzîn, urmând înțelegerea din vechime cu Preabunii Regi catolici Fernando și Isabel, iscălită la Tordesilas sub privirile papei Alejandro. Și, pentru că tumultuosul Rio de las Amazonas își trage, pare-se, apele din platourile Nuevei noastre Granada, acelor inși cu dantele cam destrămate le păru a câștiga averi dacă te-ar fi împins în fața regelui lor.
Cum îți era năravul, te-ai înfățișat la Curte în bulendrele cu ceaprazuri, încercând să ascunzi sub mantie spatele surtucului, de unde îți fuseseră descusute drept în mâinile cămătarilor.
Hotărât lucru, legile nu sunt în blidul tău. De puțină vreme, don João da Portugal poruncise

încetarea oricăror maimuțăreli dăruite risipei cu nemiluita, învrăjbirii oamenilor ori momirii nevestelor prin îndemn la trândăvie şi dezmăț. Iar sfruntarea astei porunci nu te-a dus în fața tronului, cum te aşteptai, ci în labele proveditorilor. Şi de-acolo, în temnița Brațului Secular, pentru o nimica toată de vreo doi ani.

— Represa, bulangiii trag bombardele în locaşuri!

Nici nu-şi isprăvi bine Chiorul vorbele, şi gurile vărsau foc, îmbrăcând cetatea cu haina sfârşitului. Palisadele cădeau în învălmăşeală, iar casele din palance ridicau iarăşi vâlvătăi până la cer. Sarabanda ținu toată ziua. Căpitani şi ostaşi zburătăceau la adăpostul zidurilor, cu nădejdea că acolo primejdiile vor fi fost mai mici. Ba chiar, de pe unde se putea, dezgropaseră grinzi, pe care le sprijiniseră una lângă alta, cu gândul de a se feri sub ele de cărămizile şi pietroaiele sparte neîncetat deasupra lor.

Urmările Potopului se dovediră la venirea nopții. Am dat ocol împreună cu Perez şi Villandrada întăriturilor din Palanca Mare. Oriunde am găsit asemenea deschizături, încât era limpede că, la cel dintâi atac al lui Kara Ahmed-paşa, nimeni şi nimic nu aveau a-i sta împotrivă.

— In noaptea asta, ducem bombardele în castel, pe metereze. Porunciți tuturor să vină cu arme, cai şi de-ale gurii! - zise don Rodrigo, ştergându-şi chipul ostenit cu mâneca. Iar tu, Represa, ține Turnul de Apă! De sus încă apărăm castelul, căci ai în bătaie împrejurimile.

— Am poruncit azi-dimineață să fie minat.

După bufnituri, săpătorii au ajuns cu galeria pe-aproape. în două zile, vor da de butoaiele cu

pulbere şi voi fi nevoit să pun foc la fitiluri. Cu turnul întreg, ne îngroapă cât ai clipi alături de ultimele nădejdi...

Puţin după miezul nopţii, am tras în castel falcoanele date jos la primul asalt. Ultimul rămăsese în ambrazură, sub mâna lui Sánchez.

— Adiós, don Antonio! - murmurase Chiorul. Să bei în amintirea mea la prima speluncă din España, dacă-ţi va fi îngăduit! Făgăduiesc că voi face la fel... Lasă-mi-i aici, la corvoadă, pe Gonzales şi pe Roque!...

In curtea castelului, ne încurcam printre arme, bulendre şi nimicuri grămădite de-a valma. Treceau minute până se auzeau poruncile şi altele încă, mai multe, ca să fie îndeplinite. Destui roboteau cu lacrimile pe obraji ori murmurând rugăciuni. Alţii, daţi dracului, înjurau fără încetare. Iar amestecul de vorbe în limbile naţiilor de acolo aducea cu dezmăţul Gomorei, în noaptea de dinaintea sfârşitului.

— Represa úr, eşti chemat în faţa contelui! - mă strigă un lăncier de-al lui Simón Forgách, rămas fără cal şi halebardă.

Mi-am făcut loc pe treptele castelului, îmbrâncind în dreapta şi-n stânga:

— Ce-o fi vrând, tâmpitul? Ne-a adus în pragul morţii, aşa cum a hotărât...

L-am dăruit pe Losonczy cu o plecăciune slugarnică. In împrejurarea aceea, lesne putea fi luată drept bătaie de joc. Contele însă părea rupt de lume, ca şi cum ar fi pogorât dintr-o icoană ce înfăţişa căderea Constantiniei.

— Pleci la Lippa, hidalgo! Ii duci lui Aldaña porunca de a veni mâine-noapte aici! Va izbi tabăra lui Kasîm-bei, iar larma luptei va fi semnul să

ieşim acolo. în felul ăsta, vor scăpa cei pe care îi ajută Dumnezeu. Eu şi-ai mei vom ține spatele până la unul... Ia oameni cu tine şi, de nu izbutiți la turci, scoateți cai de la supuşii noştri din Bencsek! Mergi cu Domnul şi cu viețile noastre!...
Mi-a întins scrisoarea, apoi a întors spatele, ca să nu-i citesc pe chip vreun semn de slăbiciune. Iar eu ştiam, Licențiatule, că-l vedeam pentru ultima dată.
Destulă vreme am risipit până am dat de Barmacai. Cu puțin înaintea zorilor, am izbutit a trece dincolo de şanțul Palancei Mari, în tabăra lui Kasâm-bei. Mahindra m-a îndemnat prin semne s-o iau după el. Din tufă în tufă, am ajuns la pripoanele cailor. Locul era luminat cu făclii şi păzit de prea mulți sipahi. Şi nici puteam adăsta, căci spre răsărit stelele piereau una câte una.
Am plecat afurisind în gând tot neamul turcesc şi încă națiile închinate lor. Sub poala codrului, Barmacai m-a prins de mână:
— Stăpâne, am pungă florini. Pero merge cumpără cai. La tabăra lor vânduți mai mult ca la noi. Suie tu copac mare şi vezi ce face Pero! Dacă nu vine, când soare pe cer, du-te singur...
Primele văpăi ale zilei îmi aduseră în priviri o oaste cu zeci de mii de suflete ce tocmai urca marginea zării dinspre Csanăd. O clipă, am tresărit, cu nădejdea că era condotierul Castaldo ori chiar armata Regelui Roman. Apoi, mi-au dat lacrimile. în liniştea dimineții, urechile prindeau fără tăgadă crâmpeie de bătăi în tumbelechiuri şi cântări tânguite din oboaie.
— Aii, paşa de Buda - mi-am zis.
Din acea clipă, am ştiut că în trei zile cetatea va fi fost luată, iar oamenii se vor fi odihnit dincolo de pragul morții.

Soarele se căţărase preţ de o suliţă. Ali-paşa ieşise în faţa ortalelor şi primea temenelele lui Kasîm-bei. Tot atunci, se apropie de poala pădurii un ticălos cu turban, şalvari şi ilic, trăgând de dârlogi doi bidivii.

— Stăpâne! Nu pierdem vreme! Dai jos şi la drum! - strigă turcul, şi de-abia atunci l-am cunoscut pe Barmagai.

Până am coborât, Mahindra desfăcu o boccea, din care mă îmbie cu nişte ţoale tot atât de păgâne ca ale lui. Le-am îmbrăcat fără nazuri şi-am dat să le strâng pe-ale mele.

— Nu făcea greşeală! - porunci el. Dacă întâlnit akîngi, atuncea nu scăpat!

Mahindra grămădi boarfele într-o scorbură, apoi am pornit în galop, ţinând mereu poala pădurii. Către seară, am ieşit la Marus. Abia când am zărit Lippa, l-am auzit spunând:

— Stăpâne, tu om bun. Scăpat iarăşi Pero de moarte. Văzut dimineaţă solie Kara Ahmed înainte cetate. Cerut Losonczy Demişvar. Asta conte nu întreg la cap! Zis că nu dă. Pero nu crede scapă cineva.

In faţa porţilor, ne-au înconjurat Pibe de Zara şi puşcaşii lui:

— Jos de pe cai, pe burtă, rătăciţilor! - răcni el în castiliană, ca şi cum am fi priceput ceva de-am fi fost fiii Profetului.

— Du-ne grabnic la Aldana! - i-am răspuns, stârnindu-i un hohot de râs vecin cu nebunia.

— Don Antonio! Te pomeneşti că ne-aduci veşti de la Prinţul Turcesc! Ce zice, ne pupă-n cur şi pleacă?...

— Veşti de la Belzebuth, tâmpitule! - am mârâit, pe când o şi luasem înainte, sărind câte trei trepte.
Don Bernal Aldana, cu mâinile adânc înfipte în jeburi, privea către fereastră. Părul îi albise destul şi parcă se gârbovise. îmi vorbi fără să mă privească:
— Nu te aduc vânturi bune, Represa! Contele îmi cere oameni, arme şi bani. N-am nimic de dat. Nici măcar sfaturi. Aseară, ni s-a întors don Rodrigo Garcia cu răspunsul lui Castaldo. Vreun ajutor de la el? Hm!...
— înălțimea Voastră! - am îndrăznit eu. Contele porunceşte...
— Știu. Losonczy vrea să vin cu oamenii acolo. Tichie cu mărgăritare, prietene! Turcii sunt două sute de mii, iar eu am o mână de arbaletrieri şi puşcaşi... Norocul dacă ar coborî printre noi ar muri blestemându-ne. Du-te, primeneşte-te şi te odihneşte. Cu noi sau fără noi, Temeschburgul va cădea cel târziu mâine. N-am de gând să vă trimit la pieire cu inima împăcată. Deşi asta îmi va aduce mari necazuri din partea Regelui Roman, pentru nesupunere sau chiar trădare.
Mi-a fost greu să aştern geană pe geană. Drept pedeapsă pentru multele noastre fapte în dungă, Licențiatule, ca şi pentru că la Santa Marta nici unul nu se îmbarcase spovedit, Dumnezeu ne umpluse caravela de şobolani.
îi vârâse în tolda şi toldilla, ca şi în pântecele navei, în încăperea vinciurilor şi a pânzelor, încât maestre, marineros şi grumetes erau nevoiți să bată în tingiri, pentru a goli hamacele înainte de a se culca.

Erau atât de mari, că până şi pe mine mă uimeau. Haleau chiţcăind ori încăierându-se tot ce le ieşea în cale, că lăsaseră caravela fără vele de schimb, şase chintale de pesmeţi şi pic de carne sărată. Până şi în butoaiele cu apă înotau guzganii, iar coteţele de păsări ne arătau oase, date la iveală parcă din vreun mormânt stră-vechi. Nici papagalii n-au avut scăpare.
Cu bâte, pumnale şi spade, păzeam ultimul butoi cu apă şi ceva resturi de mâncare, neatinse ca prin minune. Sub porunca ta, Licenţiatule, împărţeam tainuri tot mai mici, ca să ne amintim drumul prin selva şi becisnicia care ne apropiase cu fiecare pas de Dumnezeu.
Lupta cu şobolanii amesteca deopotrivă în sufletul meu castelul Temeschburg şi chipurile acelora pe care soarta îi grămădise acolo. Şi, dacă până la San Liicar de Barrameda numai cuferele cu aur, argint şi nestemate scăpaseră întregi, eram încredinţat că tainiţele castelului nu vor fi îngăduit nicicui să dosească vreun lucru ori vreo mărturie care să scape de valul necredinţei.
— Stăpâne! - zise Barmacai. Cere voie Aldana plecăm! Ducem Duip-Suchutra. în limba mea, asta cheamă Insula Fericirii. Acolo cald şi bine. Nu trebuie ţoale, nu trebuie bani. Destul stai sub pom gura căscată. Cade fruct şi stampară foame. Dormit şi visat ziua şi noaptea alături femei. Nu osteneală. De-asta avut vreme văzut destrămarea lumii.
— Insula Fericirii, Pero? Ce tot spui acolo?...
— Insula Fericirii, stăpâne...
Tropotul ne-a scos în uliţă, odată cu celelalte suflete ale cetăţii. Aldana însuşi lua de căpăstru calul căpitanului Dombay. Ungurul coborî cu mare greutate. Avea un braţ sfâşiat până la

os, iar chipul său ne privea cu un singur ochi. Celălalt îi atârna pe obraz.
L-au culcat degrabă în colb. Am făcut foc, am înroşit pumnalul, apoi, dintr-o singură mişcare, i-am retezat vinele ochiului aninat. Am scos pulbere de silitră şi-am îndesat-o în gaură, cum făcuse pe vremuri Fray Pedro Zambrano, când mă lovise în selva săgeata otrăvită.
Doamne, câţi muriseră de atunci! Rămăsesem singur, cum se întâmplă cu beşondrii uitaţi la număratoare, când apucă să trăiască din amintiri.
Dombay aţipise. Şi totuşi, când ne aşteptam mai puţin, porni să vorbească:
— Aseară, am ieşit cu steagul alb în faţa lui Kara Ahmed. Mai eram vreo patru sute. Isprăviserăm pulberea, iar turcii bătuseră toată ziua castelul, ruinându-l. Apoi, au aruncat în aer Turnul de Apă. De-acolo încă îi rărea unul cu bombarda... Am jurat tartorului să-i lăsăm Temesvârul, dacă se învoia să-l părăsim cu steaguri, arme şi toţi care atârnam de viaţă... învoiala a fost trecută într-un senet, pecetluit şi pupat în faţa noastră... în zori, am ieşit din castel în bună rânduială: gurile de foc trase de cai, pedestraşii cu flinte şi, la urmă, trupa călare...
Eu n-am crezut o clipă vorba juruită, pecetluită şi pupată, fiindcă aveam în minte greşeala lui Castaldo faţă de Ulama. Pentru asta, cred, Dumnezeu mi-a dăruit viaţa...
Când a ieşit pe poartă ultimul om, s-a auzit un răcnet. Deliii au ridicat flintele, iar nebunul de Losonczy s-a repezit în rândurile lor, îndemnându-ne: „Bunii mei, a venit sorocul să urcăm în Rai!"
L-au tras jos de pe cal şi l-au tocat sub hangere, cum au făcut cu toţi într-un sfert de ceas...

Izbăvirea mea a fost că, la primul strigăt, am întors calul în Palanca Mare. M-au fugărit până în adâncul codrului, unde m-au pierdut... Dacă în ceasurile următoare nu vin de-ai noştri, înseamnă că n-a scăpat nimeni...

L-au ridicat pe căpitan, l-au dus şi l-au culcat în patul în care mă zvârcolisem în noaptea de dinainte. Un bărbier îi strânse în feşe braţul spintecat, iar Dombay îşi găsi liniştea, sforăind cu suspine.

— Toni! - hotărî don Bernal Aldana. Ia-l pe indian şi mergeţi cu Dumnezeu! Voi n-aveţi de dat socoteală. Uite treizeci de florini pentru faptele tale...

Am mulţumit căpitanului general, am îmbrăcat şalvarii, ilicele şi ne-am tras turbanele pe cap. Luna nouă urca peste cetatea care pierea în înserare.

— Asta semn bun, stăpâne, chiar dacă arată ca sus la geamie. Pune o dorinţă în suflet şi ea se va împlini!

Abuz-topci - artilerist, tunar (din abuz - tun şi top - ghiulea).
Adyaimanlî (turc.) - Anatolia (Turcia).
Akîngi (achingiu) - ostaş din trupele de cavalerie avansată ale armatei otomane, a cărui menire este culegerea de informaţii, diversiunea şi jaful. în traducere akin înseamnă jaf.
Alcabală - dare, impozit, bir, datorie colectivă în Spania medievală (din arabul al-kabbala).
Alguacil - reprezentant al poliţiei regulate din oraşele şi târgurile Spaniei.
Ambrazură - deschidere îngustă din zidul unei fortificaţii prin care se poate executa foc cu flintele sau bombardele.
Aranyosgyeres (ung.) - Câmpia Turzii.
Arbaletă - armă formată dintr-un arc de oţel pretensionat prin intermediul unui fir din acelaşi material, aşezat pe un pat de lemn. încărcarea se realizează cu ajutorul unui scripete cu manivelă. Arbaleta poate arunca săgeţi până la 100-l30 m, distanţă la care săgeata poate străpunge o platoşă.
Azap - arcaş din armata otomană care a depus jurământul de celibat către Profet, ca semn al încredinţării sufletului încă din viaţă. Corpul azapilor

prestează cele mai diverse activități militare, de la paza cetăților, la lupte navale.
Badoagă - nume generic pentru armamentul de artilerie.
Băgrin - salcâm.
Başa - cel dintâi, mai-marele, şef.
Başek - ostaş încercat, veteran. Corpul başekilor se bucura în armata otomană de respect deosebit şi era plătit cu solde de patru-cinci ori mai mari dacât toți ceilalți militari.
Becs (ung.) - Viena
(Nagy)becskerek (ung.) - Zrenjanin (Serbia)
Beg (bei sau bey) - şef, căpetenie, conducător, senior otoman. In altă accepțiune, prinț de altă origine decât turcă sau arabă.
Beglerbeg - conducător al unei provincii otomane (vilayet sau eilayet). Un vilayet are mai multe sangeacuri.
Bocciu (turc. bokci) - urât, diform, olog.
Bogrâcsos (ung.) - tocană cu carne grasă, foarte condimentată, gătită la ceaun.
Bombardă - arma de artilerie cea mai răspândită în sec. XVI. Cu o deschidere a gurii cuprinsă între patru şi şapte degete (cea. 80-l10 mm), lungimea de 1,5-2 m, putând arunca ghiulele de piatră sau fier de 0,5-3 kg la distanțe de până la 300^00 m, bombardele, apărute pentru prima dată în Spania, la asediul Cordobei, cunosc o largă răspândire, atât în acest gen de lupte, cât şi în cele de câmp sau navale. Expansiunea Imperiului Otoman, contemporană epocii marilor descoperiri geografice, se datorează cu precădere artileriei de câmp, pe care europenii încă nu o dețineau.
Brigantină - navă de mică anvergură, dotată cu vele drepte pe două catarge, dar şi cu vâsle, mânuite

de un echipaj format de obicei din zece-şaisprezece oameni. Brigantina este folosită până în Evul Mediu târziu la cabotaj, dar mai ales la acţiuni piratereşti, desfăşurate în preajma ţărmurilor. Din aceeaşi familie lexicală cu brigand, pirat.
Buluc-başa - ofiţer otoman, mai-mare peste cinci sute de militari.
Buzuc - voluntar înrolat în armata otomană care nu primeşte soldă, recompensarea serviciilor fiind făcută pe seama jafului.
Cacique - şef de trib (rege) al indienilor din America Centrală şi de Sud.
Caic - navă de transport îngustă şi lungă, tipică popoarelor musulmane ce navighează în Marea Mediterană, Marea Roşie, Golful Persic şi pe coasta răsăriteană a Africii, cu pupa şi prora mai înalte şi curbate îh mod caracteristic, dotată cu două catarge şi patru vele. Caicele au deplasamente relativ mici, de până la 25-30 de tone şi personal puţin numeros, adesea sub cincisprezece oameni.
Canote - tun utilizat la sfârşitul Evului Mediu, asemănător cu bombarda. Mai larg la gură decât la capătul cu fitil şi destinat spre a fi încărcat cu mitralie (gloanţe, alice, în cantitate mare), canote este eficient doar în luptele de aproape, deoarece gura sa largă nu permite crearea unei presiuni a gazelor suficient de ridicate pentru a arunca proiectilele la o depărtare mai mare de 150-200 m.
Capudan-paşa - amiralul întregii flote otomane.
Caraulă - om de strajă care asigură veghea nocturnă (din turcescul kara-ulan - călăreţ negru).
Caravelă - navă de tonaj mic (40-l001), cu o singură punte, construită, îmbunătăţită şi utilizată de portughezi încă din prima jumătate a sec. XV şi preluată apoi şi de spanioli, ca principal mijloc de călătorie în Marea Oceanică de-a lungul întregului veac XVI.

Chervan - car mic pentru transportul mărfurilor şi al persoanelor.
Civitas Themesiensis (lat. med.) - Timişoara
Condotier - căpitan de trupe mercenare, ridicat din patriciatul cetăţilor italiene şi angajat de obicei în solda Veneţiei, Genovei sau Statului Papal. începând cu veacul XVI, condotierii devin efectiv mercenari în solda oricărui rege sau principe creştin.
Contrafort - zid sau stâlp de sprijin, perpendicular pe zidul cetăţii.
Corregidor - judecător al Braţului Secular (justiţia laică) în Spania şi teritoriile sale.
Csanâd (ung.) - Cenad.
Culevrină - hibrid, între flintă şi tun de mic calibru (2-3 degete). Culevrină este transportată de doi servanţi sau de unul singur mai vânjos şi este utilizată ca armă ofensivă. Ea este încărcată cu l-2 bile de fier sau piatră, pe care le poate arunca până la 200-250 m.
Deli - musulman fanatic din trupele de sacrificiu, căruia îi sunt încredinţate cele mai grele misiuni pe câmpul de luptă sau adânc, în teritoriul duşmanului, (în turceşte deli- nebun)
Demişvar (turc.) - Timişoara.
Donau (germ.) - Dunăre.
Durda - alt nume generic pentru armamentul de artilerie cu bătaie scurtă şi eficienţă îndoielnică.
Erhaci - curier al serviciului de corespondenţă militară curentă din armata otomană.
Eznaf - breslaş, meşteşugar. Prin extindere, corpul meseriaşilor care însoţeşte oastea pentru asigurarea logisticii.
Falcone - tun semimobil cu o deschidere a gurii cuprinsă între opt şi douăsprezece degete (cea. 160-240 mm), o lungime de 3-4 m, putând arunca ghiu-

lele de piatră sau fier de 5-l0 kg la distanțe de până la 500 m, tipic pentru lupta de asediu a cetăților.
Falconetto - tun de mic calibru (3-5 degete) înzestrat cu roți, care a cunoscut o largă răspândire în lumea europeană occidentală şi nu numai (în Moldova lui Ştefan cel Mare, de exemplu, este semnalat sub numele de sacaluş sau săcăluş), utilizat în bătăli-ile de câmp. Falconetto foloseşte drept muniție ghiulele de 250-300 g, pe care le trimite până la vreo 200 m.
Flintă - puşcă având capătul țevii sub formă de pâl-nie, pentru facilitarea încărcării. Aprinderea pul-berii se realizează cu fitil scurt căruia, la rândul lui, i se pune foc cu amnar şi iască. Flinta se încarcă cu gloanțe din plumb, pe care le poate trimite până la 100-l50 m.
Florin - monedă de aur cu largă circulație în spațiul germanic, dar mai ales în Olanda şi Austria, unde pare să fi ajuns prin intermediul legăturilor comer-ciale stabilite după urcarea pe tron a lui Ferdinand de Habsburg (1521).
Fonlak (ung.) - Felnac.
Gazi (gaziu) - derviş (călugăr musulman) militar, similar cavalerilor ordinelor monahale europene templier, ospitalier sau teuton.
Grumete - marinar ucenic, mus.
Giildembeihar (turc, tătară) - Timişoara.
Gyulafehervâr (ung.) - Alba Iulia.
Haraba - car de mari dimensiuni, tras de obicei de patru până la şase boi.
Kaniinî - Legiuitorul. Nume sub care mai este cu-noscut sultanul Suleiman (Soliman) Magnificul (1520-l566), în timpul căruia Imperiul Otoman atinge apogeul puterii.
Karansebesch (germ.) - Caransebeş.

Kaza - ofițer otoman auxiliar, însărcinat cu intendența, logistica, topografia, culegerea de informații sau îngrijirea răniților.
Kisbecskerek (ung.) - Becicherecul Mic.
Klausenburg (germ.) - Cluj.
Kris (germ.), Koros (ung.) - Criş.
Lippa (germ., ung.), Lipva (turc.) - Lipova.
Lugosch (germ., ung.) - Lugoj.
Marus (germ.), Maros (ung.), Moruş (turc.) - Mureş.
Meterhana - fanfară musulmană, alcătuită din instrumente de suflat din lemn (oboaie, clarinete, duduce) şi de percuție (tobe, dairele, tamburine).
Morisc - musulman convertit la catolicism după căderea Granadei (1492).
Muezin - preot musulman (hoge) care cântă rugăciuni sau anunță oficierea slujbelor din minaretul moscheii.
Miihlbach (germ.) - Sebeş.
Muhteşem - Magnificul. Alt nume al sultanului Soliman.
Nagyvârad (ung.) - Oradea.
Nagylak (ung.) - Nădlac.
Nef er - ostaş, persoană înarmată, de obicei din trupele neregulate.
Negus - titlu purtat de împărații etiopieni sau abisinieni.
Nemetbencsek (ung.) - Bencecul de Sus (Bencecul German)
Nis (ung.) - Nis (Serbia).
Obecse (ung.) - Steri Becej (Serbia).
Orschowa (germ.) - Orşova.
Orta - corp de oaste, format din o mie de acîngii, ieniceri sau spahii.
Pancsova (ung.) - Pancevo. (Serbia)

Paraf ernă - listă de subscripție pentru construirea sau repararea unei biserici.
Paşă - înalt demnitar al Porții Otomane, cu rang de vizir (ministru) sau guvernator.
Pem - locuitor de etnie germană al Podişului Boemiei. (Cehia)
Pivă - tun primitiv, turnat în bronz masiv, cu aceeaşi grosime a țevii pe toată lungimea. Deşi de dimensiuni apreciabile, datorită deschiderii mari a țevii, pivele au bătaia foarte scurtă, de până la 100 m. Ele pot însă arunca proiectilele cele mai diverse (bucăți de stâncă, pietriş sub formă de mitralie, lanțuri făcute ghem, cărămizi etc.), astfel încât sunt utilizate ca artilerie de apărare a meterezelor până spre mijlocul veacului al XVI-lea.
Pressburg (germ.) - Bratislava. (Slovacia)
Proveditor- funcționar al Brațului Secular, însărcinat cu procurarea dovezilor în procesele penale din Spania medievală, corespunzător procurorului din zilele noastre.
Reis - căpitan de navă musulmană.
Sâneață - flintă.
Sangeac-bei (sangeacbei) - conducătorul unui sangeac, unitate teritorială administrativ-militară din Imperiul Otoman.
Santa Hermandad (Sfânta Frăție) - garda urbană a oraşelor spaniole, constituită din târgoveți sau din mercenari plătiți de aceştia.
Sărai-Valí (turc.) - Saraievo. (Bosnia Herțegovina)
Sarbacană - armă tipică băştinaşilor sud-americani, constând într-un tub lung de 1—2 m, prin care săgețile otrăvite sunt proiectate prin suflare cu gura. Sarbacană este utilizată atât la vânătoare, cât şi ca armă de luptă foarte eficientă în lupta de aproape.

Şeică - luntre cu fundul plat, folosită la transportul mărfurilor pe râuri, purtată de apă în aval sau trasă la edec în amonte.
Senet - document, scrisoare oficială.
Septa, rojo, carteta - septic, roşu, tabinet. Jocuri de cărți mult practicate în epocă, alături de tarot.
Serascher - comandantul unui corp de oaste, imediat inferior lui serdengecedi.
Serdengecedi - comandantul unei oştiri otomane în cadrul unei campanii. In traducere liberă - cel ce renunță la capul său.
Silitră - azotat de potasiu (sau salpetru de India), component chimic al prafului de puşcă din epocă.
Sipah (spahiu) - cavaler al armatei otomane, recompensat cu venitul unei feude (zaimé sau timar).
Sistemul monetar spaniol din vremea marilor descoperiri geografice - are la bază patru monede. Cea mai mică dintre ele, bătută în bronz, este sol. Doisprezece soles corespund unui maravedí, monedă bătută în aliaj cupru-argint. Real, monedă bătută din argint, a cărui corespondență față de maravedí variază foarte mult datorită deprecierii sistematice prin călpuire a celei întâi amintite. Cea mai mare valoare monetară o are ducatul, bătut în aur (14 k). Sub această denumire circulă în Peninsula Iberică atât monede autohtone, dar, ca în toată Europa, şi alte monede de aur, precum zecchini venețieni, ludovici francezi sau florini flamanzi. Corespondența dintre real şi ducat variază între cinci şi zece la unu.
Solymos (ung.) - Şoimuş.
Stromvort - ambarcațiune pentru 6-8 persoane, cu fundul plat, prova ascuțită şi pupa închisă drept, utilizată la navigația pe apele puțin adânci din zone mlăştinoase. Din germană - stromwort.
Suret - document autentic, cu putere de lege.
Szakálháza (ung.) - Săcălaz.

Temes (germ., ung.) - Timiş.
Temeschburg (germ.), Temesvâr (ung.) - Timişoara.
Temesrekâs (ung.) - Recaş.
Theis (germ.), Tisza (ung.), Tîş (turc.) - Tisa.
Tolda, toldilla - încăperile din castelul de la pupa caravelei, cu rol de adăpost şi cameră de lucru pentru căpitan (maestro).
Torda (ung.) - Turda.
Torokbecse (ung.) - Novi Becej. (Serbia)
Tufenci - trăgător cu flinta, puşcaş.
Tui - stindard format dintr-o coadă de cal vopsită, fixată pe o lance. Numărul tuiurilor este caracteristic fiecărui rang administrativ, după cum urmează: sangeacbegul - unul, beglerbegul - două-trei, marele-vizir - până la cinci, sultanul - nouă.
Tumberlechi - timpan de mici dimesiuni, lovit cu ciocănele învelite în pâslă. Tumberlechiurile sunt mânuite în perechi acordate diferit.
Ujvâr (ung.) - Uivar.
Ulema - cărturar, teolog musulman.
Unter-Winz (germ.) - Vinţul de Jos.
Weissenburg (germ.) - Alba Iulia.
Yeni-cer (ienicer) - (în traducere - ostaş nou) luptător otoman pedestru, recrutat dintre copiii creştini şi educat în spiritul Islamului.
Yerlî (sau yaya) - ostaş pedestru, angajat ca mercenar în armata otomană din rândul popoarelor caucaziene musulmane.
Zâdorlak (ung.) - Zădăreni.

Omtiius vnjonis, jtunwis traduci}, et omneis HtriiujJorJan.,tL lufi, neMoJkj
tltcnfckn vla-jitjeAu., " T JQujj&iit.iţlM Halfi folcL oitfcnjwt
VcraM,na-athjt udrman im*:] tlumm£aii mm tt)$ik/Xfe■
Hans Johann Sibmacher 1611 - Timişoara, gravură cu acul
■pe hârtie verge cu filigran (0,128 x 0,170; 0,095 x 0,145),
Muzeul Banatului, Timişoara

M. Seutter, sec. XVIII, planul Timişoarei, gravură cu dăltița (0,528 x 0,620), Muzeul Banatului, Timişoara

La prețul de vânzare, se adaugă 2%,
reprezentând valoarea
timbrului literar ce se virează
Uniunii Scriitorilor din România,
cont nr. R044 RNCB 5101 0000 0171 0001,
B.C.R. Unirea, Bucureşti
Redactor coordonator al colecției
MONA ANTOHI
Redactor
ALICE ENE
Tehnoredactor
LUMINIȚA SIMIONESCU
Corector
GEORGETA-ANCA IONESCU
DTP
STELIAN BIGAN
DAN DULGHERU
Apărut 2008
BUCUREŞTI - ROMÂNIA
Lucrare executată la PRO EDITURĂ ŞI TIPOGRAFIE

Apariţii în colecţia
t
1 Yasushi Inoue, Puşca de vânătoare
2 Yasunari Kawabata, Vuietul muntelui
3 Yukio Mishima, După banchet
4 Yasunari Kawabata, Frumuseţe şi întristare
5 Yasunari Kawabata, O mie de cocori
§ Yukio Mishima, Templul de aur
I Paulo Coelho, Veronika se hotărăşte să moară
8 Patrick Siiskind, Parfumul
9 Marguerite Yourcenar, Povestiri orientale
10 Giovanni Arpino, Parfum de femeie
II Aleksandr Soljeniţîn, O zi din viaţa lui
Ivan Denisovici
12 Mărio Vargas Llosa, Mătuşa Julia şi condeierul
13 Marguerite Yourcenar, Alexis sau Tratat despre lupt
zadarnică
14 Andrei Makine, Pe vremea fluviului Amur
15 Nina Berberova, Cartea fericirii
16 Par Lagerkvist, Baraba
17 Patrick Siiskind, Porumbelul
18 Nina Berberova, învierea lui Mozart
19 Pascal Quignard, Toate dimineţile lumii
20 Marguerite Yourcenar, Memoriile lui Hadrian
21 Leif Panduro, Ferestrele
22 Mihail Bulgakov, Maestrul şi Margareta
23 Paulo Coelho, Al cincilea munte
24 Andrei Makine, Muzica unei vieţi

25 Lev Tolstoi, Moartea lui Ivan Ilici
26 Florin Manolescu, Misterul camerei închise
îl Paulo Coelho, Alchimistul
28 Paulo Coelho, Diavolul şi domnişoara Prym
29 Carlos Fuentes, Instinctul lui Inez
30 Marguerite Duras, Amantul
31 James Joyce, Oameni din Dublin
32 Alessandro Baricco, Novecento
33 Peter Esterhâzy, O femeie
34 Pascal Quignard, Terasă la Roma
35 Paulo Coelho, La râul Piedra am şezut şi-am plâns
36 Nina Berberova, Acompaniatoarea
37 Hubert Lampo, Madona din Nedermunster
38 Păr Lagerkvist, Piticul
39 Nina Berberova, Trestia revoltată
40 Richard Bach, Pescăruşul fonathan Livingston
41 Friedrich Durrenmatt, Pana de automobil
42 Heinrich Boli, Onoarea pierdută a Katharinei Blum
43 Paulo Coelho, Manualul războinicului luminii
44 Marguerite Yourcenar, Obolul visului
45 Friedrich Durrenmatt, Făgăduiala
46 Adolfo Bioy Casares, Invenția lui Morcl
47 Mărio Vargas Llosa, Cine l-a ucis pe Palomino Molero?
48 Daniel Keyes, Flori pentru Algemon
49 Adolfo Bioy Casares, O păpuşă rusească
50 Carlos Fuentes, Diana
51 Alain de Botton, Eseuri de îndrăgostit
52 Patrick Modiano, Micuța Bijou
53 Tennessee Williams, Primăvara la Roma a doamnei Stone
54 Mărio Vargas Llosa, Elogiu mamei vitrege
55 Carlo Frabetti, Cartea iad
56 William Maxwell, La revedere, pe mâine
57 Apostolos Doxiadis, Unchiul Petros şi Conjectura lui Goldbach
58 Carson McCullers, Răsfrângeri într-un ochi de aur
59 Martin Walser, Cal în fugă
60 Martin Page, M-am hotărât să devin prost

61 William Golding, Zeul scorpion
62 Torgny Lindgren, Legende
63 Marguerite Yourcenar, Lovitura de grație
64 Robert Musil, Rătăcirile elevului Tórless
65 Siegfried Lenz, Moştenirea lui Ame
66 Ludmila Ulițkaia, Soniecika
6? Imre Kertész, Drapelul englez
68 Karel Capek, Cartea apocrifelor
69 Glendon Swarthout, Binecuvântați animalele şi copiii
70 Mihail Sebastian, Femei
71 Georges Berna nos, O crimă
72 Franz Werfel, Agapa absolvenților
73 Vladimir Nabokov, Maşenka
74 Natsume Soseki, Călătoria
75 Mircea Cărtărescu, De ce iubim femeile
76 Michel de Ghelderodc, Povestiri crepusculare
77 Bernardo Atxaga, Memoriile văcuței MU
78 Ludmila Ulițkaia, înmormântare veselă
79 David Foenkinos, Potențialul erotic al soției mele
80 Paul Guimard, Strada Le Havre
81 Helmut Krausser, Canişul divei
82 Roger Callois, Pilat din Pont
83 André Pieyres de Mandiargues, Muzeul negru
84 Mihail Sebastian, Fragmente dintr-un carnet găsit
85 Paul Guimard, Bunurile vieții
86 Adolfo Bioy Casares, Dormind la soare
87 Ermanno Cavazzoni, Calendarul imbecililor
88 Ludmila Ulițkaia, Minciunile femeilor
89 Martin Page, Libelula
90 Alan Lightman, Visele lui Einstein
91 Vladimir Nabokov, Vrăjitorul
92 Nina Berberova, Doamnele din Sankt-Petcrsburg
93 Alfredo Bryce Echenique, Ghidul trist al Parisului
94 Radu Albala, Femeia de la miezul nopții
95 Rafael Sânchez Ferlosio, Peripețiile lui Alfanhui
96 Catherine Locandro, Clara Noaptea
97 Paul Bowles, Sus, deasupra lumii
98 Carlos Fuentes, Constancia
99 Ulrich Plenzdorf, Noile suferințe ale tânărului W.

100 Yasunari Kawabata, Frumoasele adormite
101 Camillo Boito, Senso
102 Juan Jose Saer, Martorul
103 Sergio Bambaren, Delfinul
104 David Garnett, Fetneia-vulpe
105 Evgheni Zamiatin, Năvala apelor
106 Cesar Aira, Varamo
107 Arme Parlange, Vincent Lestrehan, Macii bătrâneții. Sade la ospiciu
108 Alain de Botton, Despre farmecul lucrurilor plictisitoare
109 Sergio Bambaren, Steaua. O poveste de Crăciun
110 Rainer Măria Rilke, Povestiri despre bunul Dumnezeu
111 Hjalmar Soderberg, Doctor Glas
112 Dinis Machado, Ce spune Molero
113 Pierre Boulle, Arheologul şi misterul lui Nefertiti
114 Serghei Dovlatov, Rezervația Puşkin
115 Evan H. Rhodes, Prințul din Central Park
116 G.K. Chesterton, Omul care era Joi
117 Herman Melville, Bartleby
118 Adolfo Bioy Casares, Dintr~o lume în alta
119 Iasushi Inoue, Maestrul de ceai
120 Laurent Seksik, Consultația
121 Peter Ackroyd, Ultimul testament al lui Oscar Wilde
122 Yasunari Kawabata, Țara zăpezilor
123 Pierre Charras, Noapte bună, blândul meu prinț
124 Laurent Graff, Strigătul
125 Romain Gary, Clar de femeie
126 Herman Melville, Benito Cereno
127 Martin Page, O perfectă zi perfectă
128 Ryunosuke Akutagawa, Rashomon
129 Charles Dickens, Viața Domnului nostru scrisă special pentru copiii lui
130 Mori Ogai, Găsea sălbatică
131 Rui Zink, Cititorul din peşteră